Yüz Terimde Bütün

Felsefe

HALİL GÖKHAN

3. BASKI

kafekültür

100 TERİMDE BÜTÜN FELSEFE

100 TERİMDE BÜTÜN FELSEFE
Hazırlayan: Halil Gökhan
Felsefe
250 sayfa

KAFEKÜLTÜR Yayıncılık © 2013, 100 KİTAPLAR
www. kafekitap.com
iletisim@kafekitap.com

KAFEKÜLTÜR Yayıncılık
İslambey Cd. 44/13 34050 Eyüp İstanbul
0212 615 22 99

ISBN 978-605-143-069-0

Baskı
Net Kırtasiye Tan. ve Matbaa San. Tic. Ltd. Şti.
Taksim Cd. Yoğurtçu Faik Sk. No 3 Taksim Beyoğlu İstanbul

100 TERİMDE BÜTÜN FELSEFE

Hayatınızı kolaylaştıran her şey

A priori, Absürd, Agnostik, Analitik, Anarşizm, Anima mundi, Arkhe, Ateizm, Cogito Ergo Sum, Deizm, Determinizm, Dogma, Düalizm, Etik, Ezoterizm, Fenomen, Hedonizm, Hümanizm, İdealizm, Materyalizm, Metafizik, Monoteizm, Nihilizm, Ontoloji, Paradigma, Paradoks, Postmodernizm, Pozitivizm, Pragmatizm, Rasyonalizm, Romantizm, Sentez, Sosyal Darwinizm, Spekülatif, Spiritüel, Tabula Rasa, Teoloji, Totoloji, Ütopya… … . .

Felsefe yoksa sadece bir yabancı dil mi?

Dışarıdan bakılınca öyle. Ne var ki içeriden baktığımızda sadece içerisini görebildiğimiz sihirli bir penceredir Felsefe. Anlam, kavram ve soruların hayat ile dünya karşısındaki sonsuz karşılaşmasınıa düşünce diyorsak eğer, Felsefe de bu karşılaşmanın en iyi tabirle tutanakçısı olmalıdır.

İnsanız.

Sormadan, cevaplamadan, bilmeden, düşünmeen, istemeden, hissetmeden, yanılmadan yaşayamayız. Öyleyse düşüncenin en iyi ifade dili olarak da "düşünebileceğimiz" Felsefe'yi bu kitaptaki, çoğu artık birer kavram ve terim olmayı aşmış, günlük hayatımızda hep karşılaştığımız, içine düştüğümüz ve çıkamadığımız soru haritalarında arayıp hep

bir uzanma mesafesi kadar yakınımızda duran mutluluğa ulaşabiliriz.

A'dan Z'ye 100 adımda giderek düşüncelerimizi nasıl ezberleyebiliriz, unutmamak için? Unutmak, hatırlamak eylemleri bile felsefenin en temel konularıyken…

Felsefeyi yüz terime sığdırmak, özetlemek, paketlemek değil sorun… Yarın bir gün sorun hâlâ düşünüp düşünmediğimizi hatırlamaya çalışmak olacak…

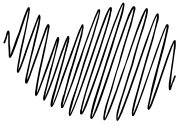
Hayatınızı kolaylaştıran her şey ölümünüzü güçleştirir…

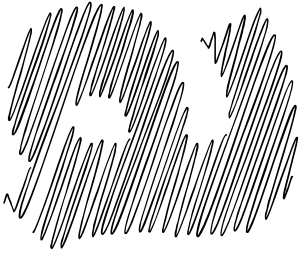
H. G.

Apriori – A posteriori
Absürd
Agnostik
Ahlak
Algı
Analitik
Anarşizm
Anima mundi
Anlam
Arkhe
Arzu
Aşk
Ateizm
Barış
Bilgelik
Bilgi
Bilim
Bilinç-Bilinçaltı
Birey
Cogito Ergo Sum
Değer
Deizm-Teizm
Determinizm
Devrim
Diyalektik
Dogma
Doğru
Düalizm
Düşünce
Eklektik
Entelektüel
Estetik
Evrim
Ezoterizm
Farkındalık
Fenomen
Gerçek
Görecelilik
Haklar
Hedonizm
Hiçlik
Hukuk
Hümanizm
İdealizm
İktidar
İletişim
İnanç
İnsan
Kaos
Kavram
Kuşku
Kültür
Liberalizm
Mantık
Materyalizm
Metafizik
Mitos-Mitoloji
Monoteizm
Neden
Nesnellik
Nihilizm
Oksimoron
Olay-Olgu
Ontoloji

Otorite
Özgürlük
Öznellik
Paradigma
Paradoks
Postmodernizm
Pozitivizm
Pragmatizm
Rasyonalizm
Romantizm
Ruh
Sağduyu
Sanat
Sentez
Somut – Soyut
Sosyal
Darwinizm
Söz
Spekülasyon
Spritüalizm
Spritüel
Süreç
Tabula Rasa
Tarih
Teoloji
Tin
Toplum
Totoloji
Töz
Tutku
Tümevarım-
Tümdengelim
Uzam
Ütopya
Varoluşçuluk
Yabancılaşma
Zekâ
Zihin

Öncül, önceden kabul edilen, deney ya da tecrübeye dayanmayan.

A PRIORI A POSTERIORI

Sabah yıldızı akşam yıldızı mıdır?

Deneyimden bağımsız olan ve deneyime bağımlı bulunan iki farklı biliş tarzı ya da bilgi türünü açıklamak için kullanılan epistemolojik bir ayrım.

Rasyonalistler (akılcılar) ve empiristler (Deneyimciler) arasındaki en önemli tartışma alanıdır.

Empiristler, bilginin kaynağının tümüyle deneyime indirgenebileceğini savunur, deneyimden bağımsız bir bilgi kaynağını yadsır.

Rasyonalistler, aklı kendi başına bir bilgi kaynağı olarak görür; kesinlik, zorunluluk vb. niteliklere sahip bir bilginin sadece deneyime referansla açıklanamayacağını savunur. Ayrımın temelinde, kuşkusuz bilinebilirliği deneyime bağlı görünmeyen mantıksal ve matematiksel doğrular yer alır.

A PRIORI VE A POSTERIORI TERİMLERİNİ ORTAYA ATAN XIV. YÜZYIL SKOLASTİKLERİNDEN SAKSONYALI BÜYÜK ALBERT'DİR.

A priori bilginin imkânı için ileri sürülen geleneksel örnekler: mantığın temel ilkeleri, mantıksal çıkarım kuralları, aritmetik-matematiğin aksiyom ve teoremleri vs.'dir. Bunların doğruluğu deneyime başvurulmadan bilinebileceğinden *a priori*'dirler.
"Bugün Ankara'da hava güneşlidir" türünden önermeler, doğruluğu ancak tecrübeyle bilinebileceğinden a posteriori'dirler.
Bu ayrım sadece önermelere değil, kavramlara da uygulanır. Mantıksal-matematiksel kavramlar (özdeşlik, değilleme vs.) a priori'dir. Deneyimle kazanılabilecek kavramlar (sıcaklık, renklilik vs.) a posteriori'dir.
Bu ayrımda,"deneyim/tecrübe" kavramı anahtar kavramdır.

a priori – a posteriori ayrımı, Kant'la daha da belirginleşmiş olmakla birlikte; aklın doğruları ile 'deneyimin doğrularını birbirinden ayırmak ve yine birtakım doğruların deneyimden bağımsız olarak bilinebileceğine ilişkin vurgusu dikkate alındığında, Leibniz'e, Descartes'a hatta Aristoteles'e kadar götürülebilir.

Abes, saçma, uyumsuz manalarına gelir. İnsanla evrenin uyumsuzluğunu ve evrenin anlamdan yoksunluğunu dile getirir.

Taşın düşmesi değil, taşın düşeceğinin farkında olması...

Camus'den bir yüzyıl önce Danimarkalı filozof Søren Kierkegaard dünyanın absürdlüğü (akla aykırı olması, saçmalığı) hakkında birçok yazı kaleme almıştır. Günlüklerinde Absürd için şöyle der: "*Absürd nedir? Kolayca görülebileceği üzere, ben rasyonel bir varlık olarak mantığım ve amacım doğrultusunda, düşüncelerimin yansıttığı biçimde hareket etmek zorundayımdır: Başka bir şey yaptığımı sanmam da mantığımın ve düşüncelerimin doğrultusunda olur, kısacası başka türlü hareket edemem ve yine hareket etmemin zorunlu olduğu yerdeyimdir…*

Absürd ya da absürdün erdemiyle hareket etmem inancımın doğrultusunda olur… Hareket etmek zorundayım fakat düşüncelerim yolu kapatıyor ve olasılıklardan birini alarak şöyle diyorum: Yaptığım hareket budur, başka türlü yapamam çünkü buraya düşüncelerimin yansıtmasıyla getirildim. "

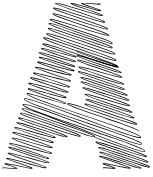
ABSÜRD'ÜN KÖKENLERİ 19. YÜZYIL DANİMARKALI FİLOZOF SØREN KIERKEGAARD`A DAYANIR. ALBERT CAMUS`NÜN SİSİFOS SÖYLENİ`Nİ YAYINLANMASIYLA ABSÜRDİZMİN SINIRLARI BELİRLENMİŞ VE TAM ANLAMIYLA ORTAYA ÇIKMIŞTIR.

Ünlü eseri *Korku ve Titreme*'de Yaradılış hikâyesinde adı geçen İbrahim'den örnek verir. Tanrı İbrahim'e oğlu İsmail'i öldürmesini söylemiştir. Oğlunu öldürmek üzereyken bir melek onu durdurur. Kierkegaard bu hikâyenin absürdün erdemi olduğunu düşünür. Absürdizme göre insanlar tarih boyunca yaşamlarında bir anlam bulmaya çalışmışlardır. Fakat bu dünyayla ilgili usa uygun bir cevap bulmak mümkün olmayacağından bu arayış kaçınılmaz olarak faydasız olacaktır. Sonunda ise insanları iki yoldan birine seçmeye itecektir: "Hayatın anlamsız olduğu sonucu" ya da "Tanrı'ya inanmak, bir dine yapışmak" . Fakat yukarıdaki argüman tekrar uygulanabilir: "Tanrı'nın amacı nedir?" Kierkegaard, Tanrı'nın bilinebilir mantıklı bir amacının olmadığına inanır, absürdü Tanrı'da da bulur.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra patlak veren, sanatın her alanındaki değişik yansımalar, tiyatro alanında da kendini göstermiş ve Absürd Tiyatro ortaya çıkmıştır. II. Dünya Savaşına gelene kadar Sanayi Devrimi'ni, I. Dünya Savaşı'nı yaşayan Avrupa'da Nietzsche'den başlayarak ciddi çığlıklar çıkmaya başlamıştır. Nietzsche "Tanrı Öldü!" diye bağırırken aslında yaşamı anlamlandıramayan Batı insanın önemli bir derdini dile getirmeye başlamıştır. Daha sonra Jung gibi Batı aydınları da aklın insanlığı getirdiği durum hakkında önemli yazılar yazmıştır.

agnostik

Kanıtlanamayan durumlarda kesin sonuçlara varmış gibi yapmamak...

gnostisizm ya da bilinmezcilik, tanrının ya da tanrıların varlığının ya da yokluğunun bilinemeyeceğini öngören felsefe akımıdır. Bu felsefenin takipçilerine agnostik denir.

Kökeni eski Yunan'daki Sofistlere kadar uzanan agnostisizm kelime olarak eski Yunanca'daki agnostos, yani "bilinemez olan" kelimesinden gelir. Bir din ya da öğretiler bütünü değil, bir konsepttir.

"Bilinmezcilik" olarak tanımlanması, aslında dinlerin öne sürdüğü Tanrı anlayışının gerçekliğinin sorgulanamazlığı demek değildir.

Dinlerin tanrıdan gelmediğini söyler ve dinlerin tanrısını da reddeder. Ancak başka bir tanrının, bir yaratıcının varolup olmadığının hiçbir zaman bilinemeyeceğini söyler. Bu bakımdan agnostisizm kendini,"kesinlikle tanrı vardır" diyen teizmden de "kesinlikle tanrı yoktur" diyen ateizmden de ayrı tutar. Bu akım, insanın bilme yetisinin sınırlı olduğunu ve bu

AGNOSTİK TERİMİNİ İLK KEZ ORTAYA ATAN ÜNLÜ DARWİNİST BİYOLOG THOMAS HENRY HUXLEY'DİR.

nedenle, görülebilenin ardındaki hakikati yakalayamayacağını savunur. Thomas Henry Huxley, agnostisizmi tanımlarken insanların ölüm sonrası ve tanrının varlığı konularında akıl yürütmekten kaçınmaları gerektiğini söylemekle kalmamış, bu bakış açısından değerlendirildiğinde değillenemeyecek hiçbir önerme ya da yanlışlanamayacak hiçbir bilgi olmadığını da eklemiştir. Huxley agnostik sözcüğünü hem geleneksel Yahudi-Hıristiyan tanrcılığını, hem de tanrıtanımazlık öğretisini reddederek Tanrının varlığı sorununu ortada birakan düşünürler için kullanmıştır. Terim daha sonra geriye götürülerek bütün bilinemezci ögretileri kapsamıştır. Agnostisizm, tarihsel olarak bilimin denetiminden yoksun insan düşüncesinin düştüğü büyük yanılgılara bir tepki olarak ortaya çıkmıştır.

Bir ateistin görüşü, bir teistin görüşü ile benzer biçimdedir. Bir Hıristiyan, Tanrının varlığını bilebileceğimizi düşünür, bir Ateist de Tanrının yokluğunu bilebileceğimizi düşünür. Agnostik ise bu konuda kesin bir yargıya varılması için uygun zemin bulunmadığını söyler. Ancak aynı zamanda bir Agnostik, Tanrının varlığının – imkânsız değilse bile– neredeyse olasılıksız olduğunu, bu nedenle de dini uygulamalar yapmaya değmez olduğunu düşünebilir. Bu açıdan, ateizmden uzak sayılmaz.
BERTRAND RUSSELL

İnsanların, çeşitli davranışlarının yanlış veya doğru oluşunu belirleyen bir yargı ve ilkeler sistemi kavramı ve/veya inancı.

AHLAK

Herkes ahlaklı olmayınca, hiç kimse tümüyle ahlaklı olamaz. HERBERT SPENCER

Yanlış ve doğrular hakkındaki bu tip kavram ve inançlar çoğunlukla bir kültür veya grup tarafında genelleştirilir ve kanunlaştırılır, buna göre de (kültür veya grubun) üyelerinin davranışları düzenlenmeye çalışılır. Bu tür bir kanunlaşmanın uygunluğu da ahlak olarak anılabilir ve grup varlığının devamının bu ilke ve kanunların uygunluğu, uygulanması üzere olduğunu belirtebilir. Bu durumlarda, uygulamayı kabullenen bireyler ahlaklı olarak tanımlanırken, uygulamayı reddeden veya davranışlarında barındıramayan bireyler toplumsal anlamda dejenere olarak tanımlanabilir. Bu nedenlerle ahlak, iyi bir yaşamın temelini teşkil eden inançlar bütünü olarak da görülebilir. İnsanlık tarihinin büyük bir kısmında, dinler ideal bir yaşama dair görüş ve düzenlemeler getirmiştir, bu nedenle ahlak, çoğunlukla dini emir ve prensipler ile karıştırılmıştır.

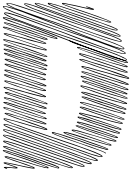
KAVRAMI ŞİMDİKİ ANLAMIYLA İLK KULLANAN ARİSTOTELES'TİR. AHLAK FELSEFESİ ÜZERİNE İLK KİTABI "NİKOMAHOS'A ETİK" ADIYLA O YAZMIŞTIR.

Ahlakı sistematik biçimde inceleyen dal, felsefenin bir dalı olan etiktir. Örneğin, bugün ABD'de kürtajın ahlaki açıdan izin verilebilir olup olmadığı uygulamalı etikte tartışılan güncel sorulardandır. Normatif etikteki yaygın bir soru da, kişinin birisini korumak amacıyla yalan söylemesinin ahlaki olarak savunulup savunulamayacağıdır. Meta-etik ise,"iyi"nin varlığını nasıl doğruladığımızı yoksa her şeyin göreceli olduğunu ve ahlakın sadece birisinin tercihlerinin ifadesi olup olmadığı sorularını sorar ve inceler.

Ahlakın kaynağı konusunda süregelen tartışmalar vardır; gerçekten topumdan bağımsız bir ahlak mümkün müdür sorusuna Freud olumsuz yaklaşmaktadır. Freud, ahlakı, toplumun emirlerinin super-ego tarafından içselleştirilmesi sonucu ortaya çıktığını iddia eder. Bu anlamda Freud, ahlakı toplumdan, bireyden bağımsız bir varoluşa sahip bir eylem olarak gören Platon gibi filozofların karşısında yer alır. Dolayısıyla, Platon' un aksine ahlakın zihinden, toplum kurallarından bağımsız bir varoluşa sahip olduğu fikrini reddetmesi de düşüncesinin doğal bir sonucu sayılabilir.

ALGI

Kedi hem ölü hem canlı olabilir.

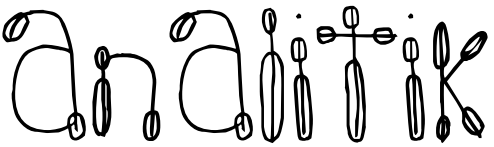

alga işlevini formülleştiren Erwin Schrödinger, düşünsel bir deney tasarladı. Bu deneyde, bir kedi, kapalı bir kutunun içine yerleştiriliyor ve yanında da, uranyum gibi beta bozunması yapan radyoaktif bir maddenin yapacağı ışınıma bağlı olarak çalışan bir mekanizma yerleştiriliyordu. Bu mekanizmaya göre, eğer yayılan beta parçacığı, detektöre çarparsa, yayılacak olan zehirli bir gaz kediyi öldürecek, beta parçacığı yayılmazsa, kedi canlı kalacaktır. Eğer dışarıdan bir gözlemci, kutunun içerisini görmeden bir tahminde bulunursa, (beta bozunumu olasılığı %50 olduğundan) kedinin canlı mı yoksa ölü mü olduğunu söyleyemeyecektir. Ona göre, kedi %50 canlı, %50 ise ölüdür. Yani, kedi eşit oranda canlı ve ölü olma şansına sahiptir. İşin tuhafı, kedi görülmediği (gözlemlenmediği) sürece, her iki olasılık da aynı oranda gerçektir. Yani kedi, aynı oranda hem canlı, hem de ölüdür! Eğer gözlemci, gidip kutuyu açarsa, işte bu durumda, kedi “ya ölü, ya da canlı” olarak karşısına çıkacaktır ki, gözlemcinin bu müdahalesi, ortam şartlarını değiştirmiş ve olasılıklardan birinin “gerçekleşmesine” neden olmuştur. İşte, gözlem sonucu ortaya çıkan ve belki de maddi dünyayı algılama biçimimize temel olan bu durum “dalga işlevinin çökmesi” olarak bilinir (bu düşünce deneyi çok kaba

SPİNOZA, DAHA YÜKSEK BİR ALGI DÜZEYİNE ÇIKMIŞ, DUYGULARINI DENETİM ALTINA ALABİLEN, KENDİSİNİN VE DÜNYANIN KAVRAYIŞINA SAHİP OLMAYI ÖZGÜR İNSAN OLARAK TANIMLAR.

olarak, mikroskobik bir olayı makroskobik boyuta taşımak için düşünülmüştür; gerçekte böyle bir deney yapılamaz). Kutu açılmadan önceki durum için, kuantum fizikçileri, kedinin hem ölü, hem de canlı olduğu bir üçüncü olasılığın da var olması gerektiğini söylerler. Böyle bir olasılık, aynen elektronlarda, fotonlarda ve diğer tüm atom altı parçacıklarda gözlenen ikili (hem dalga hem parçacık) yapıdan kaynaklanan dalga işlevinin bir özelliğidir ve evrenin temel kanunlarından birini oluşturur. Gözlemci devreye girdiğinde ise, algılanamaz olan bu durum, algılanabilir olan iki (ya da daha fazla) olasılıktan birine doğru "çöker".

Başkasının varlığı, düşünceyi mümkün kılan fakat nesnel düşünceyi zora sokan bir öğedir. Merleau-Ponty bu zorluğu, Beden ve Ten gibi algıyla, duyumla, deneyimle bağlantılı kavramları felsefi alana taşıyarak aşmaya çalışır. Felsefi düşüncede bütün her şeyin karşısında algıya verilen öncelikli rolün sonucu olarak Merleau-Ponty, beden'i değerlendirir; Beden kavramı üzerinden özne-nesne ikiliğini yeniden değerlendirmeye sokar. Bedenler hem özne hem de nesnedir. Çünkü, başkasının bedeni, benim için herhangi bir nesne değil, bir kültür nesnesidir. Tıpkı benim bedenimin başkası için olduğu gibi. Başkalarıyla her şeyden önce bu anlamda bir beden olarak karşılaşırız. Bu anlamda beden, okuyup anlamdırılması gereken bir kitap gibidir. Buna göre, Başkası, başka bir bedene sahip olan bir ben'dir.

Felsefe; varlık, değer ve tanrı üstüne doğruluğu test edilemeyen öğretiler öne sürmemelidir.

Analitik felsefe incelendiğinde, her şeyden önce dikkati çeken şey, amaçların, ilgi alanlarının ve yöntemlerin çeşitliliğidir. Analitik felsefeyle yeni tanışanlar açısından görünüşte, B. Russell'ın belirli tasvirler teorisiyle L. Wittgenstein'ın dil oyunları teorisi arasında, R. Carnap'ın mantıksal sentaksıyla 70'li yıllarda geliştirilen doğal dillerin formel semantiği arasında, Viyana Çevresi'nin metafizik karşıtı tavrıyla zorunluluk ve kabillik/olumsallık, mümkün dünyalar, ruh-beden ilişkisi konusundaki güncel tartışmalar arasında, hele hele Ockhamlı William'ın usturasını maharetle kullanan "büyük kadimler"in ontolojik ekonomi kaygısı ile, felsefenin *nec plus ultra*'sını oluşturuyor gibi görünen, fiili olmayan imkânların, muhayyel objelerin ve bireysel özlerin serbest kabulü arasında hiçbir ortaklık yoktur. Bununla birlikte, akımların, teorilerin ve uygulamaların çeşitliliği içinde bütün bu araştırmalar,"analitik felsefe" müşterek adıyla anılmalarını haklı gösteren ortak bir ilhama tanıklık eder. Bunların hepsinde, felsefi problemlere dil açısından yaklaşmak ve bu problemlere dil analizi yoluyla çö-

züm aramak söz konusudur. Bu yine de, analitik felsefenin karakterini belirtmek için yetersiz kalır. Bir bakıma, gerçekten de Sokrates'ten bu yana filozoflar, kullandıkları dili sürekli yetkinleştirmeye çabaladılar ve felsefi d daima, kullanılan kelime ve kavramların anlamının belirlenmesiyle az çok ilişkilendirdiler; hatta pek de azınlıkta olmayan bazıları işi, felsefi faaliyeti bütünüyle kavram üretme sürecinden ibaret kılmaya kadar götürdüler. Analitik felsefe taraftarlarına göre söz konusu olan, yalnızca bir aletin refleksiyona hazırlık aşamasında iyi işlemesini garanti altına almak değildir; bu aleti reel olana ilişkin her kavrayışa vasıta kılmaktır. Bu anlamda, analitik felsefe çok belirgin bir yeni-Kantçı karakter taşır; Kant'ın kritik teşebbüsünde duyarlılığın ve müdrikenin formlarının rolünü, bu kez (kendisiyle hangi surette karşılaşılırsa karşılaşılsın, yahut hangi veçhesine öncelik verilirse verilsin) dil oynar. Dil karmaşık, çeşitli tarzlarda ve farklı eksenlerde kavranmaya elverişli bir fenomendir.

Analiz ile kastedilen dilin kullanılışı ve işleviyle ilgili analizdir ve geçmişte felsefi problem alanı içinde görülen bu problemlerin bir kısmı bu analiz sonucunda felsefe alanının dışına çıkarılır. Terim 1950'lere kadar bu manada kullanılmış ancak bu tarihlerde önde gelen analitik filozoflar belirli araştırma alanlarıyla ilgilenmeye başlayınca çağdaş analitik filozoflardan ancak birkaçı yukarıda adı geçen okullara bağlı kalmaya devam etmiştir. Modern analitik felsefeyi mantıkçı pozitivizm ile eşitlemek veya mantıkçı pozitivizme benzer görmek yaygın yapılan bir hatadır. Bir metod olarak Analitik felsefe günümüz felsefesinde yaygın bir metodik yaklaşım olarak benimsenmektedir. Analitik felsefenin varsayım ve kanıtlara ağırlık veren yaklaşımı, belirsizlikten kaçınması ve ayrıntılara verdiği dikkat gibi net yaklaşımları günümüz felsefesinde de benimsenmektedir. Günümüz felsefesinde popüler "hayatın anlamı"na yönelik arayışlar önemli ölçüde azalmıştır.

anarşizm

Ne tanrı ne devlet, aşk devrim hürriyet!

Anarşizm, geleneksel siyasete karşıdır; devletsizlik ve şiddetsizlik temel ilkeleridir. Klasik anarşizmde parlamento sahte bir kurumdur, halkın iktidarı değildir, bu yüzden oy vermemek gerekir. Devlet, doğası gereği kötüdür, kötü olduğu için değil. Partiler, düzenin elemanlarıdır.

Anarşizm değil anarşizmler vardır. Ortak özellikleri bütünsellikten yoksunluk, anti-dogmatizm, devrimcilik, çelişki ve tutarsızlığı tutarlı kabullenme, birey özgürlüğüdür. Zerzan, kültür ve teknolojiyi ortadan kaldırıp neandertalizme gitmeyi önermiştir. İspanya İç Savaşında anarşistler de yer almış, yenilmişler ve marjinalize olmuşlardır. Birinci Enternasyonal'de güçlü bir anarşist akım vardır. Anarko-komünistler, bireysel terörcüler, Malatestacılar, liberteryenler, genel grevciler ortaya çıkmıştır. Proudhon, mülkiyet hırsızlıktır demiştir. Antipolitik politika üretenler, nonapolitik olanlar, devletsiz liberalizmi savunanlarıyla çeşitli kollarda Stirner, Proudhon, Bakunin, Kropotkin, Godwin, Sorel, Goldman, Nozick anarşist teoriye katkılarda bulunmuştur.

Elitist bireyci anarşizmde devlet yoktur, vergi yoktur, askerlik yoktur, polis yoktur, kanun yoktur, bütün kolektiviteler yoktur ve sonunda toplum yoktur. Bu kavramları Warren, Spooner, Tucker'de belirgindir. Rand, Rothbard, Friedman suç

1857'DE JOSEPH DÉJACQUE'IN İLK KEZ KULLANDIĞI BU YENİ TERİM LİBERTER SÖZCÜĞÜYLE EŞ ANLAMDA KULLANILMIŞTIR.

yok ama ceza vardır der. Nozick ise devleti kabul eder. Anarşistler Bolşevik devrimine karşıdır.
Devletin yok olmasını kabul eder, düzenin sağlanmasını doğal hale bırakır.
Kendi kendine işleyen bir ahlak düzeni, yasasız ve devletsiz işleyebilir. Yerel cemaatler doğrudan dayanışma ile devlet, sermaye, kiliseye karşı özgürlükleri savunabilir. Bu toplumsallıkta sınır tanımama ana ilkedir.
Bir anarşist kol ise şiddeti savunur. Eylem ile propagandayı itici güç olarak görür. Buna savunmacı şiddet diyen ve suikastlerle düzeni sarsmayı öngören devrimci Malatesta, Neçayev, Bakunin ortaya çıkmıştır. Kropotkin evrimci, Tolstoy pasifist, Gandhi boykotçu, Proudhon kooperatifçidir. Devletin emilmesini savunanlara göre halk bankaları kurulmalıdır. Postyapısalcı anarşistler ise merkezsizliği öne çıkarırlar.

İnsanların genellikle bildiği ve alışık oldukları anarşi sembolü bir daire içine çizilmiş büyük bir A harfidir. Bu monogram, Latin alfabesinde "anarşi" ve "anarşizm" kelimelerinin "A" harfiyle başlamasını kaynak alır. Bazıları dairenin birlik ve beraberliğin sembolik temsili olduğunu düşünmüştür. Daire aynı zamanda sembolik olarak örgütlenme anlamını da taşır.

anima mundi

Dünya ölü bir vücuttan ibaret değildir.

ikrin Platon ile ortaya çıktığı söylense de, kavramın kökeninin daha antik olduğu ve bazı doğulu filozofların sistemlerinde egemen olduğu ortaya konmuştur. Stoacılara göre o evrendeki tek önemli, hayati güçtür.

Benzer kavramlara Paracelsus gibi hermetik filozoflar ve daha sonra Friedrich Schelling de sahip olmuştur. Anima Mundi terimi okkült terminolojinin bir terimi olup, Dünya gezegeninin tümüyle bir canlı varlık olduğu kavramını dile getirmek üzere "Dünya canı" anlamında kullanılır. Zaten Latince'deki iki sözcükten oluşturulmuş terim de sözcük anlamıyla bu anlama gelir. Simyacı Basilius Valentinus'un "Dünya ölü bir vücuttan ibaret değildir" sözüyle belirttiği Anima

KAVRAMIN KÖKENİ ANTİKTİR VE BAZI DOĞULU FİLOZOFLARIN SİSTEMLERİNDE EGEMEN OLDUĞU GÖRÜLÜR.

Mundi kavramı okkültistlerin ardından Teozoflarca da kabul görmüştür. Bu kavramı kabul eden görüşe göre, insan bedeninde olduğu gibi, Anima Mundi'nin bedeninde de sinir sistemi, dolaşım sistemleri, solunum sistemi ve çakralar mevcuttur. Anima Mundi'nin, insan varlığında olduğu gibi, ruh, sübtil beden ve maddi beden olarak, üçlü bir yapıya sahip olduğu kabul edilir.

"Evler, aileler, meslekler kurulur, bütün bir düşünceler sistemi oluşturulur, evlatlar için miras biriktirilir. Bütün bu çekiç ve greyder gürültüsü, bütün bu banknot hışırtısı insana güven verir, boşluğun algılanma hissini yok eder. Sürekli birşeyler yapmakla meşgul olunca en tehlikeli düşünceler oluşacak ortam bulamazlar. "

SUSANNA TAMARO-*Anima Mundi*

Bir sözden, bir davranış veya olgudan anlaşılan şey,
bunların hatırlattığı düşünce veya nesne, mana, değer.

anlam

Anlama, Ben'in Sen'de yeniden keşfidir.

Anlam sorunu dil sorunudur, dile ilişkin bir sorundur, ama yalnız dil içinde kalan bir sorun değildir. Dil ile dil dışı arasındaki bağlantıda kök bulan bir sorundur. Bu hem teorik alana hem de pratik alana, etiğe ve siyaset felsefesine ilişkin anlam tartışmaları için geçerlidir. Anlamın, sözcük ile gösterdiği şey arasındaki bağlantıda, adlandırmada ortaya çıktığı söylendiğinde de, anlamın dil oyunları içinde ortaya çıktığı, dil oyunları içinde oluştuğu söylendiğinde de bu geçerlidir. İlişkinin bir ucunda dil, dilsel öğeler bulunurken, öbür ucunda şeyler, nesneler, etkinlikler ya da yaşam vardır. Sözcüğün gösterdiği şeyle ilişkisinde, ama sözcükten ayrı, kendi başına varolan bir şeyle –bu şey de bir sözcükle dile getirilmiş olsa bile- ilişkisinde ortaya çıkmaktadır anlam. Anlamın iletişimde ya da bir yaşam bağlamında, bir yaşam etkinliği içinde ortaya çıktığı, anlamın kullanımda olduğu söylendiğinde de,

İNSANLAR ZİHİNLERİNDE GÖRÜNMEZ VE KAPALI BİR ŞEKİLDE BULUNAN İDEALARINI BİRBİRLERİNE İLETEBİLMEK İÇİN DIŞSAL VE DUYULUR İŞARETLERE İHTİYAÇ DUYMUŞTUR.

sözcük dışında olan bitenler, yaşananlar, etkinlikler söz konusudur. Anlamın kullanımda ya da dil oyunlarında, kullanım bağlamlarında ortaya çıktığını söylemek, kullanımların, yaşam etkinliklerinin, dil oyunlarının sözcüklerin dışında var olduklarının kabul edilmiş olmasını gerektirir. Bu nedenle hangi anlam anlayışı söz konusu olursa olsun hep dil ile dil dışı olduğu söylenen -ama söylenmek, dile getirilmek ancak dille mümkün olduğundan yine birer sözcükle seslendirilen- şeyler söz konusudur. Bu nedenle temelde anlam sorunu bir dil sorunu olarak görülse bile, yalnız dil içinde kalan, yalnızca dilbilgisel, gramerle ilgili bir sorun değildir. Dil ve dille uzanılmaya çalışılan dil dışı arasındaki bir sorundur anlam.

"Felsefe Sokrates'te ana kavramların anlamlarının gün ışığına çıkartılma çabası olarak belirmişti. Çağımızda ise, anlam-analizini felsefenin merkezi haline getiren (ve özellikle Anglo-sakson ülkelerinde yaygın olan analitik felsefe akımına, bir bakıma bu Sokratik geleneğe dönüş olarak bakılabilir."

ARKHE

Ben bunları bilebilir miyim?

Her şeyin arkhe'si su'dur düşüncesini dile getirmesiyle felsefenin kurucusu sayılan Thales, sözcüğü, her şeyin "ana madde"si,"dayandığı ilk","çıktığı kaynak" gibi anlamlarda kullanıp, doğayı ve doğadaki gelişmeleri kendi içlerinde bulunan, doğaötesi açıklamalar gerektirmeyen bir kaynağa geri götürme çabasıyla, aynı zamanda bilimsel düşüncenin de öncüsü sayılır. Felsefe geleneği içinde, Thales'in bu düşünceye, yüksek dağlarda bulduğu deniz canlısı fosillerinden yola çıkarak, vardığı söylenir.

Geleneği sürdüren Thales'in öğrencisi ve izleyicisi Anaksimandros, varlığın arkhe'sini nitelemek için "su" gibi belirgin bir madde yerine, soyut bir kavram kullanır: apeiron. "Sınırsız","sonsuz","belirsiz" gibi anlamlara gelen bu kavram, Anaksimandros'un kullandığı tümceler içinde şöyle aktarılmıştır:

ARKHE DÜŞÜNCESİNİ FELSEFİ ANLAMDA İLK KULLANAN İLK FİLOZOF THALES'TİR.

"Varolan şeylerin arkhe'si apeiron'dur. Ama doğumları nereden gelmişse, ölümleri de zorunlu olarak oraya gider." Daha sonra Anaksimendros'un genç olan yoldaşı Anaksimenes arkhe'nin hava olduğunu, kosmosun, düzenli evrenin, havanın sıkışıp genişlemesiyle meydana geldiğini söyler.

Thales'e göre, her şeyin başlangıcı belirli bir unsura dayanır. Bu unsur ya da bu madde "edilgen" bir şey olarak anlaşılmaktadır. Edilgen maddenin karşıtını etken yani "canlı" madde olarak benimseyebiliriz. Ancak Thales'e göre, maddenin karşıtına gelecek bir şey yoktur çünkü ona göre maddenin kendisi, doğal olarak canlıdır. Canlı bir varlık nasıl hareket eder ve biçimini değiştirirse, canlı olan madde de hareket eder ve değişim halinde bulunur. Yani ona göre temel unsur kabul ettiği "su" da canlıdır. Ve her canlı gibi o da öteki varlıkları kendisinden yaratmak gücüne sahiptir. Daha sonraları bu "maddeyi canlı sayma ve yaratıcı var sayma" görüşüne "Hylozoizm" denmiştir.

arzu

Sana yapılmasını istemediğini kendine yapma.

Ruhbilimsel arzu ile siyasal iktidar arasında aynı madalyonun iki ayrı yüzü olmayı andırır biçimde yakın bir ilişki söz konusudur. Buna göre, arzu iktidarca sınırlanan, iktidarın bu sınırlamalarına karşı savaş verendir. O nedenle arzunun Lyotard'ın toplumsal ve siyasal düşüncesinde çok temel bir kategori olarak yer alması hiç de şaşırtıcı bir durum değildir. Nitekim Lyotard ortaya koyduğu düşüncelerinde çok çeşitli arzuların yeşertilmesinin temel değeri üstüne dayalı, hem kuramsal hem de pratik boyutları bulunan bir "libidonal siyaset" anlayışı geliştirmenin uğraşısı içindedir. Aynı Foucault gibi, bilgi

İLK ARZU: KADININ BİR YILAN, ERKEĞİNSE KADIN TARAFINDAN KIŞKIRTILMASI SONUCU İKİSİNİN BİRDEN İYİLİĞİN VE KÖTÜLÜĞÜN BİLGİSİNİ TAŞIYAN AĞACIN YASAK MEYVELERİNDEN YEMELERİ VE CENNET'TEN KOVULMALARI. . .

ile iktidarın özce iç içe geçmiş denli yakın bir bağlantı içinde olduklarını düşünen Lyotard, arzular çokluğunu bozup altüst edenin kaynağında, Marxçılık ya da liberalizm gibi bütüncül toplumsal yapıların evrensel geçerlilik savlarının yattığını ileri sürmektedir.

Son dönem Çağdaş Fransız Felsefesi'nin en önemli düşünürlerinden Deleuze ile Guattari 'nin modern düşünce tasarımlarının egemenliği karşısında ezilen, çeşidi baskı stratejileri yoluyla iğdiş edilen arzuya yeniden ayağa kaldırarak olumlu yaratıcı bir güç olarak özgürlüğüne kavuşturmak amacıyla ortaya attıkları bir dizi düşünceyi anlatan felsefe terimi. Bu düşünürlere göre, modern dünyanın en belirleyici özelliği, genel bir ussallaştırma süreci uyarınca arzuyu hep ussal bilinç yaşantısının doğruluğunu kesinlemek adına ya da ussal amaçlar uğruna bastırmaktır. Geleneksel usçu düzeneklerin hemen tümü, arzunun dilediğince, alabildiğine Özgür bir biçimde akmasını engellemek için tasarlanmış gibidirler. Söz konusu düzenekler, arzuyu dengede tutarak durağanlaştırmak için arzuyu yoğun bir denetim altında tutarlarken, arzunun bütün yaratıcı gücünü, bütün üretkenliğini de yok etmektedirler. İki düşünürün arzunun doğal akışına karşı işleyen modern düşünceye karşı çıkarlarken geliştirdikleri arzu felsefesi, büyük ölçüde Nietzsche'nin güç istemi anlayışından esinlenmiştir.

AŞK

Aşk birbirine bakmak değil, birlikte aynı yöne bakmaktır. A. DE ST-EXUPÉRY

Bütün aşklar, istedikleri kadar uçarı, tensellikten, dünyevilikten uzak, ayakları, yerden kesik görünsünler, sadece cinsel dürtüde temellenirler; evet, hatta bu âşıklık hali, sadece daha yakından belirlenmiş, daha özelleşmiş, hatta sözcüğün en dar anlamıyla cinsel dürtüdür. Bu görüşe sımsıkı sarılıp cinsel sevginin bütün o kademeleriyle ve ayrıntılarıyla, sadece tiyatrolarda ve romanlarda değil, aynı zamanda hayatta da; yani, yaşam sevgisinin yanı sıra, bütün itici güçlerin en güçlüsü ve faali olduğunu ispatlamış olduğu, insanlığın genç kesiminin enerji ve gücüyle birlikte düşüncelerinin yarısını sürekli olarak meşgul ettiği, hemen her insan çabasının nihai amacı olduğu, en önemli meselelerde belirleyici etkiler yaptığı, en ciddi meşguliyetleri ve işleri her saat aksattığı, ara sıra en büyük kafaları bile bir süre için karıştırdığı, devlet adamlarının görüşmelerinin ve bilginlerin araştırmalarının arasına, bunları bozucu şekilde, ıvır zıvırını sokmayı, aşk mektuplarını ve saç buklelerini ta

birlikte olduğumuz günlerde
sen, görkemli bir tanrıça gibiydin,
ve senin şarkıların ona derin sevinçler verdi
SAPPHO

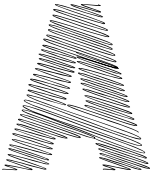
bakanlık evrakının ve felsefi el yazmalarının arasına yerleştirmeyi arsızca becerdiği, aynı şekilde her gün en karmaşık ve en feci kavga dövüşleri körüklediği, en değerli ilişkileri bozduğu, en sağlam bağları koparttığı, kimileyin hayatı ya da sağlığı kimileyin de zenginliği, statü ve rütbeyi ve de mutluluğu kendine kurban seçtiği, hatta aslında merhametli ve dürüst olanları vicdansızlara o zamana kadar sadık olanları birer haine dönüştürdüğü; kısacası, bir bütün olarak, her şeyi tersine çevirmeye, karmakarışık etmeye ve yıkmaya çalışan kötü niyetli, düşmanca bir iblis olarak ortaya çıktığı bu gerçek dünyada da oynadığı önemli rolü incelersek, insan şöyle haykırmadan edemez: Bunca gürültü patırtı niye? Niye (bunca) itiş kakış, tepinme, korku, endişe ve dert? Sonuçta amaç, sadece her bir Mecnun'un kendi Leyla'sını bulması değil midir? Böyle önemsiz bir ayrıntı niçin böylesine önemli bir rol oynasın ve iyi düzenlenmiş insan hayatının içine bitimsiz aksaklık ve kargaşa getirsin?

ARTHUR SCHOPENHAUER

.

ateizm

Sana göre ben ateistim, tanrıya göre soylu muhalif. WOODY ALLEN

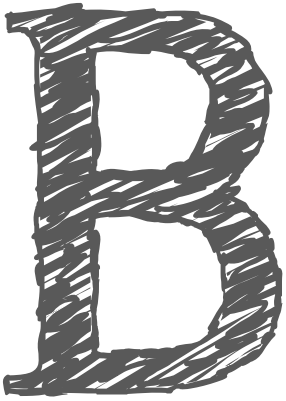
teistler; bazen "tanrıtanımaz" kelimesiyle anılsalar da, bu isimlendirme var olan bir tanrıyı reddetme fikrine atıfta bulunduğu için ateistler tarafından kabul görmez. Ateizm inanç koşullanmalarını, hayali yaratıkları ve olayları reddeder. Ateist bakış açısıyla tanrının yanı sıra tüm metafizik inançlar ve tüm ruhani varlıklar da reddedilir.

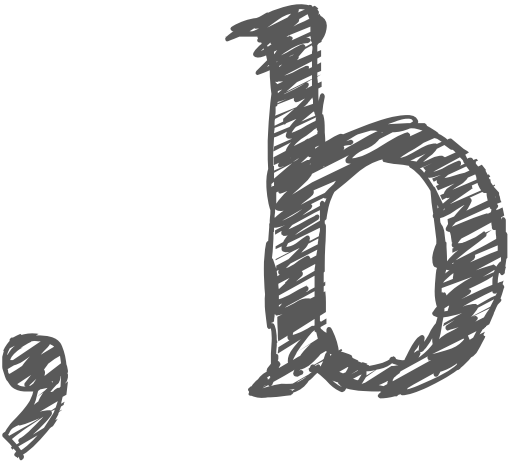
Kelime anlamında da belirtildiği üzere; ateizm, din ile ilgili bir kavram değil, tanrı ile ilgili bir kavramdır. Dinlerin varlığı, dinlerin tanımının ne olduğu, dinlerin iyi mi yoksa kötü mü olduğu ateizmin konusu ve tartışma alanı dışındadır. Ateizm, her tür metafiziği reddettiği için, kendini metafizik öğeler üzerinden temellendiren bazı dinlerin metafizik boyutlarını da reddeder. Yani bu, özellikle dinlere karşı sergilenen bir duruş değil, genel olarak tüm metafizik inanışlara karşı bir duruştur.

İLK KEZ FRANÇOIS BILLON TARAFINDAN 1555'TE KULLANILMIŞTIR.

Ateizm sıklıkla "dinsizlik" ile özdeşleştirilse de, Budizm gibi bazı Uzakdoğu dinlerinde de "yaratıcı" anlamında bir tanrının varlığına rastlanmaz. Bu yönüyle de ateizm ile dinsizlik birebir örtüşmez. Deist akımlara bakıldığında da, tanrıya inancın olduğu ancak dinlerin kabul edilmediği görülür.
Günümüzde, dünya nüfusunun % 2, 3'ü kendini ateist, %11, 9'u teist olmayan olarak tanımlamaktadır. Bu oran Rusya'da %48'in üzerine çıkmakta, Japonya'da ise %64 ila %65 arasında seyretmektedir. Avrupa Birliğinde oran, %6 ile İtalya ve %85 ile İsveç arasında değişkenlik göstermektedir. 2006 yılı istatistiklerine göre ise Türkiye'de ise bu oran %2, 5-%3 arasındadır.

Tanrı öldü. **Nietzsche**
Her dakika övülmek isteyen bir Tanrıya inanamam. **Nietzsche**
Tek tanrılı toplumlarda ateizm ya da allahsızlık, ahlak yoksunluğu ile eş anlamlı olmuştur. **Schopenhauer**
Tanrı olmasaydı her şey mubah olurdu. - **Dostoyevski**
Gerçekten de Tanrı yok ise her şey yeğdir, hiçbir şey yasak değildir. **Jean Paul Sartre**
Tanrı'ya şükür ben bir ateistim. **Luis Buñuel**

barış

Barış zamanında oğullar babalarını toprağa verirler, savaş zamanında ise babalar oğullarını toprağa verirler.

Öğle yemeğinde Arafat ile birlikteydim, akşam yemeğinde ise Ariel Şaron ile yedim. Ertesi gün Perez ile kahvaltı yaptıktan sonra Paris'e döndüm. İki gün sonra İsrail tankları Ramallah'ı yerle bir ettiler. "

İstanbul'da bir otelin kafesindeyiz. Konuşan kişi elinde bir fotoğraf tutuyor. Boğaz tarafından gelen ışığa fotoğrafı tutunca, son haftalarda bütün kamuoyunu Filistinli yapan adamla el ele tutuşmuş resmini görüyorum onun. "Evet," diyor Marek Halter. "Bir ay oldu ya da olmadı. Yaser Arafat ile görüştükten iki gün sonra İsrail tankları Ramallah'a girdi. "

Marek Halter İstanbul'a karısı Clara Halter'le birlikte gelmiş. Clara, 2000 yılında Paris'teki ünlü 'Barış Duvarı'nın yaratıcısı. Halter olağanüstü dolu ve yoğun geçmişi, hayatını abluka altına alan girişim ve mücadelelerle tam bir insanlık elçisi. Yahudi kökeni ve 'yudaik' konulu kitaplarına rağmen son derece önemli bir uluslararası entelektüel. Üstelik onun elçiliği hiç de edilgen değil. Geçmişte Simone Veil ile birlikte kurduğu ve Avrupa'nın seçkin sanatçılarını, bilim adamlarını birararaya getirdiği Avrupa Bilim Kültür ve Sanat Vakfı FESAC'ı kurmuş, yıllardır sürdürdüğü çalışmalar sayesinde Ortadoğu ve Doğu Avrupa'da tanımadığı devlet ve hükümet başkanı yok gibi...

ROMA BARIŞI: FETHEDİLEN BARBAR ÜLKELERİNE EMPOZE EDİLDİĞİ DÜŞÜNÜLEN BARIŞ. PAX ROMANA.

"Arafat ile Şaron arasında gidip gelen; neredeyse aynı hafta içinde her ikisinin de odasına girebilen tek insan benim," diyor Marek Halter. "Keşke bu türdeki hareketler ve girişimler sıklaşsa; silahlar, tanklar yerine araya arabuluculuklar, elçilikler girse. "

Sözün tam burasında sanki bir savaştan, bir işgalden ve katliamdan değil de birbirine küsen iki insandan bahsediyormuş gibi Marek Halter. "Bir kişinin karşısına geçip ona babasıymış gibi davranarak, kızıp bağırarak suçunu yüzüne vurursan o kişi suçunu asla kabul etmez," diyor Marek Halter. Tam bu sırada elini omzuma vurarak sözünü tamamlıyor: "Ama onun yanına gelip sırtını sıvazlar ve 'bak bu yaptığın aslında hiç de doğru değil' tarzında bir üslupla yaptığının yanlış olduğunu anlatmaya çalışırsan o zaman suçunu kabul eder o kişi... "

Marek Halter, 1984 yılında Fransa'da ırkçılığın ve Yahudi düşmanlığının tırmanması üzerine S. O. S Racisme hareketini birkaç genç arkadaşıyla birlikte kurmuş.

Kant, ebedi barış üzerine felsefi denemenin giriş kısmına, "ebedi barış" sözünün Hollandalı bir hancının bir mezarlık resmi çizilmiş tabelasında görüp, tabela üzerindeki mezarlık resmi ile ilgili kendine acaba hancı bu söz ve resimle neyi kastetmektedir? Sorusunu sorup, bu soruya değişik anlamlar yüklemiştir. Birinci olarak, hancının tüm insanlığı kapsayan bir imada bulunduğunu belirtip; ebedi barışın ancak resimdeki mezar gibi ölümcül huzurda mümkün olduğunu belirtir. İkinci olarak, harbe doymayan hükümdarlara atıfta bulunma yoluna gitmiştir. Ebedi barışın savaşa doymayan hükümdarların bütün dünyayı yok edip; insanlığı ortadan kaldırmasından sonra mümkün olacağını belirtir. Üçüncü olarak, ebedi barış rüyasını gören filozoflara atıfta bulunmaktadır. Ebedi barışın hayalperest filozoflar tarafından uydurulan rüya bir hal olduğunu, erişilememesi dolayısıyla ölümün gerçekliğinde bulunabileceğini söylemiştir. Bu mezarlık resmi ve ebedi barış eşlemesi hiciv olarak ifade edilmektedir.

Bilgi edinme, idrak, görgü, sağduyu ve sezgisel anlayış ile birlikte bunları özümseyebilme ve uygulayabilme kapasitesi.

bilgelik

Akıllı söylemeden düşünür, akılsız düşünmeden söyler.

İç dünyası zengin bir insan, her şeyden önce acı çekmemeye, kendini ihmal etmemeye, dinginliğe ve kendi başına kalmaya yönelecektir, yani sakin, alçakgönüllü, ama olabildiğince engellenmemiş bir yaşam arayacaktır ve buna göre, sözümona insanlarla kimi tanışıklıklardan sonra, kendi köşesine çekilmişliği ve hatta büyük bir kafaysa eğer, yalnızlığı seçecektir. Çünkü bir kimse kendinde ne çok şeye sahipse, dışarıdan o denli az şeye gereksinir ve ötekiler de o denli az onun olabilirler. Bu yüzden zihnin kendinde olağanüstülüğü, toplumdan uzak durmasına yol açar...

Buna karşılık öteki aşırı uçtaki kimse sıkıntıya düşer düşmez hemen oyalanmayı ve topluma karışmayı isteyecektir ve her şeyle kolaylıkla yetinecek, kendi kendisinden kaçtığı

KONFÜÇYUS YEDİ YAŞINDA OKUMAYA BAŞLAMIŞ, ON BEŞ YAŞINDA İKEN TÜM ESKİ BİLGELERİN ESERLERİNİ OKUMUŞ BULUNUYORDU. YİRMİ BİR YAŞINDA ARTIK ÜNÜ BÜYÜMÜŞTÜ.

gibi kaçmayacak onlardan. Çünkü herkesin kendine döndüğü yalnızlıkta, bir kimsenin kendinde neye sahip olduğu ortaya çıkar...
Bu yüzden Seneca'nın söylediği çok doğrudur: "Aptallık, kendi kendisinden bıkmaktan mustariptir."
Boş zaman tam da Aristoteles'in dediği gibi "Cahillerin can sıkıntısıdır". Sıradan insanlar sadece zamanı geçirmeyi düşünürler; herhangi bir yeteneği olan kimse ise ondan yararlanmayı düşünür.

ARTHUR SCHOPENHAUER

Size sözlü saldırı, ya da eleştiri yapıldığında korkmayın. Yalnızca ahlaki olarak zayıf kişiler böyle durumlarda kendilerini savunma ve ötekilere anlatma çabası içine girerler. Bırakın sizin için yaptıklarınızı konuşsun. Biz başkalarının bizim hakkımızda oluşturdukları izlenimleri kontrol edemeyiz. Ve böyle bir kontrol çabası içine girmemiz, bizim karakterimizin değerini düşürür. Dolayısıyla eğer birisi size belirli bir kişinin sizinle ilgili eleştirel bir şekilde konuştuğunu söylerse, sıkıntılı bir tavırla mazeretler ileri sürüp kendinizi savunmayın. Yalnızca gülümseyin ve zannederim bu kişi benim başka hatalarımın da olduğunu bilmiyor. Bilseydi bu kadarından bahsetmezdi.

EPİKTETOS

bilgi

Şüphe edilerek başlayan düşünme yolculuğundaki şüphe edilemeyen en son düşünce...

İlk çağlarda Thales gibi filozoflar metafizik ile ilgileniyorlardı. Evrenin salt maddesinin bulunması temel bir amaç olmuştu. Ama bu konularda herkesin vardığı farklı fikirler, fikirler arasındaki çelişkiler filozofların insana, dolayısıyla akıl ve bilgiye yönelmesine yol açtı. Bu da insanın bilgilerinin doğruluğunun sorgulanmasına neden oldu. Böylece bilgi felsefesi doğmuş oldu. Terimler değişiktir: episteme, bilgi ve gnosis, bilim ve logos, öğreti kelimelerinden epistemoloji, bilgibilim ve gnoseoloji, bilginin bilgisi terimleri; bilgi kuramı anlamında kullanılır, bazen bilgi felsefesi olur. Bilginin doğasını, kaynaklarını, kökenlerini, değerini araştırır. Bilgisizliğin ne olduğunu araştıran bilgi dalına agnoioloji denir. Bilgisizlik örtüsü kavramıyla cehaletbilimi ilgilenmektedir.

HERAKLEİTOS, PARMENİDES, PYTHOGORASÇILAR, BİLGİNİN GENEL (EVRENSEL), ZAMANÜSTÜ GEÇERLİLİĞE SAHİP OLMASI GEREKTİĞİNİ ÖNE SÜRERLERKEN , BİLGİNİN A PRİORİ YANINA DA UURGU YAPMIŞLARDIR. EMPODOKLES, DEMOKRİTOS GİBİLER BİLGİNİN DUYUSAL ALGI ÜZERİNDE TEMELLENEBİLECEĞİNİ DÜŞÜNMÜŞLERDİR. SOFİSTLER İNSAN BİLGİSİNİN GÖRELİLİĞİNDEN SÖZ ETMİŞLER, SEPTİKLER (KUŞKUCULAR) İSE SON ÇÖZÜMLEMEDE BİLGİNİN OLANAKLILIĞINDAN DAHİ KUŞKU DUYMAK GEREKTİĞİNİ İDDİA ETMİŞLERDİR.

Platon'un bilgi kuramının yetersizliği 1963'te Edmund Gettier tarafından kanıtlanmıştır. Aynı dönemde Michel Foucault, bilginin arkeolojisini, bilgi ve iktidar biçimlerini araştırmıştır.

İnsanın yükselişi, biriktirilmiş bilgide yatmıyor… Bilim adamları ve diğerleri, insanın, ancak giderek daha çok bilgi elde etmek, yukarılara tırmanmak, yükselmek yolu ile gerçekleşebileceğini söylüyorlar. Oysa, bilgi her zaman geçmiştir ve geçmişten özgürleşim olmadığı sürece, insanın yükselişi her zaman sınırlı olacaktır, özel bir kalıp içinde sınırlı kalacaktır. Öğrenmek için farklı bir yol olduğunu söylüyoruz; bu, bilginin bütün hareketini görmektir. Kapsamlı, bütünsel ve holistik olarak bütün hareketini görmektir. Bilgi gereklidir, yoksa yaşayamazdınız. Bilginin sınırlılığını tam olarak anladığınızda, onun bütün hareketi ile ilgili bir keşfe sahip olursunuz. Biz bilgiyi doğal olarak alıyoruz, bu bilgi ile yaşıyoruz, yaşamımızın geri kalan kısmında bu bilgi ile işlevlerimizi yürütüyoruz. Fakat, hiçbir zaman bilginin kendisinin ne olduğunu sormuyoruz, özgür olmak ile ilişkisinin ne olduğunu sormuyoruz, gündelik yaşamda gerçekten olan şeylerle ilişkisini sormuyoruz. Bütün bu soruları hafife alıyoruz. Bütün bunlar, bizim eğitimimizin ve koşullanışımızın bir parçasıdır.

KRİŞNAMURTİ

Evrenin ya da olayların bir bölümünü konu olarak seçen, deneysel yöntemlere ve gerçekliğe dayanarak yasalar çıkarmaya çalışan düzenli bilgi.

bilim

Bilgi düzenlendiğinde bilimi oluşturur, hayat ise bilgeliği.
KANT

Dünya Evren'in merkezindedir ve tüm gök cisimleri onun etrafında dönmektedir. Kopernik'in sözleri, şeytanın sözleridir ve yalandır. " (1500'ler, Kopernik yasalarını ortaya koyduğunda, dindar kitle)

"Dünya düzdür ve belirli sınırları vardır. Bilim adamları ne derse desin, bu sınırlar vardır ve aşılmamalıdır. " (1600 yıllar, Hıristiyan Kilisesi)

"Radyonun geleceği yok!" Lord Kelvin (1898, İskoçyalı Bilimadamı)

"Denizaltıların savaşta ne işe yarayabileceğini anlayamadım. Olsa olsa mürettebatın boğularak ölmesine neden olabilir. " H. G. Wells (Yazar - 1901)

"Atlar her zaman kullanılacaktır. Otomobil ise ancak geçici bir moda olabilir. " Henry Ford'un kredi talebi üzerine, otomotiv sektörü ile ilgili rapor veren banka müdürü (1903)

"Uçaklar hoş oyuncaklar, fakat askeri bir değerleri yok. " Mareşal Ferdinand Foch (I. Dünya Savaşı Fransız Ordusu Başkomutanı - 1911)

"Artistlerin sesini kim duymak ister ki?" H. M. Warner (Film yapımcısı. O zaman yeni icat edilen sesli film hakkında - 1927)

BİLİMİN YAZIDAN DAHA ÖNCE ORTAYA ÇIKTIĞI BİLİNİYOR. BU SEBEPLE, ANTİK ÇAĞLARDAKİ BİLİMSEL BULUŞ, GÖRÜŞ VE KEŞİFLERİ İNCELEMEKTE ARKEOLOJİNİN ÖNEMLİ BİR YERİ VARDIR.

"Televizyon en geç altı ay içinde piyasadan silinecektir. İnsanlar her akşam böyle bir kutuya bakmak istemez. " D. F. Zanuck (Twentieth Century Fox Başkanı - 1944)
"Bize vaat edilmiş ve verilmiş sınırların dışına çıkıp, uzaya gitmek, haddimizi aşmaktır ve büyük felaketlerle cezalandırılmamızı beraberinde getirecektir. " (1960'lar, Yuri Gagarin'in uzaya çıkarılmasından önce, Hıristiyan Kilisesi)
"Güzel fakat ne işe yarayacak?" IBM'den bir mühendisin 'mikroçip' için yorumu (1968)
"İnsanların evlerinde bilgisayar bulundurmaları için bir neden yok. " Kenneth Olsen (Digital Equipment Corp. Bilgilsayar Şirketi Başkanı - 1977)

Bilim; neden, merak ve amaç besleyen bir olgu olarak günümüze kadar birçok alt dala bölünmüş, insanların daha iyi yaşam koşullarına kavuşmasına, bilinmeyen olguları bulmasına ve yeni şeyler öğrenmesine ön ayak olmuştur. Tüm bilim dalları evrenin bir bölümünü kendine konu olarak seçer, deneysel yöntemlere ve gerçekliğe dayanarak yasalar çıkarmaya çalışır. Bilim; temelleri sanat tarafından atılmış, her aşamada sanat ve yaratıcılıkla beslenerek insanların hayat koşullarını iyileştirmek için yapılan çalışmaların bütünüdür. Einstein bilimi, her türlü düzenden yoksun duyu verileri ile düzenli düşünceler arasında uygunluk sağlama çabası, Bertrand Russell ise gözlem ve gözleme dayalı akıl yürütme yoluyla dünyaya ilişkin olguları birbirine bağlayan yasaları bulma çabası olarak tanımlar.

Üstü açılmamış, ürkütücü anı ve duyumların gizlendiği esrarengiz bir zihinsel mağara mı? Yoksa sadece, zihnin fonksiyonel bölümlerinden biri olarak sizin bir parçanız mı?

bilinç bilinçaltı

Tırnak içindeki uygarlığımızı bilincimizin bilinçaltı olarak uyanmamasına borçluyuz.

ilişsel (kavrama), mantıksal, karar verme fonksiyonlarını görür. Duyusal girdileri analiz eder. Düşünür, muhakeme eder, eleştirir, değerlendirir. Fikir ve/veya telkinleri yargılar, kabul eder veya reddeder. Mantık süreçleri egemendir.

Bilinçaltı, beyninizin farkında olmadığınız yanıdır. Bütün istemsiz vücut fonksiyonlarını kontrol eder. Bir anlamda otomatik pilottur. Hafıza deposudur. Deneyimlerinizi hatıralar şeklinde depolar. Zihninizin daha derin olan bu kısmı aynı zamanda heyecanlarınız, fikirleriniz, sezgileriniz, davranışlarınız, kendiniz hakkındaki imajınız ve alışkanlıklarınızdan da sorumludur. Bilinçaltı zihin telkin ve imgeleme yoluyla iknaya riayetkârdır. Bilinçli zihnin aksine sorgulamadan önerileni kabul eder. Tekrarları olumlama olarak kabul eder. Pekiştirir. Otomatik davranışlar, alışkanlıklar da hafızada kayıtlı bilgiler arasındadır. Bilinçaltının vazifesi yaşamın idamesi ve mutluluğun sağlanmasıdır. Şuuraltı zihin “kanıtlarla ne ikna edilebilir ne de kandırılabilir.

BİLİNÇ TERİMİNİ BUGÜNKÜ ANLAMINA ÇOK YAKIN BİR ANLAMDA İLK KEZ KULLANAN LOCKE, "KİŞİNİN ZİHNİNDEN GEÇENİ ALGILAMASI" OLARAK TANIMLADIĞI BİLİNCİ DOĞRUDAN BİLİNÇ EDİMLERİNDEN TÜRETMİŞTİR.

Fikirlere ve imajlara karşılık verir. Bilinçli zihin çoğu kez dış dünyadan gelen verileri süzerek işleme tabii tutar. Sözgelimi tanıdık bir yolda giderken yol boyunca gördüğünüz her şeye dikkat etmeyip hatırlamayabilirsiniz. Kitap okurken ya da televizyon seyrederken dalıp size seslenildiğini fark etmediğiniz durumlarda olduğu gibi. Beş duyumuzun karşılaştığı çok sayıda duyum, algılanmadan bilinçaltı hafıza deposuna geçebilir. Gereksiz bilgiyi geçirmeyen beyin filtresi Uzun otomobil yolculuğu yaptıysanız gün boyunca araba radyonuzun sadece yerel istasyonları aldığını, karanlık bastırınca çok daha uzak radyo istasyonlarının çekebildiğini fark etmişsinizdir. Gündüz mevcut olan parazitler kaybolmuştur. Güneş bizatihi bu elektromanyetik parazitlerin başında gelir. Hipnozda olan da buna benzer. Dış uyaranlara giriş kapatılır, içsel algıya odaklanılır. Zihinsel kimlik %10 bilinç, %90 bilinçaltından oluşur. Bir aysberge benzetilebilir.

Marksizmden varoluşçuluğa, yorumbilgisinden görüngübilime hemen bütün çağdaş akımlarda bilinç baştan verili, olmuş bitmiş bir yetkinlik durumu olarak tasarlanageldiği geleneksel felsefenin tersine kendisinde bütün bir geçmişi taşıyan, ileride gerçekleşecek bütün olanakları içerimlemek anlamında hep geleceğe açılan, asla yaşanan "an"la ve "buradalık"la sınırlanamayacağından zamanla değişen, dönüşen, başkalaşan, oluşa açık bir kategori olarak bambaşka bir çerçeveye oturtularak değerlendirilmektedir.

COGITO ERGO SUM

Olması gereken metodik şüphedir.

"ogito ergo sum", Descartes'ın Discours sur la méthode (Metod üzerine söylevler, 1637) kitabında yer alan Fransızca "Je pense, donc je suis" sözünün çevirisidir.

-İşte buldum! Düşünüyorum, öyleyse varım!

Yaklaşık üç asır sonra, bir düşünür Decartes'ın bu sözünde neredeyse diğer herkesin gözünden kaçan bir noktayı yakaladı. Bu kişinin adı Jean-Paul Sartre idi. Descartes'ın "Düşünüyorum öyleyse varım" sözünü derinden inceleyen Sartre, sonunda kendi sözleriyle şunu anladı: "Ben' diyen bilinçle düşünen bilinç aynı değil".

Eğer düşündüğünüzün farkındaysanız, o farkındalık düşünme sürecinin bir parçası olamaz; dolayısıyla bilincin farklı bir boyutu olması gerekir. Ve 'ben' diyen de o farkındalıktır. İçinizde düşünceden başka bir şey olmasaydı, dü-

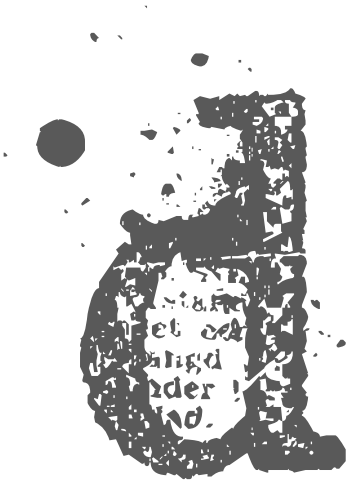
"COGITO, ERGO SUM" (TÜRKÇE: DÜŞÜNÜYORUM, ÖYLEYSE VARIM; RENÉ DESCARTES'IN BATI RASYONALİZMİNİN KURUCU ELEMENTİ OLAN FELSEFİ SÖZÜDÜR "COGITO ERGO SUM".

şündüğünüzü dahi bilemezdiniz. Rüya gördüğünün farkında olmayan biri gibi olurdunuz. Rüya gören kişinin rüyadaki imgelerle kendini tanımlaması gibi, siz de kendinizi düşüncelerle tanımlardınız. Birçok kişi hâlâ bu şekilde yaşamakta, uyurgezer gibi ortalıkta dolaşmakta, uyuduğunu dahi bilmemekte, sürekli olarak aynı kâbus gerçekliği yeniden yaratan zihin yapısının tutsağı olmaktadır. Rüya gördüğünüzü bildiğinizde rüya içinde uyanıksınız demektir. Yani başka bir bilinç boyutu devreye girmiştir.

Sartre'ın iç görüsü muhteşemdir ama keşfettiği şeyin önemini kavrayabilmek için o da kendisini düşünceyle tanımlamaktadır: Yeni bir bilinç boyutunun ortaya çıkışı.

Descartes, cogito üzerine inşa ettiği felsefi görüşlerinde Tanrı'nın bir kanıtını sunduğunu da iddia eder. Burada bizi ilgilendiren, sözkonusu ve benzeri kanıtlardan ziyade, Descartes'ın matematik felsefesinde Tanrı'nın işgal ettiği konumdur. Descartes matematiksel gerçekleri teolojik ve metafizik açıdan ele alır: Tanrı, sonsuz bir güçtür ve dilerse matematiksel önermelerin tersini doğru kılabilir. Tanrı, mükemmel olduğu için yarattıklarını aldatmaz ve bundan dolayı matematiksel hakikatlerin doğruluğu garanti altındadır. Dahası, Descartes'a göre, ancak Tanrı'ya inanan insanlar matematiksel hakikatleri tatminkâr bir dayanakla kabul edebilirler; Tanrı'ya inanmayan biri, "üçgenin iç açıları toplamı iki dik açının toplamına eşittir" önermesi gibi bir önermenin doğruluğu konusunda aldanıp aldanmadığını bilemez.

İnsanın ihtiyaç duyan, isteyen, amaç edinen bir varlık olarak eşyayla gerçekleştirdiği bağlantıda ortaya çıkan veya beliren olguya değer denir.

değer

Sen aslında çok değerli birisin, ama... .

üşünen insana göre, eşyanın bir kişi veya belirli bir kişiler topluluğu tarafından belli oranlarda istenen ve benimsenen niteliği; düşünülen şeye göre eşyanın az veya çok dikkate alınarak benimsenmesinden ibaret niteliği (hayatın değeri gibi); ya da eşyanın bir amacın gerçekleşmesinde ortaya çıkan kullanımından ibaret niteliği. Ekonomi bilimi açısından herhangi bir şeyin değişim değerini anlatan bir kavramdır. Kısacası değer ahlakta, estetikte, iktisatta ve felsefede yer alan önemli ve kullanım alanı oldukça geniş bir kavramdır. Felsefenin inceleme alanına giren üç önemli sorununun Varlık, Bilgi ve Değer olduğunu ileri sürmek mümkündür. Kant, İlkçağ felsefesini gözönüne alarak bunu Fizik, Etik ve Mantık alanları şeklinde ayırmaktadır. Varlık ve Bilgi sorunları daha başlangıçta felsefenin bilinen en önemli sorunları olarak algılanmaktaydı. Fakat gerek Varlık, gerekse Bilgi alanları doğal olarak anlam ve önem olgularını da kapsamaktadır. Yani

BİLGELİK VEYA HİKMET BİLGİDEN FARKLI ÇOK DAHA İDDİALI VE ÇOK DAHA ZENGİN BİR KAVRAMDIR. BİLGELİK EN BASİT ANLAMIYLA İNSAN HAYATININ ANLAMI VE DEĞERİNE İLİŞKİN DERİN BİLGİDİR. BİLGELİK, SOKRATES'İN, UĞRUNA ÖLÜMÜ GÖZE ALDIĞI BİLGİDİR.

bilgilerin derin bilinçli bir değerlendirilmesi de sözkonusudur. Gerçekte insan düşünceleri, duyuşları ve eylemleriyle nesnelerin sürekliliğini sağlayacak bir temele ihtiyaç duymaktadır. İnsan nesnelerin İyi, yararlı, güzel oluşlarını değerlendirmek durumundadır. Böylece insanın nesneyle ilişkilerinin sürekliliğini sağlayan bir aşkınlık alanı sözkonusudur ki, buna değer alanı denebilir. İnsan, dünyayla ilişkisinde, hayat ve eylemlerinin bütünlüğünün korunmasında bu değer alanını gözönünde tutar. Kısacası insan varlık yapısının, manevi dünyasının anlaşılmasında, kavranılmasında ve açıklanmasında değerlerin önemi sözkonusudur.

Bir inanç ilkesinin yaşatılması, bir geleneğin korunması, eğitimin insanı yetişkin ve mükemmel hale getirmesinde değerlerin belli olması gerekmektedir. Çünkü insanların başarıları, eylemleri, genel olarak hayatlarının bütünlüğü belirli değerler ile kuşatılır ve yönlendirilir. Ayrıca insan yaşadığı sürece daima belli bir tavır alma durumundadır ki, işte bu her tavır alış bir değere veya bir değer duygusuna dayanmak suretiyle gerçekleştirilir. Kısacası her türlü amaç ve hedefler, ilişki ve çıkarlar, tutkular ve istekler, güç ve iktidarlar, sevgi ve nefretler, inanma ve inkârlar, sadakat ve doğruluklar, her türlü İdealler bir değeri ifade ederler ve bir değere dayanırlar. Ahlâk ve din kurallarının, estetik ilkelerin, birer değer mahiyeti ve özelliğinde görünmeleri de bundan dolayıdır. Başka bir söyleyişle, varlık ve gerçeklik öz ve değer açılarından İncelenebildiği gibi, insanın eylem ve davranışları da değerlendirme ve bilme açısından irdelenebilir. Yani nasıl bilgi elde etmeye yönelik bir bilinç içindeysek, aynı şekilde bir şeyi istemek bakımından da önceden değerlendirmek ve seçmek durumundayız. Ancak bilginin akıl veya duyumla elde edilmesine karşılık değerleri, ruhumuzla kavrar ve özümleriz.

Deizm, tüm dinleri reddeden ancak Tanrı'nın varlığına inanan inanç biçimidir. Teizm, Tanrı'nın varlığını doğrulayıp insanlara din gönderdiğine inanan bir düşünce akımıdır.

deizm-teizm

Bir tanrı varsa kaç tanrı yok?

Charles Blount, bir deist olduğunu açıkça ilan eden ilk düşünürdür ve ölümünden sonra yayınlanan Summary Account of Deist's Religion adlı eseri deist fikirlerin yayılmasında hayli etkili olmuştur. Daha sonra John Toland, Christianity Not Mysterious ve Matthew Tindal *Christianity as Old as the Creation* adlı eserinde deist fikirleri açıklamış ve yaygınlaştırmıştır. O, bu eserinde doğal dinin Hıristiyanlıkla veya daha geniş bir ifade ile vahyedilmis dinle aynı doğruluk ve mükemmelliğe sahip olduğunu ve yine hem doğal din hem de vahyedilmiş dinin aynı amaca sahip olduğu ve dolayısıyla onların ahlaki kurallarının da aynı olması gerektiğini ifade eder. Zaten onun bu eserinin diğer adı da *The Gospel, A Republication of the Religion of Nature*'dır. Deizmin en ünlü temsilcilerinden olan John Toland, bir doğal din kültürünün taslağını çizerek Pentheistikan adlı eserinde bunu izah etmiştir. Ona göre, böyle bir kültürün rahibi bilim, kahramanları ise insanlık kültürünün tarihindeki büyük yetiştiriciler olacaktı. Shaftesbury, deizm anlayışı içerisinde yer alan bir düşünürdür. Ona göre din, insanın hayatının yücelmesidir. Tanrıyı biz evren gibi kendi mükemmel eseri içerisinde bulabiliriz; çünkü tabiat her yanı ile kendisine şekil vermiş olan büyük sanatçının izlerini taşır. Onun bu engin dünya görüşünün temeli "güzellik" idesine dayanır. Fransız deistleri içindeki en önemli ve tanınmış sima olan Voltaire, Newton fiziği ve tabiat kanunu fikrini esas alan bir doğal din anlayışını savunmuştur. Evrensel çekim kanunundan hareketle Newton fiziğini yorumlayan Voltaire, Tanrı'nın sürekli yaratıcılığı inancı ile evrendeki tabii süreklilik fikri çeliştiği için deizme ulaşmıştır. Onda en çok göze

DEİZM KAVRAMI İLK OLARAK 17. YÜZYILDA ÖZELLİKLE İNGİLTERE'DE KULLANILMAYA BAŞLANMIŞTIR. TERİM LATİNCE TANRI ANLAMINDAKİ *DEUS* SÖZCÜĞÜNDEN TÜRETİLMİŞ VE ÖZGÜR DÜŞÜNCELİLERİN TANRI İNANCINI BELİRTMEDE KULLANILMIŞTIR.

çarpan deistik özellik, Hıristiyanlığa ait kutsal metin ve dini yapılanmaları istihzacı bir eleştiri üslubuyla daima alaya almasıdır.
Rousseau ise Voltaire'in akılcı ve katı deizmini romantik ve esnek bir anlayışla sürdürmüştür. Filozofa göre, insanda doğuştan mevcut olan iyilik ve adalet duygusu sonradan kötülüğe ve eşitsizliğe dönüşebilmekte, ancak insanın tabiatında var olan ışık ona yeniden yol gösterebilmektedir. Bu görüşler Hıristiyanlığın doğuştan günahkâr insan anlayışına ve dolayısıyla İsa'nın kurtarıcılığı inancına aykırıdır; ayrıca kilisenin yol gösterici rolünün ve ruhani otoritesinin yerine akli aydınlanmayı koymaktadır.
Thomas Paine, 1784 yılında yayımladığı, Akıl Çağı adlı kitabında o meşhur sözünü söyler: "Dünya vatanım, tüm insanlar kardeşim ve iyilik yapmak dinimdir. "
Rousseau ve Voltaire, deizm anlayışı içerisinde yer alan Fransız filozoflardır. Özellikle Voltaire, Tanrı düşüncesinden başka her şey saçmadır," Tanrı olmasaydı biz o'nu icat etmek zorunda kalacaktık, ama bütün tabiat O'nun var olduğunu bize haykırmaktadır, demiştir. Rousseau'ya göre de din, yüksek bir varlığın bizlere verdiği yüksek bir duygudan ibarettir. Rousseau'ya göre her vatandaşa görevini sevdirecek akla uygun bir evrensel uygarlık dini yeterlidir.

20. yüzyılda kuantum kuramının gelişmesiyle beraber fizik felsefesi belirleyici bir güncellik kazanmış, evrenin doğasının belirlenirci mi yoksa belirlenemezci mi olduğu çokça tartışılmış ve kuantum mekaniğinin farklı yorumları ortaya atılmıştır. Önbilimsel nitelikte ortaya çıkan bu yorumlar daha sonra bilimsel bilginin sentezlenmesine ve çeşitli teorilerin hem düşünce deneyleriyle hem de yüksek enerjili parçacık hızlandırıcıların, dev teleskopların, dedektörlerin ve uzay sondalarının kullanıldığı gözlem ve deneylerden elde edilen sonuçlarla matematiksel formülasyonlara oturtarak ispatlamasına ön ayak olmuştur.

determinizm

Kaderimin çizdiği yolda gitmek mecburiyetinde miyim?

eterminizm iki genel kategoriye ayrılabilir. Birinci grup inanç determinizmidir. Bu görüşte, ilkel şekli ihmal edilirse, dünyâdaki her şeyin bir gâyesi ve ilâhi kudret dâhilinde belirlenen bir sonu vardır. Bu determinizmin ilkel şeklini Saint-Augustin ile Dante, çağdaş biçimini ise Hegel savunmuştur.

Determinizme dair bir hikâye;

Bir adam yolda yürürken aklına bir şey gelir ve bir anda durur.

Adam durduğu anda bir inşaat işçisi ona çarpar ve elindeki alet çantası bir iş adamının ayağına düşer, iş adamının sıçramasıyla birlikle bir kadının elindeki kahve gömleğine dökülür ve onun sıçramasıyla birlikte yaşlı bir kadının elindeki portakal dolu poşet yere düşer.

DETERMİNİZM TERİMİ, 1820 YILLARINDA BİR MAKİNENİN ÇALIŞMASINI ANLATMAK İÇİN KULLANILMIŞTIR.

Şimdi bir de bu olayın zincirleme tepkileri var: İş adamı başparmağını kırdığı için inşaat işçisine dava açar adamın hayatını söndürür ve kırılan başparmağı için doktora gittiğinde kalp ritminin düzensiz olduğu fark edilir ve ameliyata alınıp yaşamı kurtarılır
Üstüne kahve dökülen kadın ise evine geri dönmek zorunda kaldığı için önce toplantısını kaçırır sonra işinden olur.
Yaşlı kadın dökülen portakalları toplamakla meşgul olduğu için biraz sonra karşıdan karşıya geçeceği yolda otobüsün altında kalmaktan kurtulur ve bunlar sadece bir adam bir anda yolda durduğu için olur.

Deneysel determinizm: Deneye dayalı ya da pozitif bilimlerde (fizik, kimya, biyoloji vb.) temel kabul edilen determinizm; bütün olaylar değişmez bir biçimde belirlenmiş ve belli nedenlere bağlıdır. Buna göre belli ortam ve şartların oluşmasıyla meydana gelecek sonuç kesindir, aksi düşünülemez. Olayları meydana getiren nedenler deneyin dışında ve deney-üstü, yani aşkın nitelikte değildirler, olayların kendisinde ve doğada içkin olarak vardırlar. Doğanın, dolayısıyla evrenin üstün-de bir neden aranmamalıdır. Öte yandan nedensellik ilkesi, buna bağlı olarak da determinizm doğa yasalarının evrensel, değişmez ve düzenli olduğunu ileri sürer.

devrim

Avrupa'da bir hayalet dolaşıyor.

evrim, belli bir alanda hızlı, köklü ve nitelikli değişiklik; ihtilâl. Toplumsal değişimlerin insan iradesiyle hızlandırılması devrimleri oluşturur.

Kitle halindeki bir toplumsal hareketin başlatılmasının söz konusu olduğu, var olan bir rejimi şiddet kullanımı sonucunda başarıyla yıkarak yeni bir hükümet biçimi oluşturan bir politik değişme süreci. Bir devrim, hükümet darbesinden ayrı tutulmalıdır, çünkü devrimde bir kitle hareketi ile politik sistemin bütününde önemli bir değişmenin gerçekleşmesi söz konusudur. Bir darbe, iktidarın silah yoluyla, ancak hükümet sistemini kökten bir biçimde değiştirmeden var olan politik liderlerin yerine geçecek olan kişiler tarafından ele geçirilmesine göndermede bulunmaktadır. Devrimler, varolan politik otoritelere meydan okuyan sistem ancak yine politik sistemi bütün olarak dönüştürmekten çok otoriteyi

FRANSIZ DEVRİMİ VEYA FRANSIZ İHTİLÂLİ (1789-1799), FRANSA'DAKİ MUTLAK MONARŞİNİN DEVRİLİP, YERİNE CUMHURİYETİN KURULMASI VE ROMA KATOLİK KİLİSESİ'NİN CİDDİ REFORMLARA GİTMEYE ZORLANMASIDIR. AVRUPA VE BATI DÜNYASI TARİHİNDE BİR DÖNÜM NOKTASIDIR. MİLLİYETÇİLİK AKIMINI BAŞLATAN EN BÜYÜK ETKENDİR.

temsil eden kişilerin yerlerine başkalarının geçirilmesini hedefleyen başkaldırılardan da ayrı tutulmalıdır.

12 Eylül 1980 sonrasında, sakıncalı bir terim olduğu gerekçesiyle "devrim" yerine "ihtilal" ve "inkılâp" sözcükleri kullanılmaya başlanmış, yeni basılan ders kitaplarında devrim sözcüğü eski karşılıklarıyla değiştirilmiştir.

KOMÜNİST MANİFESTO

Avrupa'da bir hayalet dolaşıyor: Komünizm hayaleti. Eski Avrupa'nın bütün güçleri bu hayaleti defetmek üzere kutsal bir ittifak içine girdiler: Papa ile çar, Metternich ile Guizot, Fransız radikalleri ile Alman polis ajanları.

Muhalifleri tarafından komünist olmakla suçlanmamış muhalefet partisi nerede vardır? Bu lekeleyici komünizm suçlamasını, daha ilerici muhalefet partilerine olduğu kadar, gerici hasımlarına karşı da gerisin geriye fırlatmamış muhalefet nerede vardır?

Bu olgudan iki şey çıkıyor:

I. Komünizmin kendisi, daha şimdiden, bütün Avrupa güçleri tarafından bir güç olarak tanınmıştır.

II. Komünistlerin açıkça, tüm dünyanın karşısında, görüşlerini, amaçlarını, eğilimlerini yayınlamalarının ve bu Komünizm Hayaleti masalına partinin kendi Manifestosu ile karşılık vermelerinin zamanı çoktan gelmiştir.

Bu amaçla, çeşitli milliyetlerden komünistler, Londra'da toplanmışlar ve İngiliz, Fransız, Alman, İtalyan, Flemenk ve Danimarka dillerinde yayınlanmak üzere, aşağıdaki Manifestoyu kaleme almışlardır.

diyalektik

Her şey, aynı zamanda zıddını içinde barındırır.

iyalektik kavramı, başlangıçta tartışma sanatı, ya da çelişkili yollardan muhataplarını ikna etme sanatı anlamına gelmektedir. Diyalektik ve Sokratik yöntem, tartışma ve düşünme sanatı olarak diyalektiğin Antik Çağ'daki en yetkin halidir. Değişimin ve hareketin sürekliliği düşüncesi bu aşamada diyalektik olarak ifade edilmiştir. Bir fikirden ya da ilkeden içerdiği olumlu ve olumsuz bütün düşünceleri çıkarma yöntemine diyalektik denilmekteydi.

Marx, bu düşünüş sürecini tersine çevirir, diyalektiği maddeci bir temelde değerlendirir. Diyalektikte hareket başlangıcından itibaren, çelişki kavramıyla ve dolayısıyla karşıtlık kavramıyla bağlantılı olarak açıklanmaktadır; Marks maddenin hareketinin diyalektik iç-çelişkilerinin ürünü olduğunu ileri sürer ve düşüncenin diyalektiği de bu nokta-

HERAKLİTOS'UN "AYNI IRMAKTA İKİ KEZ YIKANILMAZ" SÖZÜ DİYALEKTİĞİN BAŞLANGIÇ HALİNDEKİ AÇIK TANIMINI GÖSTERİR.

da maddenin hareketinin bilince yansıması olarak değerlendirilir. Marks ve Engels ile diyalektik artık tamamen neredeyse bugünkü anlamına kavuşuyor. Bunun en doğru ve akılcı tarifini Engels vermiştir: diyalektik, 'dış dünyada ve insan düşüncesindeki hareketin genel yasalarını inceleyen bilimdir'. Bu tarif ile diyalektiğin gelişmesinin tamamen bilimlerin gelişmesine bağlı olduğunu söyleyebiliriz.

Diyalektik usavurmayı Hegel'den ve Sokrates öncesi filozoflardan alan Karl Marx'a göre diyalektik tarihsel bir süreçtir; ekonomik temelli bazı toplumsal oluşumların zaman içinde karşıtlarını üretmeleri, karşıtların giderek çatışmaya dönüşmesiyle de yeni oluşumun etkisini ortadan kaldırması biçiminde yürür.
Diyalektik kavramı günümüzde, metafizik teriminin tam karşıtı olarak yeni ve bilimsel bir dünya görüşünü dile getirir.

Öncül, doğruluğu tartışmasız bir biçimde kabul edilip onaylanan, her türlü eleştirinin dışında ve üstünde tutulan,

dogma

Körü körüne bağlı olduklarımı bir gün gelir sorgular mıyım?

Temelde skolastik bir anlayıştır, modern çağda değişme ve gelişmeyi yadsıyan öğretiler ve anlayışlar olarak adlandırılabilir. Zira kendi fikir ve iddiasının mutlak doğru olduğunu ileri süren her kişi veya sistem dogmatiktir. Özellikle metafizik öğretilerin tümü dogmatik öğretilerdir. Deney alanının dışında kalan bütün savlar dogmacı olmak zorundadır. Zaten bir başka izah ile dogmatizm, aklın kesin ve mutlak bir değere sahip olduğunu ileri sürerken şunu da yerine getirmekten geriye duramaz: Ve ancak böylece mutlak bilgi ve varlığa (hakikate) ulaşılabileceğini ve bunun sonucu olarak da bilginin metafiziğinin mümkün olduğunu ileri süren felsefi akımdır dogmatizm.

DOGMATİZME PRİMİTİF İNANÇLARDAN MODERN BAZI FELSEFİ SİSTEMLERE KADAR HER YERDE RASTLANABİLİR. BELİRGİN BİÇİMDE ÇIKIŞI TANRI'NIN SÖZÜ KAURAMI İLE OLMUŞ UE ORTAÇAĞDA ARİSTOTELES'İN SÖZÜ KAURAMINA KADAR UARMIŞTIR. ÖRNEK UERMEK GEREKİRSE, ORTAÇAĞ HIRİSTİYAN KÜLTÜRÜNDE HERHANGİ BİR KURALIN GERÇEK SAYILMASI İÇİN ARİSTOTELES'İN SÖYLEMİŞ OLMASI YETERLİ SAYILIYORDU.

Dogmatizmin zorunlu sonucu zorbalıktır, zira farklı düşüncelere, perspektiflere yer olmadığı gibi, dogmatizmde deneyle tanıtlama da kabul edilemezdir. Özellikle ortaçağda dogmatizm zirve noktasına ulaşmıştır; deneylerle tanıtlanamayan kurallar, engizisyon işkenceleriyle tanıtlanmaya çalışılmıştır. Örnek vermek gerekirse, dogmatizm, masum kişinin ateşe atılsa bile yanmayacağı inancına varmış, bundan da ateşe atılınca yanan kişinin suçlu olduğu sonucu çıkarılmıştır.

İleri sürülen düşünce ve ilkeleri araştırmadan, kanıt aramadan, incelemeden, eleştirmeden, tartışmadan doğru ve mutlak hakikat sayan anlayış" olarak da tanımlanabilen dogmatizm her devirde ilerlemenin, gelişmenin karşısında durmuştur. Dogmatizm'in Türkçedeki karşılığı bağnazlıktır. Dogmatizmin örnekleriyle yalnızca din alanında değil, pek çok alanda, hatta bilim alanında da karşılaşılmıştır. (Geçmiş çağlarda bilimciler dünyanın düz olduğu dogmasında ısrar etmişlerdi. Daha sonra da Dünya'nın evrenin merkezi olduğu dogmasında ısrar etmişlerdi.) Ancak şunu da vurgulamak gerekir ki bilimdeki dogmaları yine bilim insanları ortadan kaldırmışlardır. Bilimin herhangi bir inak ya da inan sisteminden en temel ve en önemli farkı diyalektik düşünceyi sistemi içinde barındırmasıdır.

Belirli bir önermenin, inancın bilgiye temel olabilecek biçimde kesin olması; yanlış olmaması.

doğru

Mutlak doğru her koşulda doğru mudur?

n bir yaşındaydı ve New Hampshire gölünün ortasındaki adadaki evlerinde ne zaman eline bir fırsat geçse hemen balığa giderdi. Levrek avı yasağının kalkmasından bir gün önce, babasıyla akşamın ilk saatlerinde küçük güneş balıklarından yakaladı. Sonra oltasına yem takıp, oltayı fırlatma talimi yaptı.

Yem suya değdiği zaman gün batımında suda altın haleler oluşturmuş, daha sonra gölün üzerinde ay doğmuştu. Oltasının hızla çekildiğini hissedince, oltaya büyük bir balık geldiğini anladı. Babası oğlunun balığı çekişini hayranlıkla izledi.

Çocuk sonunda yorgun düşen balığı sudan çıkardı. O güne kadar gördüğü en büyük balıktı, bir levrek; ama av yasağının kalkmasına sadece saatler kalmıştı.

Baba oğul güzelim balığa baktılar, pulları ay ışığında ışıl ışıl parlıyordu. Babası bir kibrit yakıp saatine baktı. Saat on olmuştu. Av yasağının bitmesine daha iki saat vardı. Önce balığa, sonra oğluna baktı.

"Suya geri bırakman gerekiyor, oğlum," dedi.

"Baba!" diye itiraz etti çocuk ağlamaklı bir sesle:

DOĞRULUĞUN BİR UYGUNLUK HALİ Mİ, BİR TUTARLILIK KONUSU MU, YOKSA BİR UZLAŞIM SORUNU MU OLDUĞU ÜZERİNE ÖNEMLİ KURAMSAL TARTIŞMALAR PLATON'DAN BERİ SÜREGELMEKTEDİR VE POSTMODERN DURUM İÇİNDE BU TARTIŞMALAR YÖN DEĞİŞTİRMİŞ VE YENİ BİR BOYUT KAZANMIŞTIR.

"Başka balıklar da var," dedi babası.
"Ama hiçbiri bunun kadar büyük değil!" dedi çocuk.
Göle şöyle bir göz attı Gölde hiçbir balıkçı teknesi yoktu. Babasının yüzüne baktı bu kez. Kendilerini hiç kimsenin görmemiş olmasına, kimsenin ne balığı yakaladıklarını bilmesinin olanaksız olmasına karşın, babasının sesinden bu konuda hiçbir ödün vermeyeceğini anlamıştı.
Oltanın ucunu balığın ağzından çekti ve balığı gölün karanlık sularına bıraktı Balık suya düşer düşmez, şöyle bir çırpındı ve gözden kayboldu. Çocuk bir daha bu kadar büyük bir balık tutamayacağından emindi.
Bu olay bundan tam otuz dört yıl önce oldu. Bugün o çocuk New York'un ünlü mimarlarındandır. Babasının küçük evi hâlâ o adadadır. Oğlunu ve kızlarını hâlâ o adadaki küçük eve balık tutmaya götürür.
Çocuk haklıydı. Bir daha o kadar büyük bir balık tutamadı. Fakat değerler konusunda bir ikilem yaşadığı zaman hep o balığı gözünün önüne getirir. Babasından öğrendiği gibi değerler doğru ile yanlışın ne olduğu konusunda çok basit bir konudur. Güç olan yalnızca değerlerin uygulanabilmesidir. Birileri görmediği zaman da doğru olanı yapabiliyor muyuz? Evet, küçüklüğümüzde bizlere balığı suya geri bırakmak öğretilseydi, doğru olanı yapabilirdik Çünkü gerçeğin ve doğrunun ne olduğunu öğrenmiş olurduk.

Cümleler doğrudur sen doğru isen. Doğruluk bulunmaz sen eğri isen. YUNUS EMRE

Madde ve ruh gibi iki ilkenin bir arada ve ebedi olarak var olduğunu kabul eden dini, felsefi veya kozmogonik sistem.

düalizm

Düalistlerin tümü idealisttir, çünkü maddesel yapının karşısında bir de ruhsal yapı olduğunu kabul ederler.

Felsefi düalizm, varlık sorununa verilen cevaplardan biridir. İkicilik, madde ve zihin olmak üzere, varlığın çift olduğunu savunur. Bu görüş, varlığın «tek» olduğunu, tek bir cevherden meydana geldiğini ileri süren bircilik'in karşıtıdır. Cevherin madde olduğunu ileri süren birciliğe maddeci bircilik, ruh olduğunu söyleyene ise ruhçu bircilik adı verilir.

Düalist filozofların en belli başlılarından biri Descartes, birciliğin en büyük temsilcilerinden biri de Spinoza'dır. Bütün ikici felsefelerin üstünde durduğu temel mesele, birbirinden kökten farklı olduğu kabul edilen iki ilke arasındaki geçiş ve ilişki meselesidir. Bu geçiş ise, iki gerçeğin birbiri üstünde yayılmasıyla (bu düalizm fikrinin özüne aykırıdır) gerçekleşir.

İki ilkeden meydana gelmiş bir üçüncü ilkenin etkisiyle (bu ise meseleyi bir yana atmak demektir) veya bu ilkelerden türce farklı bir başka ilkenin etkisiyle (başlangıçta sadece iki ilke kabul edildiği için böyle bir varsayım da geçerli değildir) sağlanabilir. Demek ki, mutlak düalizm, çözülmesi kabil olmayan çelişmeleri kendi içinde taşır. Tutarlı olmak için, iki ilke arasında herhangi bir ilişkinin bulunabileceğini inkâr etmek gerekir, ama düalizm, psikoloji ve ahlak alanında doğru yargılar verme özelliğini ve otoritesini kaybetmemek için böyle bir inkârdan kaçınır.

Descartes'a karşıt olarak Spinoza zihnin beden olduğunu ileri sürer: zihnin beden üzerinde nasıl eylediği ve ya bedenin zihin üzerinde nasıl eylediği onları bir ayrıma götürmez. Suyu algılayınca beden onun fizikselliğinden etkilenir ve bu yüzden zihin üzerinde bir etki yaratır. Örneğin; bugün biz sudan yansıyan güneş ısınlarının gözlerimizin konisini ve retinasını etkilediğini ve sinirler aracılığıyla beyne bir sinyal gönderildiğini söylerdik. Buna karşılık zihinde beden üzerindeki izlenimi ve algılanan şeyin izlenimini depo eder: Bu yüzden duyusal algılama kendi başına dünya hakkında bilgi almak için yetersiz bir araçtır;işin içine zihnin sokulması gerekir. Aksi takdirde, duyuların bıraktığı izlenimlerin rasgele olması ihtimali yüksektir. Yani bilgi edinmek için ne tek başına beden ne de tek başına zihin yeterli değildir. İşte bu sebepten dolayı Spinoza'nın tek tözcülüğü akla daha yatkındır.

Beynin/zihnin en önemli bir fonksiyonu olarak, algılanarak zihne gelen, verileri, beynin içsel yapıları içinden geçirerek, yeni bilgi ve sonuçlara ulaşma etkinliğidir.

düşünce

Düşünüyorum öyleyse hiçim mi?

Felsefi düşünce eleştirel bir düşüncedir; yani kendisine veri olarak ele aldığı her türlü malzemeyi aklın eleştiri süzgecinden geçirir. Bu malzeme: **a)** doğrudan doğruya kendisine yöneldiği varlık alanı tarafından kendisine sağlanabileceği gibi **b)** bundan daha sık rastlandığı üzere bu varlık alanları ile ilgili olarak başka entelektüel etkinlikler tarafından sağlanan malzeme olabilir. Örneğin felsefeci, doğrudan doğruya doğa, tarih, toplum üzerinde eleştirel bir bakış açısıyla düşünebileceği gibi kendi deneyleri, çeşitli bilimler tarafından bu varlık alanlarıyla ilgili olarak kendisine sağlanan veri malzeme üzerine de düşünebilir. Bu son özelliği ile felsefenin bilginin bilgisi veya refleksif bir düşünce faaliyeti olduğu söylenir. Refleksiyon, kendi üzerine dönme anlamına gelir. Burada zihin kendi üzerine dönerek sahip olduğu bilgiler üzerinde düşünür. Gerek empirik hayatın kendisi, gerek herhangi bir sanatın icrası veya bi-

RODİN'İN ONCA HEYKELİ VARKEN "DÜŞÜNEN ADAM" HEYKELİNİN KOPYASININ AKIL HASTANESİNİN BAHÇESİNE DİKİLMESİ FİKRİ, 1950'Lİ YILLARDA BAŞHEKİMLİK YAPAN FAHRİ CELAL GÖKTULGA'DAN ÇIKMIŞ. 1953 YILINDA BİR DERGİDE HEYKELİN FOTOĞRAFINI GÖREN BAŞHEKİM GÖKTULGA, HEYKELİN YAPIMI İÇİN ORADA YATAN HASTALARDAN HEYKELTIRAŞ KEMAL KÜNMAT'A RİCADA BULUNMUŞ. ASLINDA GÜZEL SANATLAR MEZUNU OLMAYAN, BAKIRKÖY'DE YAŞAYAN KÜNMAT, ELİ YATKIN OLDUĞU İÇİN RODİN'İN ESERİNİ YAPMAYI KABUL ETMİŞ.

limler bize bir dizi bilgi verirler. Felsefe, esas itibariyle işte bu bilgiler üzerinde düşünmek, onların temelini ve değerini yoklamak, soruşturmak faaliyetidir.

Felsefi düşüncenin bir diğer özelliği, bilimsel düşünce ile ortak olarak paylaştığı kavram ve soyutlamalar kullanması ve bunların yardımıyla ilkeler ve yasalar ortaya atmasıdır. Bunu da felsefenin genelleyici veya ortak sonuçlara varmak isteyici özelliği olarak adlandırabiliriz.

"Birine çamur atmadan önce düşün ve sakın unutma; ilk önce senin ellerin kirlenecek. " **Lev Tolstoy**

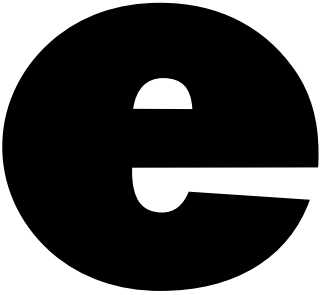
"Düşün; her şey üstüne üstüne geliyorsa, belki de sen ters gidiyorsundur. " **Dostoyevski**

"Düşünebilen her canlının insan olması, insan olan herkesin düşünebildiği anlamına gelmiyor ne yazık ki. " **Oscar Wilde**

"Bir insanın akıllı olmasına bir şey dediğimiz yok. Yeter ki; aklını başkalarına kabul ettirmeye çalışmasın. " **Platon**

"Başkalarının düşüncelerine göre hareket edeceksek kendi düşüncelerimizin ne anlamı kalır. "
Oscar Wilde

EKLEKTİK

Bunu mu olsam yoksa şunu mu yapınca olsam?

Latince "seçmek" anlamına gelen "eligere" kökeninden gelir. Ayrıca eski Yunanca "eklektikos" veya "eklegein" seçmek demektir. Seçmeci ve kaynaştırıcı sisteme den düşmektedir. Sözlük anlamı olarak da "seçmecilik yanlısı, seçmeci" olarak geçer. Felsefi anlamda "Her sistemin sunduğunun en iyisini almak" gibi algılanabilir. **Farklı düşünce sistemlerinden seçilen öğretilerin ayrı bir sistem içinde birleştirilmesidir. Dogmatik tek bir sistemi değil sürekli kendini yenileyebilen ve değiştiren bir bütünü temsil eder. "Çeşitli düşünce sistemlerinin genelini benimsemeden, içlerinden belli öğeleri seçerek yeni bir sistem oluşturmaktır.** Eklektizm günün düşünce sistematiğine ve kişinin akıl ve bilincine göre en iyi düşünce sistemini benimsemek amacına bağlı olarak değişkendir. Bu seçicilik; bilinç, akıl ve ruhun birlikte

Ustalar şöyle der: "İki kişi her konuda aynı fikirde ise, onlardan birine gerek yoktur."

davranışları ile yapılmalıdır. Bu şekilde düşünceler zenginleştirilir ve sürekli çalışmayı gerektirir. Düşünceler sınırlardan, tek felsefeyi benimseyenin dogmatizminden kurtulunur.

Sanat eserlerinde, düşünce sistemlerinde, felsefelerde, inanç sistemlerinde, bilimsel yaklaşımlarda öne çıkan belirgin temaları alıp farklı bir biçim yaratma durumudur. Felsefede kullanılan bir yöntemken Fransız düşünür Victor Cousin tarafından bir öğreti haline de getirilmiştir. Fransızca eklektik sözü felsefede "kurulmuş olan dizgelerden değişik düşünceleri seçip alan ve kendi öğretisinde birleştirerek yeni bir öğreti oluşturan" anlamında kullanılmaktadır.

Eklektizm, 19. yüzyılda çok yaygın bir biçimde görülür. Bununla birlikte eklektizm bir üslup değil, bir davranış biçimi olarak değerlendirilmelidir. Ancak farklı eklektisist üsluplardan söz edilebilir. Bu üsluplar hepsinde davranış biçimi ortak olduğu halde, biçim malzemesininde de değiştirildiği çağ ya da üslup ve bunların yeniden dizgeleştirilişi farklıdır.

Entelektüel, zekâsını ve analitik düşünme yetisini mesleği gereği ya da şahsi amaçlarına erişmekte kullanan kişi.

ENTELEKTÜEL

"Senin gibi entellektüeller dejenere ediyor bu milleti." -Nâzım Hikmet Ran, *Kan Konuşmaz*.

Entelektüel kelimesinin kökeni Latince intellectus (anlamak) sözcüğüne dayanır ve günümüzde genellikle şu anlamlardan birinde kullanılır:

Kapsamlı bilgi ve birikim gerektiren soyut konularla derinlemesine ilgilenen kişi.

Mesleği, mal ve hizmet üreten diğer meslek gruplarından farklı olarak, fikir ve bilgi üretmek ve/veya yaymak olan kişi (akademisyenler, bilim insanları vb).

Kültür ve sanat konularında uzman kabul edilen, bu konulardaki bilgisi birikimi kültürel bir otorite olmasına olanak sağlayan ve toplum karşısında çeşitli konularda değerlendirmeler yapan kişi.

Geçmişte tahsilli, bilgili kişiye münevver denilirdi. Daha sonraları aydın sözcüğü "kültürlü, okumuş, görgülü, ileri düşünceli (kimse)" anlamında kullanılmaya başlandı. Entelektüelin ise, düşünüre yakın bir anlamı vardır.

İlk toplumlarda şefler, şamanlar, din adamları, filozoflar, düşünüş, bilgi ve kavrayış önderleri oldular. Ancak Rönesans'tan günümüze filozoflar, bilim adam-

Entelektüel; yazı bulunmadan önce pagan toplumlarda bilinen bütün bilgilerin aktarıcısı konumundaki kişiler olarak ortaya çıkar.

ları, sanatçılar, ansiklopedistler bilgi ile toplumları değişime uğratabilmişlerdir. Buna rağmen ilk entelektüelden, Platon'dan Aristoteles'ten bu yana güneş altında yeni bir şey yoktur. Terim entelijansiya şeklinde geniş çapta fikir dünyası kişilerini tanımlamada kullanılmaktadır. 19. yüzyılda Rusya ve Polonya'daki önder anlamı eskimiştir.
Genelde felsefi anlamda doğa/insan yabancılaşması süreci üzerine makro bazda bilgi birikimi olan kişilerdir. . Burada dikkatten kaçmaması gereken "ulus" kavramının oluştuğu 1789 yılından yaklaşık bir yüz yıl öncesine kadar sadece hümanistik değer yargıları ve doğa bilimlerin ile güncel problemlerin çözümünde gereksinim duyulan her veriye üst düzeyde ulaşabilmek için yeterli beyin gelişimine sahip olan kişidir. . "Bütün düşünceleri ve ürettiği verilerde hiçbir ırk (etnisite) / grup veya tam doğru deyimle insan topluluğu kategorisi çıkarları doğrultusunda duruşu olmayan" olarak da tanımlanabilir...

Türkiye Entelektüel Açıdan Çöl

Her şeyin parayla ölçüldüğü bir çağda bilgi ve estetik değersiz, kıymetsiz bir hale gelmişse eğer, zaten orası bir çöldür. Gün gelir, zaman geçer, AVM'ler de yıkılır, şehrin etrafına inşa edilen yapılara biçilen ömür otuz sene, duble yollar eskir, barajlar artık kullanılmaz olur, olabilir. Ama Türkiye'nin asıl derdi entelektüel bir çöl olmasıdır."

ERCAN KESAL

Duygu ve beğeninin yargılanması olarak da geçen duyusal-duygusal değerleri inceler.

estetik

Estetik duyusal alanın bütün genişliğini değil, özellikle güzel olan kısmını inceler.

Estetik kavramı, güzel olanı aramak ve duyumsamaktır. Estetik için kısaca güzel üstüne düşünme sanatıdır da diyebiliriz. Bunun ötesinde estetik, yunanca "aisthesis" ya da "isthenesthai'' kelimelerinden gelmektedir. Duyum, duyular, algı, duygu ile algılamak gibi anlamlar taşımaktadır.

Sanat-estetik ilişkisinde diyebiliriz ki, insanın sınırsız hayal/düşünce dünyası sanatı, sanat da estetiği ortaya çıkarmıştır.

Estetik, her şeyden önce sanatın değer yüklemesi için gerekli bir alandır. Sanatın "özgün" dünyasına girerek onun insan zihninde somutlaşmasını sağladığı kadar; kurumsal boyutunu da ortaya çıkarmıştır.

Estetik, sanatta kimi olayların eleştirel çözümlemesi yanında, sanatsal tasarımın genel yasalarını temellendirmek, sanatsal kavramları ve kategorileriyle tanımlamak amacı ile somuttan soyuta devam eden bir sanatsal serüvenin kuramsal yorumunu kendi alanı içerisine alır.

ESTETİĞİN KURUCUSU ALEXANDER G. BAUMGARTEN'DİR (1714-1762). ONA GÖRE MANTIK, DÜŞÜNCE VE ZİHNE BAĞLI YUKARIDAKİ BİLGİLERİN DOĞRULUĞUNU İNCELEYEN BİR BİLİMDİ. ESTETİK DE DUYU VE DUYGULARA BAĞLI BİLGİLERİN DOĞRULUĞUNU İNCELEYECEKTİ. YANİ ESTETİK MANTIĞIN İKİZ KARDEŞİ VEYA DUYULARA DAYALI BİLGİLERİN MANTIĞI OLARAK ORTAYA KONMUŞTU.

Estetik, sanatsal etkinliğin, çeşitli yollarla dışavurumlarını çözümlemede ve değerlendirmede bilimsel öğreti ölçütlerinin oluşturulmasına önemli oranda katkıda bulunur.
Estetik, sanatta ve gerçeklikte "güzel"in bilimidir. Estetik, sanatın özünü ve evriminin yasalarını olduğu kadar, güzelin çeşitli dışavurumlarını da inceler. Estetiğin görevi, bulanık ve karmaşık olan duyuya dayalı bilginin mükemmelliğini araştırmaktır.
Maddeci estetikçilerden H. Koch'a göre ise, sanat, özel bir gerçekliği yansıtma biçimidir. Ancak bu yansıtma biçimini toplumsal değerler belirler.
Belki bazı sanat dallarında, meselâ resimde, heykelde, tiyatroda taklidin daha fazla yer aldığını, ama mimari, edebi sanatlar gibi alanlarda hayal gücünün taklidi aştığını söylemek daha gerçekçi olur.

Estetik sanat dünyasında, sanat eserleri de sanatçı tarafından bir estetik tavır sonucu oluşan ürünlerdir. Bu açıdan bakıldığında her sanat eserinin (özel) bir estetik değeri vardır. Estetik, bir çeşit zihinsel algılama süreci olarak da görülmüştür. Bütün bunların yanı başında, estetiğin kesin sınırlarının çizilememesinin iki nedeni vardır:

1) estetiğin inceleme, nesnenin sanat oluşu,

2) felsefenin bağrından kopup gelen bu alanın kendisini felsefeden ayırmaması.

Biyolojide canlı türlerinin nesilden nesile kalıtsal değişime uğrayarak ilk halinden farklı özellikler kazanma sürecidir.

evrim

"Hayatta kalabilen en güçlü olan tür değildir, en zeki olandır. Değişime en çok adapte olabilendir."

Darwin, organizmaların evrim sonucu ortaya çıktığını ve organizmaların göz, kanat, böbrek gibi belirli bir amaca hizmet eden organlara sahip olmalarının yine evrimin bir sonucu olduğunu ileri sürdü. Bu iddiası temelde doğru olmakla birlikte eksikti. Darwin 1831-1836 yılları arasını, işi gereği, dünyanın farklı bölgelerine seyahat ederek geçirmişti. Bu yıllarda aklında bir tür evrim kuramı şekillenmeye başladı. Farklı bölgelerde geçen 3 yıl sonunda, evrim teorisine en çok katkıda bulunacak yer olan Galapagos Adaları'na vardı. Bu adalardaki doğal yaşamı ve canlıları, Güney Amerika'dakiler (anakara) ile kıyasladı ve o dönem için şaşırtıcı bazı bağlantıları keşfetti.

EVRİMİN MEKANİZMASININ ANLAŞILMASINDA VE AÇIKLANMASINDA BUGÜN GEÇERLİ OLAN BİLİMSEL SENTEZ, İNGİLİZ DOĞA TARİHÇİSİ CHARLES DARWİN TARAFINDAN 1859'DA ORTAYA ATILMIŞ OLAN EVRİM KURAMI ÜSTÜNE KURULUDUR.

Darwin burada,"başarılı nesiller sonunda, yeni bir türün, hali hazırdaki bir türden yavaşça farklılaşarak oluştuğu" kanısına vardı. 30 yıldan daha fazla bir süre, Darwin düşünceleri için delil topladı. 1858'e kadar fikirlerini yayımlamaktan kaçındı. Fakat 1858'de, Alfred Russel Wallace, Darwin'e Darwin'in düşüncelerine çok benzer bir evrim teorisi fikrini mektupla yollayınca, Darwin düşüncelerini kamuya sunmaya karar verdi. Daha sonra Darwin ve Wallace evrim teorisi ve doğal seçilim üzerine beraberce bir tez yazıp yayımladılar. Yine de, özellikle 1859'da yayımladığı ünlü kitabı *Türlerin Kökeni Üzerine* sayesinde Darwin'in adı Wallace'dan çok daha fazla duyuldu. Darwin'in bu kitabı daha sonra biyoloji tarihinin en etkili ve önemli kitaplarından olmuştur.

Diğer türlerin ve kendi geçmişindeki hızına göre yavaşlamış olsa da, hayır, insanın evrimi durmamıştır. İnsanların son birkaç bin yılda evrildiğine ve evrilmeye de devam ettiğine ilişkin kanıtlar mevcuttur. İnsan genomundaki çeşitliliğin analiz edilmesinden elde edilen sonuçlar, beyin hacmiyle ilişkili genlerin son 37.000-5800 yıl içinde evrildiğini göstermiştir.

Bir konudaki derin bilgilerin ve sırların ehil olmayanlardan gizlenerek, bir üstad tarafından sadece ehil olanlara inisiyasyon yoluyla öğretilmesidir.

ezoterizm

Seçilmişler için olan, bu kişiler tarafından anlaşılan...

Ezoterizm, bir konudaki derin bilgilerin ve sırların ehil olmayanlardan gizlenerek, bir üstad tarafından sadece ehil olanlara inisiyasyon yoluyla öğretilmesidir. Ezoterizm bir din veya bir inanç sistemi değildir. Çoğunlukla ezoterik yani ezoterizm ile ilgili veya ezoterizme dair şeklinde kullanılır.

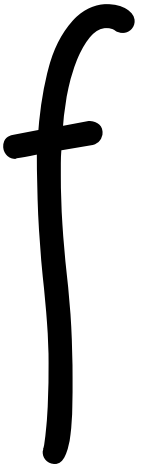
Ezoterizm (içe yönelik anlam/ileti), asıl olarak belirli kişilerin içselliği ile sınırlandırılmış felsefi öğretilerdir. Bu öğretiler herkes tarafından bilinen egzoterik (dışa dönük anlam/ileti) öğretiler değil, tam tersine belirli kişilerin aşamalardan geçerek bilmeye hak kazandığı öğretilerdir. Diğer anlamı ise içsel, tinsel farkındalık yaratan, Mistisizm ile eşanlamlı kabul edilen önemli ve kesin bilgilerdir. Ayrıca Ezoterizm geniş, farklı öğreti ve pratik yelpazesine sahip olan bir akımdır.

İLK OLARAK 2. YÜZYILDA SAMASOTA VON LUKİAN TARAFINDAN YAZILAN ARİSTOTELES FELSEFESİNİN EZOTERİK VE EGZOTERİK OLARAK ELE ALINDIĞI HİCİVSEL ESERLERDE RASTLANILMIŞTIR.

Ezoterizme göre, ezoterik bilgiler, yani hakikatler ve sırlar, herkese açıklanmamalı, ancak belli eğitimlerden geçip o bilgileri almaya hak kazanmış, layık olmuş kişilere belirli bir zaman içerisinde derece derece açıklanmalıdır. Kimseye, değerini ve anlamını anlayamayacağı böyle bilgilerin verilmemesi gerektiği gibi, kimseye kaldıramayacağı, taşıyamayacağı bilgi de verilmemelidir. Çünkü taşıyamayacağı bilgi, kişiye bir yarar vermeyeceği gibi, zararlı da olabilir. Bu bilgiler belirli semboller ve alegoriler vasıtasıyla aktarılır. Yüksek bilgiler insanlara anlayış düzeylerine göre ve anlayış düzeylerinin ilerlemesine göre derece derece açılan bir sembolizme bürünmüş şekilde verilir. Bu durum kutsal metinlerde de geçerlidir.

Ezoterizm ve ezoterik kavramlarının bilimde iki farklı temel kullanımı vardır. Bu kavramı din bilimi alışılagelmiş tipolojide tanımlar ve belli yollarla dinsel formda karakterize eder. Genellikle, Ezoterizm kavramıyla bağlantılı olan içrek bilgi kavramı din biliminde yer almaktadır. Bir başka, bununla yakın bağıntılı ve Mircea Eliade, Henry Corbin ve Carl Gustav Jung tarafından temsil edilen bir geleneğe göre ise "ezoterik" dinin daha derini "içrek sırlarına" işaret eder, bu nedenle de aynı dinin örneğin sosyal kurumları veya resmi dogmaları gibi "egzoterik" boyutlarından ayrışma görülür. Her iki yaklaşım da her dönemin ve bölgenin çeşitli dinlerinde uygulanabilmektedir.

F,

FARKINDALIK

Yargısız bir şekilde şimdiki ana odaklanabilmek amacıyla dikkatinizi toplayabilmek...

Geçmişte veya gelecekte yaşamak, yaşadığımız anı ıskalamak, birçoğumuzun yaptığı bir hatadır. Güzel bir manzara karşısında otururken mutlu oluruz. Ama bu manzaraya bakarken, ertesi gün olacakları veya geçen hafta olanları düşünürsek mutluluk kaybolur.

Bazen düşüncelerimiz ve duygularımızın esiri oluruz. Düşünceler biz istemesek bile zihnimizde dolanır. Bazen çevremizde ve içimizde olup biteni değil, kafamızda yarattığımız yargılarımızla hareket ederiz. Her şeyi analiz ederiz, yorumlamaya çalışırız. Gözümüzle değil, beynimizle bakarız. Bu yoğun anlamlandırma çabası, aslında olan biteni hissetmememize yol açar.

Farkındalık "Şu anda ne yaşıyorum" sorusunu yanıtlamak için, kendi düşüncelerini, duygularını ve bedenini gözlemlenmesi yoluyla elde edilen zihinsel bir durum olarak tarif edilebilir.

ÇOĞUNLUKLA HEPİMİZ GÜNLÜK YAŞAMIN GÜRÜLTÜSÜYLE ÖYLE MEŞGULÜZ Kİ, ETRAFIMIZDAKİ OLANAKLARIN TİK TAKLARINI DUYMAYIZ BİLE. TIPKI KENDİ ÖZDEĞERİMİZİN TİK TAKLARINI DUYAMADIĞIMIZ GİBİ.

Farkındalıkta, düşünce ve duygular, reddedilmemekte, yargılanmamakta, bastırılmaya ya da onlardan kaçınılmaya çalışılmamaktadır. Olumlu ya da olumsuz bütün anlık yaşantılar kabullenilmekte ve serbest bırakılmaktadır.

Farkındalık, bir doğu felsefesidir. Sadece budizmde var olan bir felsefe değildir. Farkındalıkla ilgili tüm temel kitaplarda Mevlana ve onun anlayışına da yer verilmektedir. Farkındalık daha varoluşçu ve humanistik bir yöntemdir.

Bir fabrika sahibi, fabrikada çok değerli saatini kaybediyor. Bulana ödüller vaat ediyor. Ertesi gün fabrikaya küçük bir çocuk geliyor. "Saatinizi bulabilirim" diyor. Patron, "Oğlum bu kadar işin arasında bir de seni ayak altında istemiyorum. Fabrikanın üretimine mani olursun. Birkaç gün sonra herkes gittiğinde fabrikaya gel ve ödülü kazan. " Birkaç gün sonra çocuk fabrikaya geliyor. Fabrika sessiz, herkes evine gitmiş.

Çocuk patronun saatini kaybettiği katta biraz dolaşıyor ve on dakika sonra saatle geri dönüyor. Patron şaşkın vaziyette çocuğa saati bulmayı nasıl başardığını soruyor. "Kaç gündür herkes bu saati aradı. Sen nasıl çabucak buldun?" diyor. Çocuk yanıtı veriyor: "Sadece saatin tik-taklarını dinledim. "

Fenomeni bilme gücü deneyimdir.

Kant'a göre imkan veya ihtimal dahilinde olan deneyin konusu olan ve kategoriler ile belirlenen orantıları açıklayan her şeydir. Kant, fenomeni, numen'in karşıtı anlamında duyulur dünyaya ait olan şey şeklinde tanımlar.

Ona göre Numen ancak kendini açıklayarak, yani zahiri (fenomenal) olarak kendini ortaya koyabilir. Böylece Kant bundan mutlak varlık hakkında belirli bir bilginin elde edilmesinin mümkün olmadığını çıkartır.

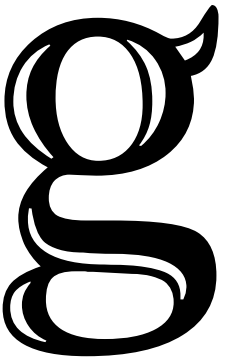
KANT, FENOMENİ DUYULARLA ALGILANAMAYAN MUTLAK GERÇEK ANLAMINDA KULLANDIĞI NUMEN TERİMİNE KARŞIT OLARAK, DUYULARLA ALGILANABİLEN ŞEYLER İÇİN KULLANMIŞTIR.

Fenomen terimi gözlemlenen nesne anlamına gelmekle birlikte vukua gelen her şey, hatta imkandışı gözlemlenen şeylere de yaygınlaştırılmaktadır.

Bugün için felsefenin ana akımı numen/fenomen, görünüş/öz ayrımını bütüncül felsefeden yana olan filozoflar fenomenlerin aşkın hakikatin tezahürü, Numen'in işaretleri olduğunu savunmaya devam etmekte ve modern felsefenin bu ayrımı ihmal etmesinin mevcut felsefi bunalıma neden olduğunu iddia etmektedirler.

Gerek fizik dunyaya, gerekse ruhsal dunyaya ait durum ve nitelikler itibariyle bilince gorunen ya da bilinc tarafından algılanan seye fenomen denir. Yani var olan nesneye karsılık gorunen nesne. Kant'a gore imkan veya ihtimal dahilinde olan deneyin konusu olan ve kategoriler ile belirlenen orantıları acıklayan her seydir. Sozgelimi bilincsiz fenomenlere ruhsal nitelemesi yapılmaktaysa da, gozlemlenmesi mumkun olmayan seye olgu (fact) denilmesi tercih edilir. Sozgelimi nesnelerin dengeleri bir fenomen degil, fakat bir nesnenin duraganlıgı bir fenomendir. Nedensellik bir fenomen olarak nitelendirilemez, ancak neden bir fenomendir. Fakat soyut bazı seylere de fenomen adı verilebilir.

gerçek

Sadece mutluluğu aradı, buldu ve onu sarmaladı.
Bu toplumun saygı duymadığı en gerçek şey.
HALİL CİBRAN

En genel anlamda "varlığı kesin olan".
Yerleşik felsefe dilinde, elle tutulup göz ile görülecek biçimde varolanı; varlığı hiçbir koşulda yadsınamayan durum, olgu, olay, nesne ya da nitelik olarak varolanı; düşünülene, tasarımlanana, imgelenene, düşlenene karşıt olarak varolanı;
varlığı "ideal","koşullu","olanaklı","gizilgüç" biçimindeki var olma kipleri dışında temellendirilebileni; görünüş olanın tersine doğrudan şeylerin kendileriyle ilintili olanı; var olmak için insan bilincine ve deneyimine gerek duyan şeylerin tersine somut, olgusal, zihinden bağımsız bir varlığı bulunanı; kurmaca, yapımı, düşlemsel ya da imgesel olmayanı; algıdan ve duyumlardan bağım' biçimde kuramsal bir kuruluşu olmaksızın kendi başına varolanı; belli bir tözü, maddi, fiziksel ya da nesnel bir varlığı bulunanı; varlığı, geçmişten ya da gelecekten us yoluyla çıkarsanmayıp şimdide verilmiş ya da sunulmuş olanı; olumsal olmayanı, araştırma gerektirmeyeni, doğrudan gösterilebilir olanı, zorunlu olanın varlığını anlatan felsefe terimi.

FELSEFE TARİHİNİN EN ESKİ VE KÖKLÜ TARTIŞMASI BU GERÇEK KAVRAMI ÜZERİNDE YÜRÜLMÜŞTÜR.

Gündelik dilde çoğunluk yapıldığı üzere "gerçek" terimini "doğru" terimiyle karıştırmamak, eşanlamlı birer kavrammış gibi birbirleri yerine kullanılabilir diye düşünmemek gerekir.

Felsefe dilinde "doğru" çoğunluk işin içinde hep insanın olduğu daha üst bir konuma karşılık gelir; gerçeğin ya da gerçek olanın sezgisinin bir biçimde bilinmekte olduğunu anlatmak için kullanılır. Bu anlamda "doğru" terimini birtakım kendiliklere uygulayabilmek için hep bir insan öznesine, bilme ya da algılama gibi temel bir insan etkinliğine ya da bilinç yaşantısına gerek vardır. Oysa bunun tam tersine "gerçek" terimi bilenden, bilinçten, insan tekilinden bağımsız olarak kendi başına varolabilen kendilikler için kullanılmaktadır.

Bachelard şöyle yazar: "Gerçekliğe inanmak nedir, gerçeklik düşüncesi nedir, gerçeğin başlıca metafizik işlevi nedir? Bu her şeyden önce bir kendiliğin, kendi dolaysız verilişini aştığı inancıdır ya da daha açıkça söylemek gerekirse, dolaysız verilmiş olana göre gizli gerçekte daha çok bulunur (altını çizen benim) inancıdır." Böyle bir kesinleme, nesneye ilişkin topyekün bir devrim'e yol açmaya yönelen gerçeküstücü tutumu kusursuz bir biçimde doğrulamak için yeterlidir. Bu devrim nesneye yeni bir ad vererek ve imza atarak onu amaçlarından saptırma eylemidir, bu da seçim yoluyla yeniden adlandırmaya yol açar (Marcel Duchamp'ın "ready made"i); kimi zaman depremler, ateş ve su gibi dış etkenler onu hangi duruma düşürüyorsa o durumda gösterme eylemidir; daha önceki kullanımını büyük ölçüde etkileyebilecek kuşku nedeniyle, Tümüyle ya da kısmen akıldışı çevre koşullarından ileri gelen anlam belirsizliği nedeniyle onu tutma eylemidir. Son olarak dağınık öğelerden hareket edip onu tek parça olarak yeniden oluşturma eylemidir (gerçek anlamıyla gerçeküstücü nesne). Düzensizlik ve deformasyon burada kendileri için araştırılır. (Böyle bir araya toplanan nesnelerin ortak yanı, basit bir rol değişimiyle bizi çevreleyen nesnelerden türeyip ve yine onlardan farklılaşmayı başarmalarıdır.

ANDRE BRETON

görecelilik

Einstein'in göreceliliği, 10 üzeri 14'te 1'lik bir hata payına sahiptir.

Einstein'ın görecelilik teorisi kanıtlandı. Dünya'nın çekim gücünün uzay ve zamandaki etkilerini büyük bir hassasiyetle ölçebilen NASA bilim adamları ve Amerikalı fizikçiler, Einstein'ın görecelik teorisini teyit ettiler.

California Stanford Üniversitesi'nden fizikçi Francis Everitt, deneyle ilgili olarak,"Gezegenimizin balın içinde, güneşin çevresinde ekseni etrafında döndüğünü hayal edin, etrafındaki bal deforme olacaktır.

Uzay ve zamanda da aynı şey oluyor" dedi. Everitt, Einstein'in 1905'te yayınladığı ünlü teorinin iki kilit aksiyomunu ölçmek için Nisan 2004'te fırlatılan bir uydudaki ultra-hassas dört jiroskobu kullanarak yapılan "Gravity Probe B" adı verilen deneyi yönetti. Bu aksiyomlardan ilki jeodetik denilen etki ya da çekimsel güç uygulayan bir cismin çevresindeki uzay ve zamanın bükülmesi, deformasyona uğraması, ikincisi

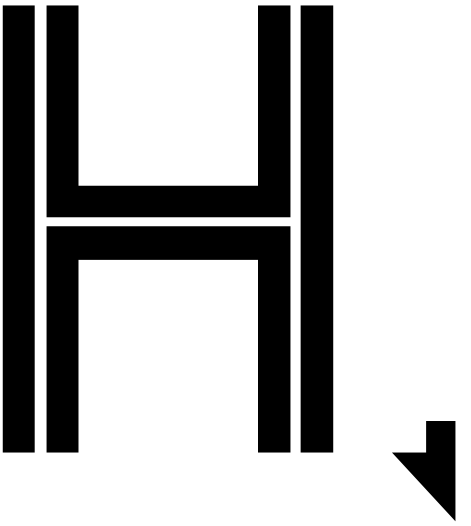
de böyle bir cismin kendi etrafında dönerken etkilediği uzay ve zamanın miktarı.

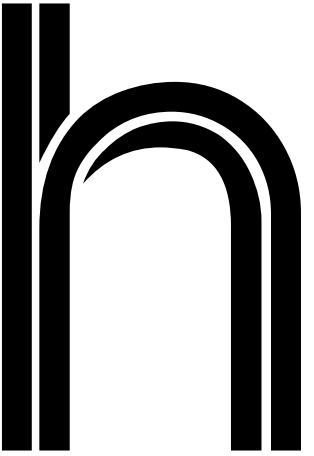
Uydu da Dünya çevresinde kutup yörüngesindeyken tek bir yıldız, IM Pegasi yönünde işaretlendi. Eğer yerin çekimi uzay ve zamanı etkilemesiydi, uydudaki dört jiroskop da aynı yönü işaret ediyor olacaktı. Ancak yerçekimi tarafından çekilen bu jiroskoplar, Einstein'ın görelilik teorisini teyit ederek, ölçülebilir değişiklik bulunduğunu saptadılar.

Francis Everitt, deneyin Einstein'ın teorisinin evrenle ilgili en önemli iki aksiyomunu doğruladığını belirtti. Araştırmanın sonuçları, Amerikan bilim dergisi *Physical Review Letters* dergisinde yayınlandı.

"Öklitçi geometri, bir metrelik bir uzunlukta, olsa olsa bir hidrojen atomunun büyüklüğü derecesinde bir hata payına sahiptir. İlk bölümde de değinildiği gibi, Genel Görelilik'ten gelen etkiler dolayısıyla kesin bir doğruluğa sahip değildir. Ancak pratik amaçlar çerçevesinde Öklitçi geometri yine de fazlasıyla duyarlıdır. Newtoncu mekaniğin 10 üzeri 7 de 1'lik bir duyarlılığa sahip olduğu bilinse de, bu yine de kesin bir doğruluk değildir. Daha doğru sonuçlar elde etmek için göreliliğe ihtiyacımız vardır.

Maxwell'in elektrodinamiği, kuantum mekaniği bağlamında ele alınan atomaltı parçacık boyutlarından, uzak galaksilerin 10 üzeri 35 metre ve üzerindeki boyutlarına uzanan muazzam sınırlar dahilinde geçerlidir. Einstein'ın göreceliliği, 10 üzeri 14'te 1'lik bir hata payına sahiptir. Bu, Newtoncu mekaniğin ulaştığı basamak sayısının yaklaşık iki katı olup, Einstein'in kuramının Newtoncu mekaniği içine aldığı kabul edilir. Kuantum mekaniği de olağanüstü duyarlılıkta bir kuramdır" ". . . . Kuantum mekaniğinin, Maxwell'in elektrodinamiği ve göreliliğe ilişkin Einstein'in Özel Kuramı ile birleşmesi demek olan kuantum alanları kuramı kapsamında hesaplanan öyle etkiler vardır ki, bunların 10 üzeri 23'de 1 derecesinde doğru oldukları bilinmektedir. "

haklar

Bir kişiye karşı yapılmış haksızlık, bütün insanlığa karşı yapılmış haksızlık demektir. EMILE ZOLA

Hak, hareket ve varlığın meşruiyet kaynağıdır. Örneğin insan, yaşama hakkına dayanarak yaşamını sürdürür. Ya da düşünce özgürlüğü hakkına dayanarak düşünce izharında bulunur. İnsan, hayvanlar ya da herhangi bir mahluk gibi iradesi herhangi bir şekilde sınırlanmadığı için, bu kaynağa dayanarak her şeyi yapabilir. Ama bu şekilde davranırsa kaos ortaya çıkar ve düzen ihtiyacı ortaya çıkar. Düzen kuralların konulması ve uyulmasını sağlamak amacıyla, uyulmadığı takdirde müeyyidelendirilmesi ile oluşur. Bu kuralları devlet belirler. Devlet, bu kuralları belirlerken, meşruiyet kaynağını, insanların ona düzeni sağlasın diye devrettiği haklardan alır...

17'NCİ YÜZYILDA BAŞLAYAN AYDINLANMA ÇAĞI, İNSAN HAKLARININ SORUN ÇÖZMEDE ETKİSİNİN ARTTIĞI ÇAĞDIR. BUGÜN İNSANLIĞIN ORTAK MİRASINI OLUŞTURAN BİRÇOK BİLİM, SANAT VE EDEBİYAT ÜRÜNLERİ BU ÇAĞDA GELİŞMEYE BAŞLADI.

Devlet, gücün tek elde toplanıp herhangi bir yozlaşmayı engellemek için 3 erkten oluşur: yasama, yürütme ve yargı. Bunlardan yasama, insanların haklarının kullanım alanını belirler, sınırlarını çizer. Sınırları belirleme eylemi 2 türlü olur ve bu belirleme şekillerinden hangisinin uygulanacağı her hak üzerinden ayrı ayrı tartışılır. Bu yöntemlerden birincisi, hakların giremeyeceği sınırların belirlenip, onun dışındaki alanlarda her şeyin serbest bırakılmasıdır. diğeri ise kullanım alanının belirlenip, o alanın dışının engellenerek sınırlandırılmasıdır. Birincisi negatif statülü haklar, ikincisi pozitif statülü haklar için geçerlidir.

Yurttaşların devlete karşı sahip oldukları haklar vardır. Anayasa, özellikle ikinci kısmında, "temel haklar ve ödevler" başlığı altında, kişilere bu nitelikte haklar tanımış bulunuyor. Anayasaya göre "Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir. "Bu haklar, yaşama hakkı, kişi dokunulmazlığı, düşünme özgürlüğü ve inanç özgürlüğü, özel hayatın korunması, seyahat ve yerleşme özgürlüğü gibi kişisel; ailenin korunması, çalışma ve sözleşme özgürlüğü, sosyal güvenlik hakkı, öğrenimin sağlanması gibi sosyal ve ekonomik; vatandaşlık, seçme ve seçilme hakları, dilekçe hakkı, kamu hizmetlerine katılma hakkı gibi siyasal nitelikte haklardır.

hedonizm

Haz veren her şey iyi, acı veren her şey ise kötüdür.

Hazzın mutlak anlamda iyi olduğunu, insan eylemlerinin nihai anlamda haz sağlayacak bir biçimde planlanması gerektiğini, sürekli haz verene yönelmenin en uygun davranış biçimi olduğunu savunan felsefi görüş.

Aristippos'a göre her davranışın nedeni, mutlu olmak isteğidir. Yaşamın gereği hazdır. Haz insanı insan eden duygudur. Bilgilerimiz duygularımızla alabildiğimiz kadardır, bunda öteye geçmez. Bu yüzden Aristippos duygularımızın getirdiği hazza yönelmeyi, acıdan kaçmayı söyler. En üstün iyi, hazdır. Ancak gerçek haz sürekli olandır. Sürekli olan hazza da bilgelikle varılabilir.

Epikuros da hazcılığı devam ettiren filozoflardandır. Ne var ki Epikuros, Aristippos'un bedensel hazzına karşı tinsel hazzı yeğler. Onun için en büyük haz, ruh dinginliğidir. Buna da bedensel zevkler peşinde koşmakla değil, bilgelikle varılır. Epikuros, mutluluğu

zevkle açıklayarak Aristoteles'ten ayrılır. Bunun için iki neden öne sürer. Ana neden, zevkin, insanların gerçek anlamda değer verdikleri için yaptıkları tek şey olmasıdır. Başka bir deyişle, Epikuros'un etik hedonizmi, onun psikolojik hedonizmine dayanır.

Epikuros, yaptığımız her şeyi, sonuçta kendi adımıza ve zevk almak için yaptığımızı iddia eder. İçdürtüsel olarak zevk almak istedikleri ve acıdan kaçındıkları ileri sürülen bebeklerin davranışları gözlemlendiğinde, bu iddianın doğru olduğu düşünülebilir.

Epikuros, bu durumun yetişkinler için de geçerli olduğunu; ama yetişkinlerde bunun doğruluğunu görmenin daha zor olduğunu; çünkü yetişkinlerin kendilerine neyin zevk vereceği konusunda daha karmaşık inançlara sahip olduklarını düşünür.

Kirene Okulu'nun bedensel haz anlayışının karşısına Epikurosçular ruhsal hazzı çıkardılar. Nitekim Epikuros için en büyük haz ruh dinginliğidir. Buna bedensel zevkler peşinde koşarak değil, bilgelikle varılır. Yaratıcılık anlayışlarının tümünün temelinde de hedonizm yatar. Nitekim Epikuros'tan Bentham'a dek tüm yararcılar, yarar sözcüğünü, her türlü açıdan uzak ve kendinden hoşlanma anlamında kullanırlar; yararlı olan haz verendir.

hiçlik

Soru soran insanla birlikte hiçlik
yeryüzüne gelmiştir.

Sartre da öteki varoluşçular gibi bütün yapıtlarında varlık sorusuna yönelir. Ana yapıtının adı: Varlık ve Hiçlik. Kendinden önceki varoluşçularda varlık bizim anlığımızda değil, ruh durumlarımızda kendini açar. Sartre 'da da varlığa giden yol buna benzer: Bulantı (La Nausée). `Bulantı' romanında romanın kahramanı Antoine Roquentin deniz kıyısında yassı çakıl taşlarını denize atıp sektirerek eğlenmektedir. Yeniden bir taş almak üzere eğilir, aldığı taşa bakar: bir yüzü kurudur taşın, ama öbür yüzü nemli, çamurlu ve yapışkandır. Birden bir- bulantı duyar ve taşı hemen elinden atar. Bulantı yalnızca öznel bir duygu değildir, bize asıl gerçekliği anlık bir parıldama içinde açar. Dünya düzensizdir, pistir, ve karşı duran bir şeydir. "Dünyada iyi gitmeyen bir şey var". Dünya insana göre uyumlu bir biçimde kurulmamış, tam tersine: zalim, acımasız, düşmanca ve saçmadır. Birçok insanlar yapışkanlık içinde yaşarlar. Ancak bulantı bizi bu yapışkanlıktan kurtarır. Ancak bu yapışkanlıktan tiksinti bizi varoluşa götürür. Bu bulantının ağır bastığını Sartre 'ın bütün yapıtlarında görürüz. Yalnız varoluşa götüren bir şey değil bulantı Sartre'da, bütün felsefesinde yol göstericidir.

Başlangıçta var olan nesnelerin yalnızca "Kendindeliği" (en soi) vardı. Bu varlık kitle halindeydi, sağlam, yuvarlak, hareketsiz, yarıksız (aralıksız), bölümsüzdü. O zaman, bu temelsiz

SARTRE'A GÖRE, İNSAN TEMELİNDEN ÖZGÜRLÜKTÜR . O OLMUŞ BİTMİŞ SON BULMUŞ DEĞİLDİR ``KENDİNDE' DEĞİLDİR, O AYNI ZAMANDA BİR HİÇLİKTİR DE: İNSAN, GERÇEKLEŞTİREBİLECEĞİ OLANAKLAR TOPLAMIDIR. "İNSAN NE İSE O DEĞİLDİR, NE OLMUŞSA ODUR" DER SARTRE: KENDİNDEN NE YAPABİLİRSE, ODUR İNSAN. EYLEMLERİ İSE GELECEK İÇİNDE BULUNURLAR, ONLARIN KÖKENLERİ DE SALT ÖZGÜRLÜK İÇİNDE.

varlık kendini temellendirmeye çalıştı. O zaman kendi kendisiyle bir çeşit bağlantı kurması gerekmekteydi. Bunu yapabilmek için ilkin kendini aşıp hiçliğe doğru adım atması gerekiyordu. Sonradan bu hiçlikten yeniden kendi kendine dönebilmesi için kendini hiçlemesi, yadsıması gerekiyordu. Yabancı bir yerde olmadan insan kendi yurdunu tam bilemez (tanıyamaz) Sartre 'a göre. Varlığın yabancısı da hiçliktir. Bu ayrılık olmadan varlığın bilgisi. ne erişilemezdi. Bu ayrılma, bu yarılma. ile birlikte varlıkta bir delik açılır, bu delikten de kendisi-için (pour soi) varlığı, kendi bilincine erişen varlık ortaya çıkar: "Hiçlik" varlığın deliğidir, kendindenin çökmesiyle Kendisi-için meydana gelir. (Burada Hegel diyalektiğinin etkisi seziliyor: Kendinde varlıkla (sein en sich) kendinin dışında varlık (Sein ausser sich - anderssein) ve kendisi-için varlık (Sein für sich).

BULANTI, *Sartre'ın aynı adlı kitabı olmasının yanı sıra, terim olarak da Sarte'ın varoluşçu felsefesini ifade etmektedir. Dünyanın kendinde varlığı (" kendinde şey "), insana bulantı duygusu verir; çünkü gerçeklik, yani varlıklar ne iseler o olarak orada öylece ve anlamsız bir şekilde dururlar. Bilinç ise, " kendi-için-şey " dir ve o hiçlikle ortaya konur. Sartre, felsefi olarak "Varlık ve Hiçlik" kitabında bu noktaları açıklar. Daha sonra da Bulantı'da edebi bir metin olarak konuyu somut biçimde değerlendirir. Bulantı romanının kahramanı Antoine Roquentin'dir. İlk kez yerde gördüğü bir taş parçasını eğilip almak istediğinde bunu yapamadığını farke der; çünkü bu anda varoluşun saçmalığına karşı bir bulantı duymaya başlar, varlıkların varoluşuna, doluluğuna karşı duyulan bir bulantı. Dünyanın özündeki kendinde anlamsız varlığı karşısında duyulan bir bulantı'dır bu. Sartre'a göre hissedilen bu bulantı hissi, kişinin varlıkların kendiliğinden varoluşlarının doğurduğu anlamsızlıktan sıyrılmasını sağlar ve onu bilinçli bir varlık olma konumuna getirir.*

HUKUK

Hukuk adaleti istemektir.

5

Dakika Hukuk Felsefesi

İlk dakika

Asker için emir emirdir. Hukukçu da yasa yasadır der. Ama asker için itaat hakkı ve görevi, emrin bir suç oluşturduğunu bildiği anda sona ererken, hukukçular arasındaki en son doğal hukukçunun da ölüp gittiği yaklaşık yüzyıl öncesinden (sene 1945) bu yana hukukçu, yasaların geçerliliğine ve bu yasanın uyruklarının itaatine ilişkin bu gibi istisnaları tanımamaktadır. Yasa çoğunlukla kendini uygulatmak gücü varsa yasadır.

İkinci dakika

Demektir ki keyfilik, sözleşmeyi çiğnemek, yasaya aykırılık halka yararlı ise hukuktur. Bu sonuçta şu demektir; devlet gücünü elinde tutanın kamuya yararlı saydığı her şey, despotun aklına gelen her fikir, onun her hevesi, kanunsuz ve yargısız ceza, hastaların katli hepsi hukuktur. Bu şu anlama gelebilir: Egemenlerin kendi çıkarları kamusal çıkar olarak görülecektir.

BABİL KRALI HAMMURABİ'NİN (MÖ 1728-MÖ 1686) ÇEŞİTLİ MESELELERDE VERDİĞİ KARARLAR, BABİL'İN KORUYUCU TANRISI MARDUK ADINA YAPILAN ESAGİLA TAPINAĞI'NA DİKİLEN BİR TAŞ ÜZERİNE AKATÇA DİLİNDE YAZILMIŞTI. HAMMURABİ, KENDİSİNE BU KANUNLARI YAZDIRANIN GÜNEŞ TANRISI ŞAMAŞ'IN OLDUĞUNU SÖYLEMİŞTİR. DOLAYISIYLA KANUNLAR DA TANRI SÖZÜ SAYILIYORDU.

Üçüncü Dakika

Hukuk adaleti istemektir. Ama adalet şu demektir: Kimsenin adına sanına bakmadan yargılamak, herkesi aynı ölçüde ölçmektir. Siyasi muhaliflerin katli övülür, başka ırktan olanların katli emredilir, ama kendi düşünce ve yol arkadaşlarına karşı aynı eylem gerçekleştiğinde en vahşi, en onur kırıcı cezalarla kovuşturmaya geçilirse, bu o zaman ne adalettir ne de hukuktur.

Dördüncü dakika

Geçerliliklerinin, hatta hukuk (yasa) olma özelliklerinin yadsınmasını zorunlu kılacak derecede adaletsiz ve kamuya zararlı yasalar bulunabilir.

Beşinci dakika

Şu halde her türlü hukuk koymadan/yapmadan daha güçlü olan ve kendileriyle çelişen yasaların geçerliliklerini yitirebilecekleri hukuk ilkelerinde vardır. Bu ilkelere 'doğal hukuk' ya da 'aklın hukuku' denmektedir.

Gustav Radbruch (1945)

HAMMURABİ Kanunları'ndan. . .

-Bir adam bir kadın alır da bu kadın ona bir kadın hizmetçi verirse ve çocuklarına bakarsa; ancak, buna rağmen adam başka bir kadın almak isterse ona izin verilmez; bu adam ikinci bir kadın alamaz.

-Bir adam bir çocuğu evlatlık alır ve oğlu olarak ona ismini verirse ve onu besleyip büyütürse, büyümüş bu çocuk bir daha geri istenemez.

-Bir adam başka bir kişinin özgürlüğünü kısıtlayacak hareket ederse aynı ceza ona verilir.

-Bir kişi hırsızlık yapsa eli kesilir, tecavüz etse ölüm cezası ya da erkeklikten men edilir.

-Babasını döven evladın iki eli kesilir.

-Bir adamın gözünü çıkaranın gözü çıkarılır

-Birisini suçlayan ispata mecburdur. İspat edemezse ölüm cezasına çarptırılır.

-Bir tapınakta veya hükümdar hazinesinde hırsızlık yapan ölümle cezalandırılır.

hümanizm

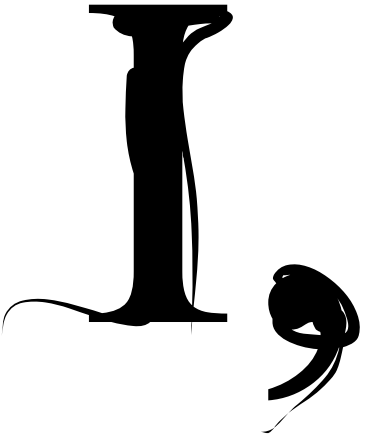
Suçumuz insan olmak.

Hümanizm insani konularda doğaüstü inanışların hocalığını açıkça reddeder; fakat bunun yanında inançların kendisini hedef almaz. Genelde Ateizm ve Agnostisizm ile bütünleşebilir ama hümanist anlayış bunlara içkin değildir. Hümanizm bu tür doğaüstü güçlerin varlığıyla ilgilenmeyen etik tabanlı bir görüştür. Seküler bir hayat duruşu ilkesi ve her otorite karşısında insanı özgürleştirme çabası hümanizmin ırasıdır.
Hümanizme göre doğruyu bulmak insanın bir yetisidir. Fakat doğruyu bulma yönteminde gizemcilik, mistisizm, gelenek ve bunlar gibi genel geçer kanıtlarla ve mantıkla bütünleşmeyen yöntemler izlenemez. Gerçeğe duyulan bu arzu, gözü kapalı kabullenimlerle değil, bilimsel şüphecilik ve bilimsel yöntemle doyurulmalıdır. Otoriteyi ve aşırı şüpheciliği de reddederken, kaderin olaylar üzerindeki etkisini kabul etmez.

HÜMANİZM RÖNESANS'A, İSLAMİYETİN ALTIN ÇAĞI'NA VE ANTİK YUNAN KALINTILARINA DAYANDIRILABİLİR VE HATTA HUMANİST DÜŞÜNCE BUDDHA VE KONFÜÇYÜS'TE DE GÖRÜLEBİLİR. BUNUN YANINDA *HUMANISM* TERİMİ DAHA ÇOK BATI FELSEFESİYLE BAĞLAŞIKTIR. HÜMANİZM TERİMİ 19. YÜZYILIN BAŞLARINDA, 15. YÜZYIL İTALYA'SINDA KLASİK EDEBİYATLA İLGİLENEN KİMSELER İÇİN SÖYLENEN UMANİSTA SÖZCÜĞÜNDEN KÖKENLENİR.

Bunun yanı sıra hümanizm insanın tüm diğer canlı türlerinden daha özel olduğu düşüncesini reddeder. Hümanist filozof Peter Singer "Birçok istisna olmasına rağmen, hümanistlerin çoğu kendilerini en büyük dogmadan özgürleştiremiyor... önyargılı türcülük... Hümanistler diğer canlı türlerine karşı düşüncesizce istismarlara karşı durmalıdır," diyerek hümanizmin doğalcılığını ve hayvanseverliğini belirtmiştir. Bizim diğer canlıların üzerinde tanrı vergisi bir hüküm hakkımız olmadığını ekler.

Milattan önce 6. yüzyılda yaşamış Miletus'lu Thales ve Colophon'lu Xenophanes kendilerinden sonrakiler için humanist düşüncenin yolunu hazırlamıştır. Thales kendini bilmeyi dünyasının merkezine oturturken, Xenophanes döneminin tanrılarına inanmayı reddetmiş ve kutluluğu evrene ve evrendeki şeylere yüklemiştir. Sonra gelen ve ilk serbest düşünür olarak görülen Anaksagoras bilimsel yöntemlere katkıda bulunarak evreni anlamanın başka bir yolunu göstermiş oldu. Anaksagoras'ın öğrencisi Perikles de demokrasinin oluşumunu, özgür düşünceyi savunmuş ve etkilemiştir. Yazılarından çok azı bugüne gelebilmişse de Protagoras ve Demokritos da bilinmezciliği benimsemiş ve ruhani varoluşlarının doğaüstü bir varlıktan bağımsız olduğunu savunmuştur.

Varolan her şeyi düşünceye öncelik vererek açıklayan felsefi öğreti.

idealizm

Var olan sadece izlenim.

İdealizm, varlığın düşünceden bağımsız olarak var olduğunu kabul eden "gerçekçilik","maddecilik" ve "doğalcılık" felsefe anlayışlarının tam karşı kutbunda yer almaktadır. Felsefede İdealizm, dünyanın temellendirilmesinde en önemli görevin, bilince ya da maddi olmayan zihne yönelik bir gerçeklik kuramı geliştirmek olduğu düşüncesi üstüne kurulmuştur.

İdealistler; doğadaki şeyleri ya da nesneleri, her şeyin özünü oluşturan tek bir gücün ya da enerjinin geçici görünümleri olarak görür; varlığın tüm görünüşlerinde tek bir anlamın yattığını düşünür; varoluşu tek bir birlik olarak algılar; aklın sağladıklarının dışında gerçekliğe ulaşmanın olanaksız olduğunu öne sürer; gerçekliği "idea"olarak belirleyip maddeyi bunun bir yansıması sayar. Felsefi anlamda idealizm dünyanın yalnızca düşüncelerin, zihnin, ruhun ya da daha doğrusu, fiziksel dünya var olmadan önce varolan İdea'nın bir yansıması olduğu görüşünden hareket eder. Duyularımızla bildiğimiz maddi şeyler, kusursuz İdeanın kusurlu kopyalarıdır. Antik dönemde bu felsefenin en tutarlı savunucusu Platon'du. Ancak idealizmin başlangıcı MÖ 6. yüzyıla, ilkçağ Yunan felsefesinde Xenophanes'e değin uzanır. Xenophanes, çok olanı Bir'e indirgemiş ve bu Bir'i "tüm düşünme" olarak belirlemiştir. Xenophanes'in öğretisi günümüzde me-

tafiziğin kurucusu olarak gösterilen öğrencisi Parmenides 'in kurduğu Elea Okulu eliyle daha bir gelişim göstermiştir: "Varlık, değişmez ve birdir; özne ve nesne bir ve aynıdır. "
Felsefi anlamda idealizm dünyanın yalnızca düşüncelerin, zihnin, ruhun ya da daha doğrusu, fiziksel dünya var olmadan önce var olan İdeanın bir yansıması olduğu görüşünden hareket eder. Duyularımızla bildiğimiz maddi şeyler, kusursuz İdeanın kusurlu kopyalarıdır. Antik dönemde bu felsefenin en tutarlı savunucusu Platon'du. Ancak idealizmin başlangıcı MÖ 6. yüzyıla, ilkçağ Yunan felsefesinde Xenophanes'e değin uzanır. Xenophanes, çok olanı Bir'e indirgemiş ve bu Bir'i "tüm düşünme" olarak belirlemiştir. Xenophanes'in öğretisi günümüzde metafiziğin kurucusu olarak gösterilen öğrencisi Parmenides'in kurduğu Elea Okulu eliyle daha bir gelişim göstermiştir: "Varlık, değişmez ve birdir; özne ve nesne bir ve aynıdır. "

Platon'a göre "gerçek varlık idea, 'düşünce varlığı'dır. " Platon "düşünülür dünya" (idealar dünyası) ile "duyulur dünya" (görüngüler dünyası) ayrımına gitmiş; duyulur dünyayı gölgelerden ibaret bir görünüşler dünyası olarak betimlerken, düşünülür dünyayı değişmez gerçeklikler diye gördüğü idealardan oluşan gerçek dünya olarak ilan etmiştir. Aynı fikir Kant'tan önce İrlandalı rahip ve filozof George Berkeley ve klasik İngiliz ampiristlerinin en sonuncusu David Hume tarafından ileri sürülmüştü. Temelde şöyle özetlenebilir: "Dünyayı duyumlarım aracılığıyla yorumlarım. Bu nedenle, varolduğunu bildiğim tek şey duyu izlenimlerimdir. Örneğin bu elmanın var olduğunu söyleyebilir miyim? Hayır. Tüm söyleyebileceğim, onu gördüğüm, hissettiğim, kokladığım, tattığımdır. Bu bakımdan, gerçekte bir maddi dünyanın var olduğunu hiçbir surette söyleyemem. "

Yönetme gücünü elinde bulunduran kişi ya da kişiler.

iktidar

Yasalar ne kadar çoksa adalet o kadar az olur. Çiçero

İktidarın çeşitleri:
Anarşizm: Devletin gereksiz ve zararlı sayan, sınıfsız bir toplumu savunan bir siyaset felsefesidir.
Otoritecilik: Otoriter yönetimler devletin otoritesi ile karakterizedir. Seçimle başa gelmemiş yöneticiler tarafından kontrol edilen bir politik sistemdir, liderler bir miktar bireysel özgürlüğe izin verirler.
Anayasal monarşi Başında bir hükümdar bulunan bir yönetimdir, ama bu hükümdarın gücü kanunlar veya bir anayasa ile sınırlanmıştır (Birleşik Krallık gibi).
Anayasal cumhuriyet - Kanunlar veya bir anayasa ile gucü sınırlanmış, ve halkının hiç olmaza belli bir alt grubu içinden seçilen bir yönetimdir. (Eski Isparta bir cumhuriyetti ama halkının büyük bir bölümü oy verme hakkından mahrumdu. ABD ilk yıllarında bir cumhuriyet olmasına rağmen zenciler ve kadınlar oy veremezdi.) Halkının belli bir kısmını seçimlere katılmaktan men eden cumhuriyetler tipik olarak tüm vatandaşları temsil ettiklerini ifade ederler (oy veremeyenleri vatandaş saymayarak).
Demokrasi- Halkın çoğunun oy verme hakkının olması sonucu seçilen bir yönetimdir, genelde anayasal monarşi veya anayasal cumhuriyette görülür. Diğer anayasal yönetimler-

GENEL OLARAK HÜKÜMET YÖNETME SANATININ VATANDAŞLARIN BİR GRUBUNDAN ALABİLDİĞİNCE ÇOK PARAYI ALIP DİĞERLERİNE VERMEK OLDUĞU SÖYLENEBİLİR. VOLTAIRE

den en belirgin fark, oy verme hakkının servet, ırk veya toplumsal sınıf olmamasıdır (genelde oy verme için başlıca şart belli bir yaştan büyük olmaktır). Demokratik bir yönetim, dolayısıyla, halkın çoğunluğu tarafından desteklenen (en azından seçimlerin yapıldığı tarihte) bir yönetimdir. "Çoğunluk" farklı biçimlerde tanımlanabilir. Bazı ülkelerde kişiler kendilerini ırk, din veya etnik kimlikleriyle tanımladığı için,"kuvvet paylaşımı" veya dolaylı temsilci seçimi gibi, seçimlerin bir oy-bir temsilci esasına yapılmadığı pek çok sistem vardır.

Diktatörlük, ülke üzerinde mutlak güce sahip tek bir kişi tarafından yönetimdir. Diktatör iktidara kuvvet yoluyla gelip iktidarını kuvvet yoluyla koruyabilir veya diktatör iktidara mevcut kurallara uygun olarak gelip sonra anayasayı değiştirerek tüm gücü kendi elinde toplayabilir.

Erkeklik denen toplumsal konum, bir iktidar analizi içinden bakmadan anlaşılabilir değildir. Cinsiyet konumlarının bir iktidar analizi ile ilişkilendirilmesinde önemli bir düşünür olan Simone de Beauvoir, ünlü yapıtı İkinci Cins'te erkekliğin, kendi cinsiyetinden bahsetmeyip sürekli başkalarının; kadınların, çocukların, yabancıların, eşcinsellerin, siyahların, düşmanların, hainlerin, vb. cinsiyet özelliklerinden bahsederek kurulan bir iktidar konumu olduğunu söylemişti. Buradan çıkarak, erkeklik, sürekli başka konumların "ne olduğu" hakkında konuşma hakkını kendi elinde tutan ve bu sayede kendi bulunduğu konum sorgulama dışı kalan bir "iktidar konumu"dur. Bu bağlamda temel soru şudur: Erkek egemenliğine karşı çıkacak farklı bir tür erkeklik inşa stratejisi ve politikası gelişebilir mi? Bu soruya anlamlı yanıtlar verebilmek için farklı farklı erkekliklerin nasıl oluştuğunu anlamak, hepsini aynı kefeye koymamak ve erkek egemenliğine karşı farklı bir duruş sergileyecek farklı erkeklik deneyimlerini açığa çıkartacak bir anlayış geliştirmek gerekir.

Bilginin hem gönderici hem de alıcı tarafından anlaşıldığı ortamda bilginin bir göndericiden bir alıcıya aktarılma sürecidir.

iletişim

İnsan ancak anladığı şeyleri duyar. GOETHE

En genel anlamda iletişimin doğasını, özünü, amaçlarını, kapsamını ve içeriğini araştıran; ideal bir iletişim ortamı için gerekli olan koşulların neler olduğunu ortaya koyan; iletişim sürecinde kullanılan yöntemleri irdeleyen felsefe dalı. İletişim felsefesi, iletişim araştırmalarında elde bir olarak görülen kuramsal, çözümleyici ve siyasal yaklaşımların doğasını irdeler. İletişim felsefecilerinin yanıt aradığı sorular arasında dilin doğası, deneyimin öznelliği, yorumların bilgibilimsel ya da bilgikuramsal kökeni, bilginin ve iletişimsel eylemlerin politikası gibi temel sorular yer almaktadır.
Bir süreç olarak insan iletişiminin asıl amacı anlam üretimi ve paylaşımdır. Bu süreç büyük ölçüde bağlama bağımlıdır. İletişim bağlamı iletişimin doğasını ve dolayısıyla da üretilecek anlamı doğrudan etkiler. İletişimcilerin bakış açıları da anlamı etkiler. Bakış açısı kişinin sahip olduğu dünya görüşüdür. Dünya görüşü ise bir anlamda felsefeyle ya da en azından yaşama felsefesiyle eşanlamlıdır.
Felsefecilerin iletişim hakkında geliştirdikleri temel düşünceler üç koldan ilerlemiştir: edimbilim; yorumbilgisi; varoluşsal iletişim. Yorumbilgisi Yunan ulak tanrısı Hermes'ten

1960'LI YILLAR BOYUNCA KANADALI İLETİŞİM SOSYOLOĞU MARSHALL MCLUHAN, II. DÜNYA SAVAŞI SONRASINDA YAYGINLAŞAN KİTLE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİNİN, ELEKTRONİK BİR GLOBAL KÖYÜN BİÇİMLENDİRİCİSİ OLDUĞUNU İLERİ SÜRMÜŞ VE TEKNOLOJİLERİN, İLETİŞİM PARADİGMASINI DÜZENSİZLİĞE SOKARAK; GÜNLÜK YAŞAMI ÇOĞULLAŞTIRICI, ÇEŞİTLENDİRİCİ, BİLGİLENDİRİCİ, EĞLENDİRİCİ, ULUSÖTESİLEŞTİRİCİ, MERKEZSİZLEŞTİRİCİ VE GERİ DÖNÜMSÜZLEŞTİRİCİ BİR YAPIYA BÜRÜNDÜRDÜĞÜNÜ SIKLIKLA İFADE ETMİŞTİR.

esinlenerek "hermeneutik" adını alan bu yaklaşım Rönesans döneminde geliştirilmiş ve bundan böyle "yorumbilgisi" klasik ya da dinsel metinlere yazılı yorumlar aracılığıyla yeniden hayat verme anlamında kullanılmıştır. Varoluşsal iletişim: İletişim edimi gerçekleşirken kişinin kendi benliğiyle çatışmaya girmesi iletişimin yegâne amacı haline gelebilir. Bu durum varoluşsal iletişimi gündeme getirmektedir. En bilinen varoluşsal iletişim biçimleri aracılı iletişim, dolaylı iletişim ve çokanlamlı iletişimdir.

Edimbilim: Sözcük ilk kez 1938 yılında dil felsefecisi Charles W. Morris tarafından, "göstergelerin kullanıcılarını ve bağlamlarını araştırma" anlamında kullanılmıştır. Ardılları ise terimi tüm göstergelerin araştırılması anlamında değil de sadece dil göstergelerine sınırlayarak kullanmışlardır. Ama yine de ortak bir tanıma ulaşamamışlardır. En çok kabul gören tanım, edimbilimin "dilin içinde işlev gördüğü yollarla ilgilenen bir dilbilim dalı" olduğu yönünde verilen tanımdır.

Bir düşünceye gönülden bağlı bulunmak demektir. Ayrıca inanılan şey, görüş, öğretidir.

inanç

"İnanç, bize duygularımızın anlatmadıklarım anlatır, ama gördüklerinin tersini değil. İnanç, onların karşısında değil, üzerindedir. " BLAISE PASCAL

İnanç, biraz daha özel bir anlam içinde, doğruluğuyla ilgili olarak kesin sonuçlu kanıtların, sağlam verilerin bulunmadığı, fakat yine de doğruluğu lehinde belirli dayanakların söz konusu olduğu gibi bir önermenin doğru olduğunu düşünme ya da savunma; kesin bilgiden daha zayıf olmakla birlikte, temelsiz sanıdan çok daha güçlü olan bilgi parçası anlamına gelir. Her çeşit korku inancımızı tetikler.

Yok olmama arzusu, hayatta kalma güdüsü inancımızı tetikler. Hayatta kontrol edemediğimiz (kontrolümüz dışında gelişen) olaylar inancımızı tetikler.

İnancın belirgin bir şekilde görünebilmesindeki diğer bir etken,"fikir"dir. İnsanlar fikir üretebilen canlılardır. Hayvanlar veya diğer canlılar fikir üretemezler.

İnsanlar çevrelerinde kendi kontrolü dışında olaylar geliştiğinde, kendi zayıflıklarının ve çaresizliklerinin farkına varırlar. Birçok ani değişiklik bilinçaltımızda mevcut olan inanç patlamasına neden olur.

GENEL OLARAK HÜKÜMET YÖNETME SANATININ VATANDAŞLARIN BİR GURUBUNDAN ALABİLDİĞİNCE ÇOK PARAYI ALIP DİĞERLERİNE VERMEK OLDUĞU SÖYLENEBİLİR. VOLTAIRE

Yeryüzünde inancı ve kadercilik anlayışını tetikleyen ucu açık bir çok noktalar vardır.Depremler, doğal afetler (kuraklık, sel baskını, kasırga vs), g ökyüzü hareketlerinin belli bir mantığının olmaması, dünyamız dışında (uzayda) gelişen olaylar vs. İnanç olgusu, insanoğlunun değişmez bir gerçeğidir. Ancak inanılan şey için aynı ifadeyi kullanamayız. İnanılan şey için, yanlış, doğru veya gerçeğe yakın ifadelerini kullanırız. Zaman içerisinde inanılan şeyin hangisinin yanlış, hangisinin doğru, hangisinin gerçeğe yakın olduğu ortaya çıkar.

"Bir yaratıcının varlığına inanıyorum" diyen bir insan, tam olarak ne demek istiyor? Daha basit bir ifadeyle: İnanç kelimesinin anlamı ne? Lügatimizde böyle bir kelime neden var? Bu kavram, zihnimizde nasıl bir karşılığa sahip?

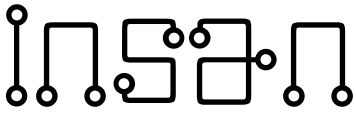
Bir fikir edinme adına aynı cümleyi benzeri diğer ifadelerle yeniden kuralım:

(1) "Bir yaratıcının varolduğunu tahmin ediyorum";
(2) "Bir yaratıcının varolduğunu zannediyorum";
(3) "Bir yaratıcının varolduğunu düşünüyorum";
(4) "Bir yaratıcının varolduğunu biliyorum".

Şayet inanç kelimesi gerçekten anlamlıysa, "Bir yaratıcının varlığına inanıyorum" cümlesinin yukarıdaki dört cümleden farklı bir mana ifade etmesi ve dolayısıyla da, yukarıdaki dört cümlenin hiçbiri tarafından tam olarak karşılanamaması gerekir. Eğer ortada böyle bir farklı mana yoksa, inanç diye bir şey de (en azından bizim için) aslında yok demektir. Bu durumda da, ya inanç diye bir şeyin hiçbir zaman varolmadığına ya da geçmişte bir tarihte varolmuşsa bile artık bir mefhum olarak zihinlerde bir karşılığının bulunmadığına hükmedilebilir.

SERDAR KAYA

İnsan (Homo sapiens, Latince "akıllı insan" veya "bilen insan"). Anatomik olarak 200.000 yıl önce Afrika'da ortaya çıkmış ve modern davranışlarına 50.000 yıl önce kavuşmuştur.

Kendini olduğu gibi kabul etmek istemeyen tek varlık insandır. ARİSTOTELES

Dik duruşa, görece gelişmiş bir beyine, soyut düşünme yeteneğine, konuşma (dil kullanma) kabiliyetine sahiptir. Bu yetenekleri Dünya'daki diğer türlerden farklı olarak kullanış amacı geniş araç-gereç yapımına imkan sağlamıştır. Kendisinin farkında olması, rasyonelliği ve zekâsı gibi üst düzey seviyede düşünmesini sağlayan özellikler insanı "insan" yapan özellikler olarak sayılmaktadır.

İnsanoğlunun kökeni ile ilgili çalışmalar daha çok homo cinsi etrafında yoğunlaşsa da sıklıkla Australopithecus vb. gibi diğer hominid ve homininleri de kapsar. Fosil kayıtlarına göre anatomik olarak çağdaş insan tanımına uyan en eski fosiller 195. 000 yıl öncesine aittir ve Afrika'da bulunmuşlardır. Çağdaş tipte homo sapiens altürünün ilk ırkı olan Cro-magnon

GÜNÜMÜZDE KİTABI MUKADDES UZMANLARI, KAYNAĞINI TEKVİN'DE BULAN ADEM İLE HAVVA ÖYKÜSÜNÜ DOĞAL BİR TARİHTEN ÇOK, YAZARININ, İNSANIN EVRENLE VE YARADAN'LA İLİŞKİLERİ KONUSUNDAKİ İNANÇLARININ BİR İFADESİ OLARAK YORUMLAMAK EĞİLİMİNDEDİRLER. ÖYKÜDEKİ "ERKEK" VE "KADIN" TİPİK KİŞİLERDİR VE YAŞANTILARI İNSANLIK SERÜVENİNİ TEMSİL EDER.

İnsanı ise zamanımızdan 50 bin yıl önce ortaya çıkmıştır.

Çağdaş insanın ve diğer insansı maymunların ilk ortak atası kabul edilen iki ayak üzerinde duran ve gözleri ileri bakan canlının bundan yaklaşık 6. 5 milyon yıl önce Afrika'da ortaya çıktığı tahmin edilmektedir. İnsanı oluşturmaya başlayan organik evrim bilimsel adı olan Antopogenesis zamanımızdan yaklaşık 3,5 milyon yıl önce başlamıştır.

Devekuşu step için, şempanze maymunu orman için yapılmıştır; insansa her yerde yaşayabilir. Buz çağı hayvanlarının hepsi tüylüdür, buz çağı insanı tüylü değildir. İnsan buz çağı hayvanının kürkünü yüzüp kendi sırtına geçirmesini becererek buz cağında da yaşamıştır. İnsanın yaşamı, hayvan yaşamı gibi çevresine uymakla değil, tersine, çevresini kendisine uydurmakla gerçekleşir. Beyin ve el, insanı bütün özel durumlar karşısında özgür kılmıştır. İnsan çevresinin koşullarını değiştirebilir, doğayla savaşabilir, doğayı yenebilir. Hayvan aletsiz yaşayabildiği halde insan aletsiz yaşayamaz. Bu demektir ki insan, doğayla değil, kültürle bağlantı halindedir. Kültür, zekâyla değiştirilebilen bir doğa, yeniden ve insana göre yapılan bir doğadır. Alman düşünürü Nicolai Hartmann da insanbilimini varlıkbilimsel temellere dayamıştır.

K,

k

kaos

"Gerçekte kaostu en önce meydana gelen, sonra da geniş göğüslü toprak, her şeyin daima sağlam durağı ve Eros, en güzeli olan ölümsüz tanrıların."
HESİODOS, *Theogonia*.

İlk maddenin, evrendeki düzenden önce söz konusu olan, düzensiz, karmakarışık, şekilden yoksun ve ayrımlaşmamış hali. Evrenin düzenli işler duruma gelmesinden önce bütün maddelerin içinde bulunduğu karışıklık. Evrendeki egemen gücün yasa ve düzen değil de, rastlantı olduğu durum. Evreni önceleyen sınırsız ve karanlık boşluk.

Yunan felsefesinde, evrenin; bütün bir evrene yasalılık ve düzen getiren rasyonel ilkelerin var olmadığı, kendiliğinden ya da baş edilmez bir kaos durumunda hükümdarsız yaşamanın hem olumsuz hem de olumlu anlamlarını barındıran bir zamandaki durumu. Tüm öğelerin, düzenleyici bir güç tarafından, bir düzenin temel parçaları haline getirilmezden önceki, iç içe geçmiş ve karmakarışık olma hali. Anlaşılamayan, kontrol edilemeyen hal, durum, oluşum.

M. Ö. VIII. Yüzyılda Yunanistan'da Hesiodos, benzerlerine daha önceki uygarlıklarda rastlamadığımız oldukça gelişmiş bir evren açıklaması yaparken düzenli evre-

KHAOS (ΧΆΟΣ), YUNAN MİTOLOJİSİNDE (BOŞ UZAM, BOŞLUK, UÇURUM, KAOS) BİR ÇEŞİT İLKEL TANRISAL VARLIK OLARAK GÖSTERİLEN KHAOS, DÜZEN'DEN YA DA ÖTEKİ ADIYLA EVREN'DEN (KOSMOS) ÖNCE GELMİŞTİR.

nin yani Kosmos'un oluşmasından önce karanlık uzay görünümünde ve tam bir düzensizlik içinde yalnızca Kaos'un var olduğunu bildirdi. Hesiodos, Yunan düşüncesinin evren hakkında az çok sistemli bir tasavvur oluşturma çabasının felsefe öncesi dönemdeki en son ve en mükemmel temsilcisidir.

Demiurgos'un ya da düzenleyici güçlerin işe karışmasıyla Kaos Kosmos'a dönüşmüştü. Evrenle ilgili ilk felsefi açıklama diye değerlendirilen bu açıklamadan sonra "Kaos", düzensizliği, karmaşık ve dağınık olanı anlatmaya başladı.

İlkin Antikçağ'ın ilk evrendoğumcusu Hesiodos'da rastladığımız bu Yunanca terim, sözcük olarak,"derin çukur gibi açılan" anlamını dile getirmektedir. Hesiodos, her şeyden önce bunun var olduğunu söylüyor. Bu, onun, nedenini açıklamadığı bir tasarımdır. Evren, bu karanlık delik ya da dibi görünmeyen uçurum'da var olacaktır.

Hegel, *Enzyklopaedie*'sinde şöyle der; "Doğal ve biçimsiz bir durumda bulunan özdek kavramı çok eskidir. O, Yunanlılarda, evrenin biçimlenmemiş temeli olduğu sanılan khaos'un mistik biçiminde karşımıza çıkar. " Hesiodos, bu kavramı, çağının halk inançlarına dayanarak ileri sürmektedir. Orfik dini, khaos'tan da önce bir khronos kavramı tasarımlıyordu. Daha sonra Anaksagoras oluşun başlangıcına özdeksel düşünce yapısında bir *nous* kavramı yerleştirmiştir. Ama bütün bunlar, khaos'ta karmakarışık bir yığın halinde bulunan evrenin ham maddelerini düzenlemek içindir. Ondan sonra neler olup bitecekse hep bu esneyen boşluk içinde olup bitecektir.

Bir nesnenin veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımıdır.

kavram

Kavramlar, soyuttur ve gerçek dünyada yoktur.

Davram klasik mantıkta oldukça önemlidir. Kavramlar dille ifade edilirse buna terim adı verilir. Başka bir deyişle kavramlar nesnelerin soyut tasavvurları iken, bu tasavvurların dildeki karşılıkları ise terim olarak adlandırılır. Kavramlar işaretlerle ifade edilir. Bu işaretler sözlü veya sözsüz olabilirler. Bu işaretleri islam mantıkçıları "delalet" adıyla nitelemişler ve delaletleri tabii, akli ve vaazi delaletler olarak üç gruba ayırmışlardır. Her bir grup da sözlü veya sözsüz işaretler taşıyabilir ve böylece delaletler 6 gruba ayrılmış olur. İşte mantığı ilgilendiren sadece sözlü olan delaletlerdir.

Tümel, tekil ve tikel kavramlar: Eğer bir kavram bir sınıfın tümüne işaret ediyorsa tümel, sadece bir elemanına işaret ediyorsa tekil kav-

DESCARTES, HEGEL, FEUERBACH AYNI KAVRAMLA İŞE BAŞLAMADIKLARI GİBİ, AYNI BAŞLANGIÇ KAVRAMINI DA KULLANMAZLAR. HER KAVRAM EN AZINDAN ÇİFTTİR, ÜÇLÜDÜR, VB. AYNI ŞEKİLDE BÜTÜN BİLEŞTİRİCİLERİ İÇEREN KAVRAM DA YOKTUR, ZİRA BU DÜPEDÜZ BİR KAOS OLURDU: SÖZÜMONA NİHAİ KAVRAMLAR OLAN TÜMELLER BİLE ONLARI AÇIKLAYAN BİR EVRENİ ÇEVRELEYEREK (TEMAŞA, DÜŞÜNÜM, İLETİŞİM) KAOSTAN ÇIKMAK ZORUNDADIRLAR.

ram denilir. Örneğin şehir kavramı tümel iken, İstanbul tekildir. Kavramlar tek başlarına ele alındıkları zaman tümel ya da tekil olabilirler. Ancak, eğer kavramlar bir önermede kullanılırsa tümel ve tekil olabildiği gibi tikel de olabilirler. Tikel kavramlar bir sınıfın bir kısmına işaret eder. Örneğin bazı insanlar veya bazı şehirler tikel kavramlardır.

Kavram, nesnel gerçekliğin insan beyninde yansıma biçimidir. Bundan ötürü de her kavram, doğrudan ya da dolaylı olarak nesnel gerçekliği içerir. Bu, örneğin ağaç gibi nesne kavramları için böyle olduğu gibi, örneğin özgürlük gibi düşünce kavramları için de böyledir. Ne var ki duygusal bir yansımadan bir kavram oluşturabilmek için insan beyninde çok karmaşık bir süreç izlenir.

Bir olguyla ilgili gerçeğin ne olduğunu kestirmemekten doğan kararsızlık, kuruntu, işkil, şüphe.

kuşku

Kuşlar arasında yarasa ne ise, düşünceler arasında kuşku da odur: ikisi de hep alacakaranlıkta uçarlar. FRANCIS BACON

Kuşkuculuk, düşünülebilecek hiçbir konuda kesin bilgi diye bir şeyin olmadığını, olsa bile insanın eldeki verileriyle kesin bilgilere ulaşmasının olanaklı olmadığını öne sürerek, nesnel bilgiyi ve nesnel bilme olanağını bütünüyle yok- saymaktadır. Buna karşı açık ve seçik doğruya, kendisinden kuşku duyulamayacak sağlam bilgiye ulaşmak için sağlam bir dayanak bulana dek bütün bilgilerin kuşkuya açılarak sınanıp sorgulanması ise "yöntembilgisel kuşkuculuk" diye adlandırılmaktadır. Her türden düşünce uğraşısında doğrulan yanlışlardan ayırmak amacıyla bütün bilgilerin tek tek yeni baştan gözden geçirilmesini öngören bu kuşkuculuk anlayışı, kimileyin "olumlamacı kuşkuculuk" ya da "geçici kuşkuculuk" diye de anılmaktadır. Bu anlamıyla kuşkuculuk modern felsefenin kurucusu Descartes tarafından geliştirilmiştir. Bunun yanında gerçekliğin özünü bilmenin ilkece olanaksız olduğunu ileri süren bütün metafizik öğretiler de kuşkuculuk deyişiyle nitelendirilmektedir. Bilgi olanaklarının son derece sınırlı olduğunu, şaşmaz bir kesinlikle hiçbir şeyin bilinemeyeceğini, topu topu bir takım kişiye

KANT'IN ELEŞTİREL FELSEFESİNDE İLERİ SÜRÜLEN KUŞKUCULUK ANLAYIŞI, ELEŞTİREL BİR TUTUMUN IŞIĞI ALTINDA NEYİ BİLİP NEYİ BİLEMEYECEĞİMİZİ BELİRLEYİP KESİNLEME AMACI GÜTMEKTEDİR. BU AÇIDAN BAKILDIĞINDA, KANT'IN FELSEFE SÖZDAĞARINDA KUŞKUCULUK TERİMİ "ELEŞTİREL" NİTELEMEDE ETKİLİ BİR BİÇİMDE İÇERİLMEKTEDİR. KİMİ FELSEFE TARİHÇİLERİNE GÖRE, KANT'IN KUŞKUCULUĞU YENİÇAĞ KUŞKUCULUĞUNUN EN ÖZGÜN YORUMU OLARAK KUŞKUCULUĞUN DORUK NOKTALARINDAN BİRİNE KARŞILIK GELMEKTEDİR.

özel, doğruluğu her zaman için kuşkuya açık görüşlerin bulunabileceğini savunan genel kuşkuculuk öğretisi yanında, kuşkuculuğun ilk bakışta iki ayrı biçimi daha bulunmaktadır. "Sonuna dek götürülmüş kuşkuculuk" diye adlandırılan ilk biçim her türlü bilgi olanağını yadsıyarak işin doğası gereği hiçbir şeyin hiçbir koşulda bilinemeyeceğini savunur. Bu kuşkuculuk anlayışı yer yer felsefe metinlerinde "olumsuzlamacı kuşkuculuk" ya da "sürekli kuşkuculuk" diye de geçmektedir. "Alan kuşkuculuğu" diye de adlandırılan bu kuşkuculuk biçiminde, metafizik gibi belli araştırma alanlarında bilgi edinilemeyeceği ya da algılama gibi belli yetilerin bilgi sağlamayacakları gibi düşüncelerle elemeci-ayıklamacı bir kuşkuculuk tutumu söz konusudur. Kuşkuculuğun bu daha ılımlı biçimi, bir bütün ' olarak bilgi olanağını bütün alanlarda yadsımadan ancak belli alanlarda kuşkuculuğun olabildiğince iyi işletilmesinden yanadır.

Descartes, verimsizliği nedeniyle tıkanmış olduğunu düşündüğü geleneksel kuşkuculuk anlayışına yeni bir yön çizerek bir anlamda kuşkuculuğun önünü açmıştır. İnsan zihninin hiçbir zaman kesin nesnel doğrulara ulaşamayacağı düşüncesi üstüne bina edilmiş Eskiçağ kuşkuculuğunun, yerini kuşkunun bilgiye ulaşmada izlenecek bir yöntem olarak yeniden tanımlandığı yeniçağ kuşkuculuğuna bırakması bir anlamda modern felsefe döneminin başlangıcını da yansıtmaktadır. Descartes bu yeni kuşkuculuk anlayışını temellendirirken eski kuşkucuları biraz da tiye alarak şu sözlerle eleştirmektedir: "Kuşkucular salt kuşkulanmak için kuşkulanmışlardır." Descartes'ın söylediğinden anlaşılacağı üzere, eski kuşkuculuk için kuşku en son amaçken, yeni kuşkuculuk için kuşku ulaşılması gereken amaç yönünde bir araçtır.

Bir toplumun tarihsel süreç içinde ürettiği ve kuşaktan kuşağa aktardığı her türlü maddi ve manevi özelliklerin bütünü.

kültür

... bize babalarımızdan gelen ve bizleri de birer baba ve tarihin "doğa"ya dönüştürdüğü bir kültürün sahipleri yapan dilin hakları yerinden oynayıncaya dek.
ROLAND BARTHES

Toplumsal yaşamın dil, düşünce, gelenek, işaret sistemleri, kurumlar, yasalar, aletler, teknikler, sanat yapıtları gibi her türlü maddi ve tinsel ürününü kapsamına alır.

Kültür terimini günümüzdeki anlamına yakın bir şekilde ilk kez 17. yüzyılda Samuel von Pufendorf kullanmıştır. Ona göre kültür doğaya karşıt olan ve belli bir toplumsal bağlam içinde ortaya çıkan tüm insan eserleridir.

Alman filozof Immanuel Kant kültürü insanın mantıksal özünden dolayı özgürce hayata geçirebileceği amaçların, ideallerin tümü olarak tanımlamıştır.

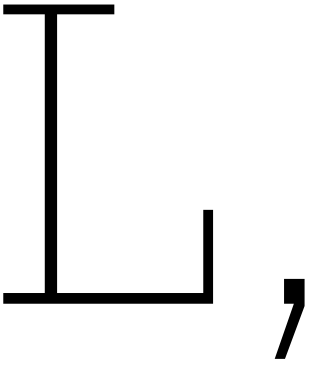
Bir başka Alman filozof Herder kültürü bir ulusun, bir halk ya da topluluğun yaşam tarzı olarak yorumlamıştır.

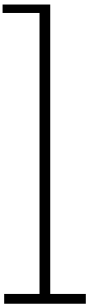
Kültürü tanımlamaya çabalayanlardan bir diğeri de antropolojinin kurucularından Edward Burnett Taylor olmuştur. Ona göre kültür "bilgilerden, inançlardan, sanattan, ahlaktan ve insanın toplumda yaşayan bir varlık olması nedeniyle edindiği bütün öbür yetenekler ve alışkanlıklardan oluşan karmaşık bir bütün" dür.

HEGEL'İN KÜLTÜR FELSEFESİ ANLAYIŞI: GEİST, KENDİSİNİ KÜLTÜR DÜNYASINDA DİYALEKTİĞİN ÜÇLÜ HAREKETİ GEREĞİNCE, SÜBJEKTİF GEİST (ÖZNEL TİN), OBJEKTİF GEİST (NESNEL TİN) VE MUTLAK GEİST (MUTLAK TİN) OLARAK AÇAR. BUNA GÖRE, SUBJEKTİF GEİST EN ALT DÜZEYİNDEN EN ÜST DÜZEYİNE KADAR İNSAN RUHUNU MEYDANA GETİRİR. GEİST, KENDİSİNE YÖNELMİŞ ÖZGÜR BİR VARLIK, KENDİSİNİ BİLİP TANIYAN BAĞIMSIZ BİR GERÇEKLİK HALİNE GELMEK İÇİN, DOĞADAN YAVAŞ YAVAŞ SIYRILIR. O, HENÜZ GELİŞMEMİŞ BİR RUH HALİNDEDİR VE BU HALİYLE ANTROPOLOJİ BİLİMİNİN ARAŞTIRMA VE İNCELEME KONUSU OLUR.

Antropoloji ve etnoloji bilimleri geliştikçe kültür olgusunun karmaşıklığı daha da belirginleşmiş ve tanımlar da çeşitlenmiştir. ABD'li antropologlar A. L. Kroeber ve Clyde Kluckhohn, çalışmalarında kültürün 164 farklı tanımını verirler. Bunlardan biri olan "öğrenilmiş davranış" yeterli bir tanım değildir çünkü hayvan türlerinin yaşamında da doğal davranışların dışında sonradan edinilmiş ya da öğrenilmiş davranışların payı vardır. Bir başka tanıma göre kültür "zihindeki düşünceler"den oluşur. Bu da yeterli değildir çünkü düşünceler toplumda ancak dilde, eylemde ve yaratılmış ürünlerde cisimlendikleri sürece bir anlam ve işlev kazanırlar.

Kültür felsefesi, genel anlamda kültürün özünü, yapısını ve gelişimini açıklamaya yönelik felsefe çabaları adlandırmak için kullanılır. Tarih felsefesi ile ortak bir alana yönelik ilgileri vardır. Kültür felsefesi adlandırması çok sonraları sözkonusu olmakla birlikte, bu alanda görülen türde etkinlikler daha Sokrates-öncesi filozoflara kadar uzanmaktadır. Sofistlerde görülen doğal olan ile yapıntısal olanın ayrıştırılması girişimi bu tür bir etkinliğin başlangıcı olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte bilinen anlamda kültür felsefesi asıl anlamını ve içeriğini 18. yüzyıl felsefesi içinde almıştır. Özellikle kültür felsefesinin sistemleşmesinde Dilthey'in bu noktada ismini anmak gerekir. Rousseau gibi filozoflarda kültür felsefesi bir tür kültür eleştirisi ve reddiyesi biçimine büründüğünde olur. Bu yönelim Nietzsche ile derinleşecektir.

Bireysel özgürlüğü temel alan politika geleneği ve düşünce akımıdır.

liberalizm

Sosyalizm köleliği gerektirir. HERBERT SPENCER

Liberalizm içerisinde insan hakları, çoğulcu demokrasi, sivil haklar, inanç özgürlüğü, eşitlik, barış, adalet, bireycilik, serbest ticaret, ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü ve özel mülkiyet gibi fikirleri barındırır. Ayrıca, ekonomik anlamda da değişim temelli bir ideolojidir.

18. yüzyılda liberal fikirlerin Aydınlanma Çağı filozofları ve iktisatçıları arasında yayılmasıyla Liberalizm ilk kez belirgin bir hareket olarak ortaya çıkar. Ünlü Liberal düşünür John Locke'ın devletin asli amacı olarak gördüğü birey haklarını (yaşama hakkı, özgürlük, mülkiyet) koruma görevini, devlet yerine getirmekte başarısız olması veya bizzat bu haklara kendisinin tecavüz etmesi durumunda, devlete karşı başkaldırma

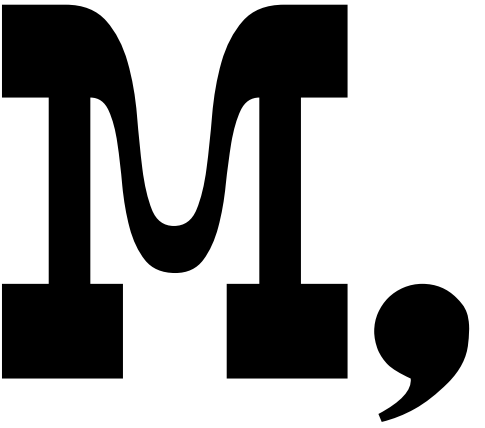
18. YÜZYILDA LİBERAL FİKİRLERİN AYDINLANMA ÇAĞI FİLOZOFLARI VE İKTİSATÇILARI ARASINDA YAYILMASIYLA LİBERALİZM İLK KEZ BELİRGİN BİR HAREKET OLARAK ORTAYA ÇIKAR. ONU AMERİKAN, FRANSIZ VE DİĞER LİBERAL DEVRİMLER İZLER.

hakkının doğması fikri liberal devrimcilerin dayanak noktası olur. 19. yüzyıl köleliğin kaldırılmasıyla ve çeşitli ülkelerde vatandaşlara eşit oy hakkı tanıyan politik eşitliğin tesis edilmesiyle kazanılacak olan eşit haklarının sonuçları için verilen mücadelelerle geçen bir dönem olur.

20. yüzyıl boyunca liberal fikirler daha da yayılır. Avrupa ve Kuzey Amerika'da klasik liberalizmin az taraftar toplaması sonucu sosyal liberalizm güçlenir.

Liberalizmin kökenlerini ilk çağ'da Eski Yunan Siyasi ve İktisadi düşüncesinde bulunması olasıdır. Örneğin, MÖ 5. yüzyılda sofistlerin (Protagoras, Gorgias, Antiphon, Kallikles, Tharsymachos ve diğerleri) düşünce sistemlerinde liberal düşüncenin izleri görülebilir.

Sosyal liberalizm veya liberal sol, liberalizmin sosyal adalet içermesi gerektiğini savunan siyasi ideolojidir. Sosyal liberalizm, sivil hakların genişletilmesi, sosyal güvenlik, sosyal sınıflar arasındaki iktisadi dengesizliklerin giderilmesi, iktisaden zayıf durumda bulunan sosyal sınıfların diğer sosyal sınıflara karşı korunması, çalışanların yaşadıkları toplum içinde insan onuruna yaraşır bir asgari hayat standardına kavuşmalarını sağlayacak şekilde milli hasıladan pay almalarını; sabit gelirli tüketicilerin büyük üretici firmalara karşı korunması, vergi yükünün dar gelirlilerden yüksek gelirlilere doğru kaydırılması, küçük üreticilerin büyük üreticiler karşısında korunması; eğitim, sağlık, altyapı ve çevrenin korunmasıyla ilgili hizmetlerin devlet tarafından yapılması vb. gibi amaçları içinde barındırır. Sosyal liberaller, tüm insanlar için sosyal eşitliğe inanırlar; ırk, cinsiyet vs. gibi konularda ayrımcılıkla mücadele eder. Sosyal liberal düşünceler ile partiler merkez veya merkez sol olarak kabul edilir.

Bilginin yapısını inceleyen, doğru ile yanlış akıl yürütmenin ayrımını yapan disiplin.

mantık

1. Tüm A'lar B'dir; tüm B'ler C'dir: O halde tüm A'lar C'dir.
2. Hiçbir A, B değildir; Bazı C'ler A'dır: O halde bazı C'ler B değildir.

Mantık üzerine ilk bütünsel düşünme ve araştırmayı Aristoteles yapmıştır. Mantık üzerine altı kitap yazmıştır ve bu kitaplar o öldükten sonra Organon başlığı altında toplanmıştır. Bunlar, Kategoriler, Önermeler, Birinci Analitikler, İkinci Analitikler, Topikler, Sofistik Kanıtlar, daha sonra da Poetika ve Retorik ve Porfiryos'un İsagoji'si de eklenmiştir. Organon Porfiryos tarafından sadeleştirilmiş, M.S. 6'da, Boetyus tarafından Latinceye çevrilmiştir. Ortaçağ boyunca Aristo'nun öncülük ettiği Skolastik düşünce hakimiyetini sürdürmüştür.

F. Bacon, tümevarım mantığını içeren deneysel yöntemin geçerli olduğunu göstermiştir. Descartes ve Ramus gibi düşünürler bilimsel

ARİSTOTELES, MANTIĞIN BABASI, MANTIĞI TANIMLAMAYI UNUTMUŞTUR. BELKİ DE BU YÜZDEN, BUGÜNE KADAR BİR MANTIK TANIMI ÜZERİNDE BİRLEŞİLEMEMİŞTİR. AMA BUNA KARŞILIK, HERKES, BU DİSİPLİNE, ONUN TEMEL ÖZELLİĞİNE BAKARAK "FORMEL MANTIK" OLARAK BAKAR VE ARİSTOTELES'TEN GÜNÜMÜZE KADAR DA BÖYLE ÖĞRETİLEGELMİŞTİR.

yöntem konusunu Yeni Çağ'da ön plana çıkarmıştır.

Sembolik mantık üzerine ilk sistemli çalışma Leibniz tarafından yapılmıştır. De Morgan sembollerle ifade edilebilecek bir mantık üzerine çalışmıştır. G. Boole gibi matematikçiler mantığın matematikleştirilmesine çalışırken, G. Frege bugünkü önermeler ve niceleme mantığını kurmuştur. Sembolik mantığın en önemli klasiklerinden biri B. Russel ve N. Whitehead'ın birlikte yazdığı Matematiğin İlkeleri kitabıdır. Günümüzde lojistik adı verilen sembolik mantık büyük ölçüde bu kitaba dayanmaktadır. Lukasiewic üç değerli mantık sistemi geliştirmiş, Reicheinbach olasılık mantığı adıyla sonsuz doğruluk değerli mantık sistemi kurmuştur.

Her mantık sistemi kendi mantık değişmezleri tarafından tek bir biçimde belirlenmiştir. Nitekim verilen mantık değişmezlerinin olağan anlamı sistemin ait olduğu sembolik dilin mümkün yorumlarının kümesi ile belirlenmiştir. Her mümkün yorum ise yorumlanmış önermelerin doğruluk değerini saptar. Böylece hangi çıkarımların geçerli, hangilerinin geçersiz olduğu belirlenir. Bu da mantık sisteminin belirtilmesi demektir. Verilen bir mantık sisteminin mantık değişmezlerinin anlamını koruyarak yeni mantık değişmezlerini eklemekle genişlemiş bir sistem elde edilir. İlk sistemde geçerli olan her çıkarım genişlemiş sistemde de geçerlidir. Ama genişlemiş sistemde geçerli olan bir çıkarım ilk sistemde geçersiz olabilir. Böyle bir sistemi genişletmek hem mantık değişmezlerinin hem de geçerli çıkarımların çoğalmasına yol açar.

Varolan her ne ise tamamiyle maddi olduğunu ya da en azından maddi olana bağlı bulunduğunu ileri sürer.

materyalizm

Sabah yıldızı akşam yıldızı mıdır?

Yalnızca maddenin gerçek olduğunu, madde ve maddenin değişimleri dışında hiçbir şeyin var olmadığını, varlığın madde cinsinden olduğunu öne süren görüş; yer kaplayan, girilmez, yaratılmamış ve yok edilemez, evrenin biricik ya da temel bileşeni olduğunu savunan varlık anlayışı. Evrendeki tek tözün madde olduğunu, varlığın fiziki bir nitelik taşıdığını ve evrende tinsel bir tözün bulunmadığını öne süren görüş, ve indirgemeci bir öğreti olarak materyalizm yalnızca maddeye varlık yükler, zihin ya da ruba bağımlı bir gerçeklik ya da ikinci dereceden bir varlık verir veya ruhun hiçbir şekilde var olmadığını öne sürer. Gerçek dünyanın, halleri ve ilişkileri itibariyle değişen maddi şeylerden meydana geldiğini savunan maddecilik, maddi bir şey ya da nesneyi ise, sadece mekan ve zaman içinde olma, şekil, büyüklük, kütle, katılık, sıcaklık türünden fiziki özellikler sergileyen bir şey olarak tanımlar. Materyalizm, buna göre, fiziki bilimlerin belli fenomen öbeklerini yalnızca fiziki koşullara yönelerek açıklama çabasında olan materyalist metodolojisinden de yararlanarak, realist bir bakış açısıyla, İnsan varlıklarına duyu deneyinde sunulan dünyanın, rasyonel bir biliş tarzının kendilerine erişemediği şeyleri gizleyen fenomenal bir fantezi olmayıp, temel gerçeklik olduğunu savunan, doğadan ayrı bir kendinde şeyler dünyasının, doğanın ötesinde, dinin, önsezilerimize ve duygularımıza müracaat eden, ama akıldan

MADDECİLİK, BİRBİRİNDEN BAĞIMSIZ BİR ŞEKİLDE, AVRASYA'NIN AYRI COĞRAFİ BÖLGELERİNDE, [KARL JASPERS]'İN AKSİYAL ÇAĞ OLARAK ADLANDIRDIĞI VE M.Ö 800 İLA 200 YILLARINI KAPSAYAN DÖNEMDE GELİŞTİ. ESKİ HİNT FELSEFESİNDE, MADDECİLİK AJİTA KESAKAMBALİ, PAYASİ, KANADA'NİN ÇALIŞMALARIYLA VE CĀRVĀKA FELSEFE OKULUNUN ÖNERMELERİYLE, M.Ö 600 CİVARLARINDA GELİŞMEYE BAŞLADI. KANADA ATOMİST FELSEFENİN ÖNCÜLLERİNDEN OLMASINI SAĞLAYAN ÖNERMELER GELİSTİRDİ.

destek bulmayan geleneksel batıl inançlara başvurmak suretiyle varlığını bildirdiği türden doğaüstü bir dünyanın var olmadığını öne süren görüşe karşılık gelir.

Materyalizm değerler alanında maddi zenginlik ve refahın, bedensel tatminlerin ve duyumsal hazların İnsanın elde etmesi ya da ulaşması gereken en temel değerler olduğunu savunur. Söz konusu popüler anlamı içinde materyalizm, İnsan varlığında, kendisini hazcı bir kişisel çıkar ve madde duygusuyla harekete geçiren doğuştan bir psikolojik mekanizmanın bulunduğunu ifade eder.

Materyalizm, zihin-beden ilişkisi konusunda ise, genel olarak zihinsel ya da tinsel olan her şeyin, geçerli bir felsefi analizle maddeye indirgenebileceği görüşüne karşılık gelir.

Diyalektik Materyalizm uzun bir felsefi geleneği, karşıt eğilimleri ve çatışmalarıyla birlikte mas ettiği ve onu aştığı iddiasındadır. Bir yandan Hegel'den diyalektiği, öte yandan Feuerbach'tan materyalizmi almıştır. Bunlar belirli bir anlamda işlemlerden geçirilmiş ve birleştirilerek her iki eğilimin kendinde taşıdıkları teorik sorunların bu şekilde aşıldığı ve yepyeni bir felsefi düzleme ulaşıldığı savunulmuştur. Böylece teorik düzlemde, diyalektiğin değişimci teorisi ile materyalizmin maddeci açıklaması birleştirilmek istenmiştir. Buradan da bilginin, düşüncenin, doğanın ve toplumun açıklanmasında başka tür bir teorik modellemeye gidilmiştir. Buna göre sürekli bir değişkenlik içindeki madde bu değişkenliği ile birlikte bilinebilmekte ve bilgi bu süreçlerin akışı içinde maddi gerçekliğe her gecen gün daha çok yaklaşmaktadır. Dolayısıyla tek ve biricik olan gerçeğin, biricik yöntemi ve teorisi de diyalektik materyalizmdir. Diyalektik materyalizmin bu noktada hem bir yöntem hem de teori niteliğini kazanır.

Geçmiş medeniyetlerin inandıkları, tanrıların kahramanların, hayat ve olaylarından bahseden hikayeler olmasının yanı sıra, insanlığın ruh âleminin sembollerle ifade edilmiş bir aynasıdır.

mitoloji

Platon aracılığıyla Sokrates,"eros"u, yarattığı güzelliğin kavranmasıyla algılananın ötesinde ölümsüz bir dünyaya, Platon'un deyişiyle "idealar dünyası"na çıkan bir yol olarak görürken, Platon "eros"un yoluyla güzelliğin özüne ulaşılabileceğini savunur. Aristoteles, Herakleitos'un doğada bulunan "gizli uyum"undan bahsederken "eros"un bu uyumu çağrıştıran bir gücü olduğunu ifade eder.

Mitolojide "Evren nasıl oluştu? İnsan nasıl ortaya çıkmış?" gibi sorulara cevaplar vardır. Önceleri bu cevaplara oldukları gibi hiç kuşku duymadan inanılırdı. Fakat öyle bir zaman geldi ki; insan, bu sorular üzerine düşünmeye başladı. İşte "felsefe"nin ortaya çıkmasında da bu "düşünme edimi" yatar. Mitolojinin verdiği cevaplar insanın merakını tatmin edemez hale gelince o sorular üzerine düşünülmeye, onlara akıl yoluyla cevaplar aranmaya başlanmıştır.

"Mitin emperyalist yapısı toplulukları en korkunç tehlikelerin kucağına atar. Bu düzenin sürüklemesini önlemek görevi eleştiriye düşmektedir. Ama eleştirinin aynı zamanda, mit ona doğrulanmış göründüğünde, onda insansal bir çağrının gerçekliğini bulduğunda derin otoriteye itaat borcu vardır. O halde mitik bilinç hiçbir şekilde aklı reddetmemektedir. Aksine mitik bilinç bize aklın bir genişlemesi ve zenginleşmesi olarak görünmektedir. Eğer akıl insansal düşüncenin en üst organı ise, gerçeğin görevi içimizdeki birbirinin zıttı özlemleri kavramak ve düzenlemek, akla kendisine ait olan yeri vererek bu özlemlerin her birine hakkını vermektir."

İLKÇAĞ YANİ ANTİK FELSEFENİN TAM ANLAMIYLA ETKİSİ BAŞLAMADAN ÖNCE; HER TOPLUMUN BİR YANDAN BİRTAKIM DİNİ TASARIMLARI -MYTHOSLARI, EFSANELERİ- ÖBÜR TARAFTAN DA BİRTAKIM BİLGİLERİ VARDI. BU MİTHOSLARA, KÖKLERİNİN TANRIDA OLDUĞUNA İNANILDIĞINDAN DOGMATİK OLARAK İNANILIRDI. OYSA FELSEFE SÖZÜ GEÇEN BİLGİLERE ELEŞTİREL, DÜŞÜNSEL YOLDAN YAKALAŞMAK ONLARI ANLAMAYA, AÇIKLAMAYA VE BİR TEMELE OTURTARAK TANITLAMAYA ÇALIŞIR. MİTOLOJİ DOGMATİK, FELSEFE ELEŞTİRELDİR ANCAK BU İKİ KAVRAM BİRBİRİNE ZIT GİBİ GÖRÜNSE DE BİRÇOK BENZER, ORTAK YANLARI VARDIR.

Felsefenin ortaya çıkmasında mythosların rolü çok büyüktür. Çünkü mitler antropomorfik (insanbiçimsel) oluşları nedeniyle insanı düşünmeye yöneltirler. Özellikle Yunan mitolojisindeki söylencelerde bu insansı öğeler ağır basmaktadır; Yunan mitolojisinde tanrılar dahi insana benzetilmektedir. Onun bu durumu, ilk filozofların ve ilk felsefi metinlerin ortaya çıkış yerinin "neden İonia?" olduğunu açıklamaktadır.

Biz, tarihe baktığımızda; bilimin kavramlarını geriye doğru götürdüğümüzde felsefenin kavramlarını; felsefenin kavramlarını geriye götürdüğümüzde dinin kavramlarını, dinin kavramlarını geriye götürdüğümüzde Efsanelerin kavramlarını ya da Mithos dediğimiz kavramları buluyoruz.

Mit, aklın sonu olmayıp daha çok onun başlangıcıdır. Ve somut akıl mitolojinin çanını çalmamalıdır, akıl, mitlerin yeni bir biçimde ele alınmasını, meşrulaştırılmasını ve ayırt edilmesini kendine görev edinmelidir. Mitler insanlık gerçeğinin alanını, ilkel durumdaki değerleri ortaya koyarlar ve buradan ayrımsız en iyiyi ve en kötüyü gösterirler. Tepelere yükseliş mitlerinin karşısında cehenneme iniş mitleri yer alır. İnsansal mitlerin karşısında insanlık dışının -ensestin, cinayetin, savaşın, kaosun- mitlerinin canavarca serpilişi yer alır. Mit, insanın yapısıyla ilgilidir, O halde mit ayrımsız bu yapının tüm olabilir ilklerini geliştirir. Eleştirel aklın rolü arıtma rolüdür. Akıl insansal değerlerin onay yoluyla insanı doğadan kültüre yani ahlaka geçirmelidir.

GEORGES GUSDORF

Tanrının dünyadan ayrı ve tek olduğuna inanma.

monoteizm

Tevhid, tektanrı, teslis...

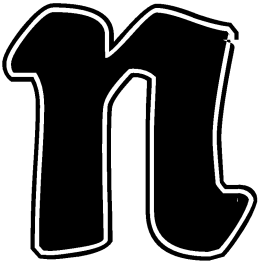
En basit tanımla monoteizm, insanın yaşadığı dünyanın da içinde bulunduğu tüm kozmosun tek bir güç tarafından yaratıldığına ve tüm kainatın sahibinin Tanrı olarak tanımlanan bu güç olduğuna inanılmasıdır. Evrendeki mutlak gücün Tanrı olduğunu savunan monoteizm, insanların da tek bir tanrıya tapınması gerektiğini belirtir. Müslümanlık, Hıristiyanlık ve Musevilik gibi İbrahimi dinlerin tamamı monoteist bir inanç sistemine sahiptir. İbrahimi dinler dışında modern felsefe tarafından "dualist bir inanç" olarak tanımlanan Zerdüştlüğün de monoteist bir din olduğuna dair görüşler bulunsa da, bu tür düşüncelerin spekülasyonlara neden olacağını düşünen bazı kesimler Zerdüştlüğü monoteizmin dışında göstermektedir.

TANRININ DÜNYADAN AYRI VE TEK OLDUĞUNA İNANMA. EN BÜYÜK TEKTANRICI SİSTEMLER YAHUDİLİK, HIRİSTİYANLIK VE İSLAM OLMAKLA BİRLİKTE PEK ÇOK DİNDE TEKTANRICI ÖĞELERE RASTLANIR.

Felsefe ve bilim dünyasında kullanılan neredeyse tüm terimlerin Antik Yunan etkisinde kalan Avrupalılar tarafından geliştirilmesi, monoteizm kelimesinin de Eski Yunancaya dayanmasına neden olur. Etimolojik açıdan monoteizm incelendiğinde, Yunanca "tek" manasına gelen mono ile theoi yani "tanrı" anlamındaki tabirlerin birleşerek monoteizm kelimesinin oluştuğu görülür. Bu nedenle monoteizm Türkçede "tektanrıcılık" olarak da kullanılmaktadır. Tek tanrının evreni yarattığına ve her şeyin aslında O'nun eseri olarak doğrudan kendisine ait olduğunu savunan İbrahimi dinler, monoteizmin en belirgin örnekleridir.

Teslislere şu an varlığını sürdüren inanç sistemlerinde rastlandığı gibi (örneğin Hinduizm ve Hıristiyanlık), bugün var olmayan antik dini inanç ve mitolojilerde de rastlandığı olur. Teslislerin ortak bir geçmiş kültürü işaret ettiğine dair çeşitli hipotezler olsa da, bunların hiçbirisi kabul edilen bilimsel kuramlar değildir. Bununla birlikte arkeolojik ve tarihî bulgular komşu kültürlerde bulunan veya aynı topraklarda ardışık dönemlerde ikamet etmiş topluluklardaki teslislerin arasında bir benzerlik, etkileşim ve belki nedensel bağlantı olabileceğini düşündürmüştür.
Hıristiyan teolojisine göre bu üçlü birlik birbirinden ayrılmaz ve tek bir Tanrı'nın birbirini tamamlayan farklı yansımaları olarak görülür. Bu açıdan monoteist teoloji çizgisindedir. Diğer İbrahim çıkışlı tektanrılı dinler (İbrahimi dinler) Yahudilik ve İslâm ise teslis inancını reddeder.

Her şeyin, her olayın bir nedeni olduğunu; aynı koşullar altında aynı nedenlerin aynı sonuçları doğuracağını dile getiren ilke.

neden

Tanrı zar atmaz.

Neden? sorusu bilimsel düşünmenin gelişiminde etkili olmuş ve tarih boyunca ele alınışı değişimlere uğramıştır. Belirli gelişmelerin sonrasında ise neden sorusundan nedensellik kavramına geçildiği görülür. Özellikle Newton'un bulguladığı bilimsel gelişmeler ve doğa bilimlerinin o dönemdeki ilerlemesi sonucunda nedensellik kavramının öne çıktığı söylenebilir. Nedensellik bir şeyin nedenini bilmek ve bu da,"bir şey meydana gelmişse ondan önce başka bir şey meydana gelmiştir" düşüncesine sahip olmak anlamına geliyordu ve böylece, buradan da geleceğin kestirilebilir/bilinebilir bir şey olduğu fikrine varılıyordu. İlk çağlardan 20. yüzyıl başlarına kadar gelişerek ve derinleşerek gelmiş olan bilin düşün-

"NEDEN?" SORUSU BİLİMSEL DÜŞÜNMENİN GELİŞİMİNDE ETKİLİ OLMUŞ VE TARİH BOYUNCA ELE ALINIŞI DEĞİŞİMLERE UĞRAMIŞTIR.BELİRLİ GELİŞMELERİN SONRASINDA İSE NEDEN SORUSUNDAN NEDENSELLİK KAVRAMINA GEÇİLDİĞİ GÖRÜLÜR.ÖZELLİKLE NEWTON'UN BULGULADIĞI BİLİMSEL GELİŞMELER VE DOĞABİLİMLERİNİN O DÖNEMDEKİ İLERLEMESİ SONUCUNDA NEDENSELLİK KAVRAMININ ÖNE ÇIKTIĞI SÖYLENEBİLİR.

cesinde ve bilim teorisinde geçerli olan nedensellik anlayışı ya da nedensellik kavramının kavranılışı, Albert Einstein'ın popüler sözü "Tanrı zar atmaz" değişinde ifadesini bulur. Her şeyin birbirine bağıntılılığı, her gelişmenin ya da sonucun bir önceki olayın ya da etkinin ürünü olduğu düşüncesi, geriye doğru gidildikçe sonsuz bir neden-sonuç ilişkisinin var olduğu düşüncesi bu bağlamda değerlendirilir. Bu düşünceye göre bilimin temel sorusu,"Neden?" sorusudur.

Kant'a göre bir olayın nedeninin beklenen sonuçlardan bambaşka bir sonuç doğurması, nedensellik ilkesinin kendisinin varlığından kuşku duymaya yetmez. Hume'un yalnızca bir düzenlilik dediği durum, Kant'ın ellerinde apriori çerçevenin yapıtaşları olacaktır. Hegel'le birlikte nedensellik ilkesi ideanın gelişim biçimine dönüşür. Hegel, kendi başına saltığın başkalık olarak açığa çıkan görünüşlerinin yeniden kendisine dönerek özdeşliği doğurduğunu öne sürer. Nedensellik yolunda olup biten her şey, Saltık Tin'in kendini açarak başkalaşması; sonunda kendine dönerek özdeşlik kazanmasından başka bir şey değildir.

Her şeyin anlamdan ve değerden yoksun olduğunu savunan görüş. Hiççilik, yokçuluk.

nihilizm

Her şey bir hiçtir, senden başka.

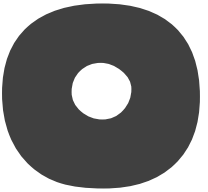
Latince hiç anlamına gelen "Nihil" kelimesinden türeyen Nihilizm, farklı şekillerde tanımlanabilen ve kendi içinde alt dalları bulunan bir düşüncedir. En yalın anlatımla Nihilizm, insanın yaşadığı dünyanın da içinde bulunduğu evrendeki her şeyin anlamsız ve tamamen değersiz olduğunu savunan bir görüştür. Bilginin herhangi bir kaynaktan gelmediğini savunan Nihilistler, aynı zamanda tanrı kavramını da kabul etmezler. Tüm metafiziksel kavramları gerçek dışı kabul eden Nihilizm, sosyal hayatta var olan tüm değerlere de karşı çıkar. 19. yüzyılda hızlı bir şekilde yayılmaya başlayan Nihilizm akımı, özellikle bilgi ve ahlak felsefesi alanında kabul görmüştür. Siyaset biliminde de kendine takipçi bulan Nihilizm, tüm değerleri ve gerçeklikleri yok sayar. Genel geçer bir bilgi sistematiğinin olamayacağını iddia eden Nihilizm, kaynağı ne olursa olsun bilginin "doğru ya da yanlış" olarak nitelendirilmesine karşı çıkar. Yokçuluk olarak da bilinen Nihilizm varlığın kendisini dahi yok sayar ve varlık felsefesinin incelediği konuların tamamına büyük bir şüphe ile yaklaşır. Bilimsel düşünceye tutunan Nihilistler, aralarında felsefenin de bulunduğu "tüm toplum bilimlerini" yok sayar. Din ile ilgili tüm kavramların karşısında yer alan Nihilizm, dini otoritenin tüm kararlarını sorgular ve dini otorite ile yapılan davranışları

19. YÜZYILDA RUSYA'DA ÇARL II. ALEKSANDR'IN HÜKÜMDARLIĞININ İLK YILLARINDA ORTAYA ÇIKAN, ŞÜPHECİ TEMELLERE DAYALI FELSEFE ANLAYIŞIDIR. ORTAÇAĞ'DA BAZI HERETİKLERE YAKIŞTIRILAN BU TERİM, RUS EDEBİYATI'NDA İLK KEZ NEDEJİN'İN BİR MAKALESİNDE PUŞKİN İÇİN KULLANILDI.

eleştirir. Nihilizm evrendeki tüm varlığını yok saydığı için aslında yalnızca din ile ilgili otoriteyi değil, devletin ve hatta ailenin dahi otorite kurmasına şiddetle karşı çıkar. Günümüzde kabul gören toplumsal düzeni tamamıyla reddeden Nihilistler sanılanın aksine, bilimsel araştırmaları da kesin doğru olarak kabul etmez. Nihilizm toplumda baş gösteren sorunların bilimsel çalışmalar ile aşılamayacağını ve bilimin insan hayatına herhangi bir katkı sağlayamayacağını düşünür. Nihilizm akımının belki de en önemli savunucularından olan ve yakın geçmişte hakkında kitaplar yazılan Friedrich Nietzsche, insanın beden dışında ruh gibi herhangi bir varlığının olmadığını savunmuştur. Hayatını birçok defa filmlere konu olan Nietzsche, insanın fiziksel beden ve ruhsal varlıktan oluşmadığını söylediği için dini çevrelerin oldukça şiddetli eleştirilerine maruz kalmıştır. Nihilizm akımının şekil değiştirerek yeniden temellenmesini sağlayan Nietzsche, kendisinden önce Nihilizm kavramını yanlış yorumlayanları "pesimist" olarak adlandırmıştır. Nietzsche kendisinden önceki düşünürlerin aksine Nihilist bir tutum takınmasına rağmen yaşamın değersiz olmadığını savunmuş ve "yaşam" kavramını yücelterek Nihilizmi çok daha güçlü bir felsefe haline getirmiştir.

Nietzsche köle ve efendi ahlakı olarak iki ahlaktan bahseder. Ona göre toplumdaki tüm bireylerin var oluş nedeni "üstinsan"a ulaşmak ve onun amaçlarına hizmet etmektir. O zaman Nihilizm "kölelerin ahlâkı" olarak belirir; köleler, gerçek yaşamdaki güçsüzlüklerini unutmak için, bir ideale veya bir kurmaca Tanrı'ya gerek duyarlar. Hiçlik istemi olan nihilizm, idealist bir yadsıma mantığından kaynaklanır; yaşamı, sanat aracılığıyla, "özgür düşünce" olarak doğrulayacağına, bilinç adına yadsır.

9,

Bir varlığı veya olayı, zıt ya da çelişik kavramlarla nitelemek.

oksimoron

"Yakışıklı" Serdar kavramı bir oksimorondur.
SERDAR TURGUT

Edebiyatta, siyasette ve hatta günlük yaşamda oksimoronun çok farklı kullanımlarını görüyoruz.

İlk değinmek istediğim nokta, aslında zıt ya da çelişik kavramları bir olayı veya varlığı tanımlarken kullandığımız zaman, o olayın veya varlığın, bilinen ya da kabul edilen temel özelliğini değiştirdiğimizi vurgulamaktır.

Örneğin siyasetteki yaygın kullanımla "Liberal Faşist" veya "Faşist Liberal", genellikle kendilerine "Liberal" diyenlerin "Faşist" dayatmalarını vurgular.

Yani hem kendine özgürlükçü anlamında "Liberal" diyeceksin, hem de tek ve biricik doğruyu kendinin savunduğunu ve senden başkalarının yanlış olduğunu dayatmacı ve hatta yasakçı bir biçimde savunacaksın.

ESKİ YUNAN'DAN KALMA BİR TERİM OLAN OKSİMORON LATİNCEYE 5. YÜZYILDA GEÇMİŞTİR.

Son kitabım "İçimizdeki Zalim"de, bu kavram üzerinden bazı açıklamalar yaparken, Amerika'daki ve Türkiye'deki kullanımlarına işaret etmiş ve şöyle demiştim:

"Küresel dünyanın öncelikleri değişmiş, yeni kavram ve terimler üretilmiş, yeni akımlar, eğilimler, tanımlamalar ortaya çıkmıştır.

Bunların bir bölümü kendi içinde "oksimoron" nitelikler bile taşır; "yaşayan ölü" gibi.

Neofaşizmin ürettiği yeni terimlerden biri de böyle oksimoron nitelik taşıyan "Liberal Faşist" sıfatıdır. Terimin orijinali Amerikalı muhafazakâr bir yazar olan Jonah Goldberg tarafından yazılan bir kitapta geçiyordu.

Goldberg bu terimi Amerika'daki sol eğilimli demokratların aslında demokrat değil, Marxist kökenden gelen otoriter eğilimli kişiler olduğunu iddia etmek için kullanılmıştı.

EMRE KONGAR

Durkheim toplumbilimi kendi olgularını kendi ön dayanaklarıyla işleyen bir bilim durumuna getirdi. Auguste Comte'un fiziği, Herbert Spencer'in biyolojiyi örnek alıp inceledikleri toplumsal olaylar ona göre yalnız kendi türünden olaylarla açıklanabilir, "toplumsal olay" bireye bağlı ve bireyle başlayıp biten bir süreç değildir. Toplumsal olay bireyi aşkındır, birey ona katılır.

Olay, kısa süre içerisinde hızla gerçekleşen **ve** sonucu netlik kazanan durumlardır. **Olgu**, bilimsel verilere dayalı, kanıtlanabilir özellikteki bilgidir.

olay olgu

Olayı yakalayacak olan medya değil sanattır.
GILLES DELEUZE

Varsayılan toplumsal olay ve toplumsal olgu.

Sosyoloji, toplumsal olay ve olguları inceleyerek toplum hakkında bilimsel bilgilere ulaşır, aralarında bağlantı kurar ve genellemelerde bulunur. Bu nedenle toplumun bilimsel olarak incelenmesinde toplumsal olay ve olgular sosyoloji için önemli bir çalışma alanıdır.

1999 Marmara depremi de Kurtuluş Savaşı da birer toplumsal olaydır. Bir sosyal olayın sebebi yine başka bir sosyal olaydır ve bir sosyal olay ancak başka bir sosyal olayla açıklanabilir. Sürekli olarak ortaya çıkan ve kendi içinde de ayrı özellikler gösteren, birbirini tamamlayan olaylar dizisi bir süreci ortaya çıkarmaktadır. Örneğin, Türkiye'nin sanayileşmesi ve buna paralel olarak şehirleşmenin ortaya çıkması, dönemler itibarıyla farklı fakat birbirine bağlı ve yakından ilişkili gelişmeleri ortaya koymaktadır.

Toplumsal olgu; aynı alanda gerçekleşen birçok toplumsal olayın genel adıdır. Tek bir topluma ya da kişiye özgü

OLGULARA DAYANAN EN BİLDİK DİZGELİ FELSEFELERDEN BİRİ HER TÜRDEN BİLGİ ARAŞTIRMASININ KAYITSIZ KOŞULSUZ OLGULARA YA DA GERÇEKLERE DAYANDIRILMASI GEREKTİĞİNİ SAVUNAN OLGUCULUK İSE BİR DİĞERİ DE WITTGENSTEİN'IN "ÖNCEKİ DÖNEM"İNİ YANSITAN TRACTATUS LOGİCO-PHİLOSPHİCUS (1922) ADLI YAPITINDA GELİŞTİRDİĞİ, OLGULARI MANTIKSAL BİR UZAMDAKİ YALIN MANTIKSAL YAPILAR DİYE TANIMLAYAN "OLGULAR FELSEFESİ"DİR.

değil, bütün toplumlara ya da kişilere özgüdür. Belirli bir yer ve zaman söz konusu değildir. Örneğin; evlilik, deprem, göç birer toplumsal olgudur. Tüm toplumlarda görülen genel bir değişimdir. Yeri, başlangıcı ve bitiş süresi belli değildir.

Toplumsal olgu, bir süreci ifade eden genel bir kavramdır. Örneğin, Ankara'da ya da İstanbul'da gecekondu yapımı toplumsal olaydır. Bu nedenle toplumsal olgu, toplumsal olaylara göre daha süreklidir ve toplumsal olayları kapsar.

Durkheim toplumbilimi kendi olgularını kendi ön dayanaklarıyla işleyen bir bilim durumuna getirdi. Auguste Comte'un fiziği, Herbert Spencer'in biyolojiyi örnek alıp inceledikleri toplumsal olaylar ona göre yalnız kendi türünden olaylarla açıklanabilir, "toplumsal olay" bireye bağlı ve bireyle başlayıp biten bir süreç değildir. Toplumsal olay bireyi aşkındır, birey ona katılır.

Bir bütün olarak varlığı ele alan ve var olanların en temel niteliklerini inceleyen felsefe dalıdır.

ontoloji

Mutlak olanı arayış...

Ontoloji neden gereklidir?
İnsan yaşamı için ekmek ve su ne kadar gerekli ise, felsefeyi ve empirik bilimleri sağlam bilimsel temellere oturtabilmek için ontoloji de o kadar gereklidir. Daha da ötesi, ontoloji günlük/gündelik yaşam için dahi son derece yaşamsal bir öneme sahiptir. Günlük deyişle ontoloji olumsuz anlamda "soyut" bir bilimdir.
Fakat bu olumsuz tanımlama, onun yaşamsal önemine dair gerçeği değiştirmez. Aksine o, bu yaşamsal önemine dair gücünü özellikle son derece "soyut" olma özelliğinden alır.
Günlük dilde bu deyiş her ne kadar olumsuz anlamda kullanılsa da, aslında bununla ontolojinin son derece derin bir bilim olduğu ifade edilir. Diğer taraftan ontoloji çok özel bir an-

Ontoloji terimi ilk kez 17. yüzyılda kullanılmakla birlikte, felsefi bir yaklaşım olarak ele alınması Eski Yunan'a, özellikle Aristoteles'e değin iner.

lamda gerçekten soyut bir bilimdir. Tikel şeyler arasındaki özsel ilişkiyi ortaya çıkarabilmek ve mantıksal olarak daha üst bir düzeyde kavramlaştırabilmek için, düşünsel soyutlama yöntemine başvurarak onların tikelliklerini belirleyen özellikleri bir tarafa bırakır. Bu bakımdan ontoloji kelimenin olumlu anlamında kuşkusuz soyut bir bilimdir. Ama onun bu soyut olma özelliği, onu aynı zamanda son derece somut bir bilim yapar.

Edmund Husserl ontolojiyi "anlamlı davranışların içeriğini inceleyen" felsefe dalı olarak tanımladı. Buna göre ontoloji, felsefede var olan nesnelere ulaşmayı sağlayan davranışları inceleyen disiplin idi. Öğrencisi, Heidegger ise buna, "orada olmak" diyordu.

Herhangi bir konuda bir şeyin yeterliliğine herkesi inandırarak bir kişinin kendine sağladığı itaat ve güven; hâkimiyet ve emretme kudreti; yaptırım koyma ve kullanma gücüdür.

otorite

Doğaya aykırıdır.

Otorite, tüzel veya gerçek bir kişinin, genelde gerçek kişilerden oluşan bir toplum üzerinde egemenliğinin, haklarında karar verme ve onları yönetme hakkının oluşudur. Bunun kendiliğinden veya zorbalıkla oluşunun fazla önemi yoktur.

Otoriteye uyuş ve uymayış biçimleri, otoritenin olgubilimi için, örnekleme istatistik dağılımlarını oluşturur. Otoriteye karşıt ve yanlı davranışlarımız, evrimsel olarak primatlardan devraldığımız bir başkalık / özgünlük yelpazesi / paleti içerir. Bu davranış dağılımı, insandan insana ve aynı insanda mekândan mekâna ve zamandan zamana da epeyi değişebilir.

Otorite, toplumsal organizasyonun tarihsel sayılan dönemde (son beş bin yıldır) devlet biçiminde görüngüleşmesi sonucu, birincil derecede daha çok devlet otoritesi biçiminde olgulaşır ya da başka bir deyişle en önemli otorite kaynağı devlettir.

'Ulus-devlet' olarak tanımlanan ve kabaca 1. Sanayileşme (1750-2000) ile dönemsel olarak çakışıklık yaşayan kültürel modda, devlet otoritesinin kullanımı, kitleyi yönetmeyi kolaylaştırmak açısından, standart biyografiler yaratmıştır. Öyle ki o kitledeki bir bireyin yaşamı, doğu-

İNSAN ÜZERİNDEKİ TÜM KISITLAMA VE ZORLAMALAR KALDIRILMALI, OTORİTESİZ VE DEVLETSİZ BİR DÜZEN KURULMALIDIR. İNSANLAR DEVLET OLMADAN DAHA ADİL VE MUTLU YAŞAYABİLİRLER. BU NEDENLE İDEAL DÜZEN OLAMAZ. TEMSİLCİLERİ PROUDHON, STİRNER VE BAKUNİN'DİR.

mundan ölümüne, bir distopya romanındaymışçasına, devlet otoritesi tarafından doğrudan ve dolaylı olarak belirlenir / çizilir duruma gelmiştir.

Bu otoriteye uyanlara 'normal', uymayanlara 'anormal' veya 'marjinal' denir. Normaller otorite tarafından ödüllendirilirken, anormaller ve marjinaller cezalandırılır. Olağanda beklenen durum ödüle doğru ve cezadan uzağa doğru bir davranış biçimidir ama herhangi yer anda muhakkak belirli bir yüzdede (% 0, 1-1) anormal ve marjinal popülasyonu vardır. Bunun en basit açıklaması, kendi özünün yapısına, cezalara karşın uyanların oranının, belli bir niceliğin altına düşmüyor oluşudur.

Modern edebiyatta otorite ile yanılsama arasındaki ilişkinin en radikal çözümlenişine Dostoyevski'nin *Büyük Engizitör* öyküsünde tanık oluyoruz. Büyük Engizitör'ün savunduğu görüşler ve bunların sonuçları gözle görülür ve anlaşılır otoriteye duyulan inanç, kamu dünyasının pratik bir yansıması değildir; bu dünyaya yöneltilen, hayal gücüne dayalı bir taleptir. Otorite somut bir şey değildir; başkalarının gücünde, elde edildiğinde somut bir şeyi andıracak olan bir sağlamlık ve güvenlik arayışıdır.

**Bağlı ve bağımlı olmama,
dış etkilerden bağımsız olma, engellenmemiş ve
zorlanmamış olma hali.**

ÖZGÜRLÜK

"İnsan özgürlüğe mahkûmdur." SARTRE

Sartre insanların özgürlüğe mahkûm olduğunu ifade etmişti. O, Freud'çu manada psikolojik determinizme inanmaz ama varlığın getirdiği bir takım koşulların insanı mahkûm ettiğini kabul eder. İnsan doğuşundan itibaren böylesi koşullar içersinde bulur kendisini. Sınıfsal-bedensel-zihinsel koşullar onun varlığını belirler. Sonunda bir filozof, profesör ya da i olabilir insan. Ama Sartre, yine de kişinin başında hangi sıfatlar bulunursa bulunsun varoluşunu bir "süreç-durum" olarak yaşamakta özgür olduğunu söyler. İnsan içinde bulunduğu şartlara rağmen bir tutum belirlemekte özgürdür. Varlığının değişimi ancak böyle tutumlarla başlar. İnsan kimi zaman alın yazısı kadar kati görünen kimi şeyleri kabul etmek zorunda kalır.Ama kendisine kalan özgürlüğü ile bir tutum seçer ve yapabileceği kadarını yapar.Bu özgürlük beraberinde sorumluluk da getirir.İnsan eylemlerinden kendisinden başka kimseyi sorumlu tutmamalı,suçlu aramamalıdır.İnsan her şeye bir anlam verir. Bu gün verdiği bir anlamı yarın aptalca bularak değersizleşti-

AMERİKAN BAĞIMSIZLIK BİLDİRGESİ ONÜÇ KOLONİ'NİN BÜYÜK BRİTANYA KRALLIĞI'NDAN AYRI OLARAK BAĞIMSIZLIKLARINI İLAN ETTİKLERİ BELGEDİR. KONGRE TARAFINDAN 2 TEMMUZ 1776 TARİHİNDE ONAYLANMIŞ 4 TEMMUZ'DA İLAN EDİLMİŞTİR; BU TARİHTEN SONRA AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NDE HER SENE BAĞIMSIZLIK GÜNÜ OLARAK KUTLANMAKTADIR. BU BELGE WASHİNGTON, D.C.'DEKİ DEVLET ARŞİVLERİNDE GÖSTERİMDE BULUNMAKTADIR. AMERİKAN KOLONİLERİNİN BAĞIMSIZLIKLARI BÜYÜK BRİTANYA KRALLIĞI TARAFINDAN 3 EYLÜL 1783 TARİHİNDEKİ PARİS ANTLAŞMASI'YLA TANINMIŞTIR.

rebilir. Bir alkolik, içinde bulunduğu durumu aptalca bulabilir ve alkol almamaya karar verir. Ama ardından bu fikrin hiç de iyi bir fikir olmadığını düşünerek birkaç kadeh içmeye gidebilir. İnsan tamamen "olumsal" bir hal içindedir. Özgürlüğü ona istediği anlamı seçmesine imkân verir.

İnsan özgürlüğü ile kendi özünü oluşturur. Bu öz bir hedef gibi görünebilir insana ve onu gerçekleştirmek için çalışır. Ama değerlendirebileceği bir kıstas olmadığı için kesinlik taşıyan bir öze asla ulaşamaz. Dolayısıyla salt bir öze kavuşmuşluk duygusu ve iç huzuru imkânsızdır.

Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi yazarları özellikle iki kişiden etkilenmiştir. Bunlardan birincisi John Locke'tu. Locke'un *Two Treaties of Government* kitabı, Amerikan Bağımsızlık Bildirgesinin kaynaklarından biridir. Locke, devletin en yüce görevinin, her insanın hakkı olan yaşam, özgürlük ve mülkiyeti korumak olduğunu söylemiştir.

İkincisi ise Jean-Jacques Rousseau'ydu. Onun toplumsal sözleşme teorisi bildirgenin yazarlarını oldukça etkilemiştir. Nitekim Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi'nin ikinci paragrafı Rousseau'nun tezinin neredeyse kelimesi kelimesine yazılması bunu göstermektedir.

Olgu ve durumların kişiye, karaktere göre değişiklik göstermesi halidir.

ÖZNELLİK

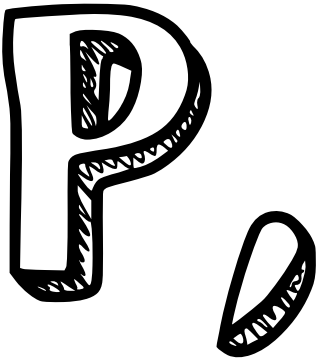
Yaşamın ve çalışmanın temel amacı, kişinin başlangıçta olmadığı kişi olmasıdır.
MICHEL FOUCAULT

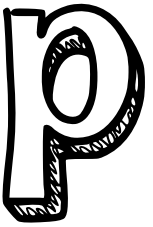
Günlük hayatta pek çok insan tarafından kullanılan bir kelime olan öznellik, bazen farkında olmadan anlamı dışında çok farklı şekillerde de kullanılmaktadır. Nesnelliğin karşıtı olan öznelliğin en basit tanımı, herkes için farklı bir öneme sahip olan değerlerdir. İnsanın algısına, duygularına, hayata bakışına, değer yargılarına ve hatta inancına göre dahi değişebilen yargıların tamamı özneldir. Nesnellik ise kişinin tüm bu unsurlardan bağımsız bir şekilde bir yargıyı değerlendirmek ve bu yargının konusu olan nesneyi tamamen olduğu gibi yani nesne haliyle kabul etmektir.

PLATONCU İDEALİZM AÇISINDAN AHLAKİ DEĞERLERİN NESNELLİĞİ, TÜM GÖRELİ VE TİKEL GERÇEKLİĞİ AŞAN ONTOLOJİK BİR GERÇEKLİK OLARAK KARŞIMIZA ÇIKARKEN, KANTÇI TRANSENDENTAL İDEALİZM AÇISINDAN AHLAKİ DEĞERLERİN NESNELLİĞİ, TÜM GÖRELİ VE TİKEL DUYGULANIMLARI ÖNCELEYEN AKILSAL BİR GERÇEKLİĞE İŞARET EDER. KANT İÇİN İNSAN AKLININ TRANSENDENTAL VE APRİORİ İLKELERİ, EMPİRİK DOĞAMIZIN GÖRELİ VE TİKEL GERÇEKLİĞİ KARŞISINDA ZORUNLU VE EVRENSEL BİR İÇERİKLE KARŞIMIZA ÇIKAR.

Nesnelliğin bu tanımı insanoğlunun iradesi dahilinde olmadığından, kavramsal olarak dahi nesnelliğin mümkün olduğunu söylemek mümkün değildir. Zira öznellik insan olmanın gereğidir ve insanlar tüm yargıları kendi fikirlerine göre algılamaktadır. Bir yargının ne denli önemli olduğu tamamen kişinin düşünceleriyle ilişkilidir ve düşünceyi etkileyen unsurlardan bağımsız olarak herhangi bir yargının değerlendirilmesi mümkün değildir. Bu sebepten ötürü öznellik insan olmanın doğasında var olan bir kavram olarak görülürken, nesnellik daha ziyade varsayımsal bir kavram olarak kabul edilmektedir.

Pozitif bilimler kişiden kişiye değişmeyen değerlerin varlığını savunmaktadır. Sıcaklık uzunluk gibi. Bunları nesnel değerler olarak ve deney verileriyle üretildiğini savunmakta. Öznel değerlerin ise nesnel bilgilerin karşıtı olarak bireysel bilgi ile kazanıldığını söylemektedir. Günümüzün pozitif bilim teorileri hem nesnel hem de öznel bilgileri bilgi olarak kabul etmektedir.

paradigma

Parmak izi.

Paradigma değişimi ve felcine ait pek çok yerde verilen klasik örnek *Swiss* firmasıdır. Bilindiği gibi dünya saat pazarının en büyüğünü tek başına elinde tutan bu firma dijital saati kendisi dünyaya tanıtmasına rağmen çalışırken tıklama sesi duyulmayan bu saatleri barındıran yeni paradigmayı kavrayamadığından veya klasik deyimle paradigma felcine (paradigm paralysis) yakalandığından 1-2 sene içerisinde eski pazar payının tümüne yakınını Japon elektronik saat firmalarına kaptırmıştır. Paradigma felcine ait diğer örnek olarak IBM firması verilmektedir. Raflarından indirdiği ucuz ve standart (Off-shelf) ürünlerle son kullanıcılar için ilk PC'yi oluşturan IBM, donanım ve yazılım alanında eski paradigmasında takıldığı için yeni paradigmalarla ortaya çıkan bazı firmalar, örneğin PC donanım satışında *Dell* ve yazılımda (işletim sistemi ekseninde) *Microsoft* kendi üret-

HERODOT, PLATON VE ARİSTOTELES TARAFINDAN KULLANILMIŞ OLSA DA PARADİGMA KONSEPTİ İLK KEZ THOMAS KUHN'UN, *BİLİMSEL DEVRİMLERİN YAPISI* (THE STRUCTURE OF SCIENTIFIC REVOLUTIONS, 1962) ADLI YAPITINDA ORTAYA KONULMUŞTUR.

tikleri paradigmalarla PC geliştirici bu firmayı geride bırakmışlardır. Burada T. Kuhn'dan bahsetmeden geçmek doğru olmaz, o 'Bilimsel Devrimlerin Yapısı' isimli eserinde Paradigma kavramına ve Paradigma değişine de yer vermekte ve paradigma değişiminin bilimsel krizlerden -ki buna bunalım adını verir- doğduğunu söylemektedir. "Paradigma, egemen olduğu "olağan bilim" dönemi boyunca araştırmayı yönetir ve bilim adamları topluluğunun yöntemlerini, araştırma alanlarını ve çözüm ölçütlerini biçimlendirir.

Belirli bir egemen paradigma artık geçerliliğini yitirmeye başladığında kendiliğinden yeni bir paradigmaya yerini bırakmaz, aksine bu devrimsel süreçlere benzeyen aşamalar gösterir. Paradigma değişiklikleri eskisinde büyük yıkımlara yol açar. Belirli bir paradigmanın belirli bir zamandaki geçerliliği, sözkonusu paradigmanın genel kabul edilirliği ile ilintilidir.

paradoks

Bütün yalancılar Giritlidir. (Bir Giritli)

Paradokslara matematikten günlük yaşama kadar her alanda rastlanır. Kimi zaman kendiliğinden oluşan paradokslar olduğu gibi matematikçilerin ve ünlü düşünürlerin yarattığı dünyaca ünlü paradokslar da vardır: Bu tip paradokslar matematikte yeni buluşlara yol açarken, soyut düşünceyi de beslemiştir. Bilinen bazı basit. paradoksları incelemeye çalışalım:

1-“Bu açıklamayı yok sayın”. Bu anonim paradoks, cümleyi okumaya başladığımız andan itibaren bizi çelişkiye götürür. Bu paradoks, kendi içeriğiyle çelişen, basit bir kısır döngü yaratır.

2-“O Giritliydi ve şöyle söyledi: Bütün Giritliler yalancıdır.” Bu da tarihe geçmiş dünyaca ünlü yalancı paradoksudur. Bu paradoks, sonucuna asla ulaşamayacağımız bir kısır döngü yaratır.

EPİMENİDES PARADOKSU MANTIKTAKİ BİR SORUNDUR. BU SORUN GİRİTLİ FİLOZOF KNOSSOSLU EPİMENİDES'İN ARDINDAN ADLANDIRILMIŞTIR. FİLOZOF ŞÖYLE DEMİŞTİR: ΚΡΗΤΕΣ ἀεἰ ΨΕΥΣΤΑΙ, "GİRİTLİLER, HER ZAMAN YALANCIDIR". PROBLEMİN BİR BAŞKA SÜRÜMÜ DE DOUGLAS R. HOFSTADTER'İN GÖDEL, ESCHER, BACH İSİMLİ ESERİNDE BULUNUR.

Sonuçla sizin aranızda her zaman belirli bir mesafe vardır. Giritlinin yalancı olup olmadığı arasındaki döngüsel çelişki sürer gider. Dünyaca ünlü matematiksel olan ve olmayan birçok paradoks daha vardır. Şimdi sorunumuzu bu mantıksal çerçevede inceleyelim.

“Yılın ilk ve en büyük kampanyası!”. Bu cümledeki ilk ve en büyük sözcükleri çelişki yaratmaktadır. İlk bakışta bu cümle kendi içerisinde çelişen, yani paradoksal bir yapı içeriyormuş izlenimi veriyor (Eğer kampanyamız ilk ise, en büyük olduğu saçma olabilir). Fakat karşılaştırılacak başka kampanyalar olmaması nedeniyle en büyük olduğu da kabul edilebilir. Cümledeki hatayı kesin ve kolayca bulduk. Cümledeki en büyük sözcüğü gereksiz kullanılmıştır.

Epimenides paradoksunda gözden kaçırılan ve yıllarca matematikçilere yanlış hesaplamalar yaptıran küçük bir püf noktası vardır ve o da şudur:
"Bütün Giritliler yalancıdır" önermesinin tersi
"Bütün Giritliler doğrucudur" değildir, doğrusu
"En az bir Giritli vardır ki, doğrucudur" olması gerekmektedir
HER kelimesinin tersinin EN AZ BİR cümlesi olduğunun keşfinden sonra matematikdeki bu tıkanıklık aşılmış, ve aslında Epimenides paradoksunun aslında bir paradoks olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu bilgi ışığında değerlendirdiğimizde, "Bütün Giritliler yalancıdır" önermesi yanlışsa, "En az bir Giritli doğru söyler" önermesi doğrudur. Bunlardan birinin Epimenides olması mümkün olduğundan, paradoks ortadan kalkar.

Yeni dönem modern yaklaşımların ve düşüncelerin aşıldığı bir durum olarak adlandırılmaktadır.

postmodernizm

İnsan öldü.

Postmodern felsefe, fenomenoloji, yapısalcılık, varoluşçuluk, eleştirel teori ve Marksist felsefe gibi öğretiler arasındaki etkileşimlerin olduğu kadar, dilbilim, antropoloji, psikoanaliz, sosyoloji gibi disiplinler arasındaki kuramsal sınır çatışmaları ve geçişkenliklerinin de ürünüdür. Farklı kollardan modern düşüncenin içinde kuramsal sınırları zorlayan Einstein, Kant, Hegel, Hitler, Freud, Nietzsche, Husserl, Heidegger, Saussure bir anlamda daha modernizm icinde postmodern felsefenin öncüllerini atmışlar ve derinleştirmişlerdir. Özellikle son dört ismin postmodern felsefenin fikir babaları oldukları söylenebilir. Fransız felsefecileri daha sonra, 1960 ve 70'lerde, bu düşünürlerin açtıkları izlekleri derinleştirerek postmodern felsefenin başlıca yaklaşımlarını şekillendirmişlerdir.

Postmodern durum zaten çoktan belirginleşmeye başlamıştır II. Dünya Savaşı'ndan itibaren. Ekonomik, siyasal ve toplumsal düzenlenişlerin ifadesi olan postmodern durumun yanı sıra, mimariden diğer sanat dallarına felsefe, din, toplum, kültür ve benzeri her alanda modernizme tepki olarak doğan tutum ve yaklaşımların

ARNOLD TOYNBEE BİR TARİH İNCELEMESİ ADLI ESERİNDE MODERN DÖNEMİN I. DÜNYA SAVAŞI'YLA SONA ERDİĞİNİ, BUNDAN SONRAKİ DÖNEMİN POSTMODERN DÖNEM OLDUĞUNU İLERİ SÜREREK İLK KEZ POSTMODERN TERİMİNİ KULLANMIŞTIR.

ifadesi olarak da postmodernizm ortaya çıkmıştır. Postmodern felsefe ise, bu noktada postmodernizmin arka planındaki ya da başka bir deyişle altyapısındaki teorik temeli oluşturur. Postmodern felsefe, dolayısıyla modern felsefenin içerdiği kavramsal ikiliklere ve onların epistemolojik temellerine kökten bir itirazdır denebilir. Postmodern felsefe, her şeyden önce en genel anlamda evrensel, tümel, nesnel ve rasyonel bilginin varlığına yönelik derin bir kuşkunun ortaya çıkmasının ürünüdür. Bu kuşkuyla giderek, ikili kavram karşıtlıkları ve onların dayanakları olan epistemolojik konvansiyonları yıkmaya yönelir. Yapısalcı dilbilimin dili sorunsallaştırması, psikanalitik kuramın bilinç'i deşifre etmesi ve antropolojinin kültürel olguların dayandığı derin yapıları açığa çıkarmasının sonuçlarına bağlı olarak düşünce-gerçeklik ilişkisinin, dolayısıyla da bilginin geleneksel felsefedeki yapısının altüst edilmesi sözkonusu olur.

Postmodern felsefenin gelişiminde Fransız yapısalcılığı'nın özel yerini belirtmek gerekir: yapısalcılığın kurucu öncüsü Saussure'ün ve felsefi meseleleri dil bağlamında sınırlarına vardıran Wittgenstein'ın sonrasında yapısalcılık özellikle Fransada etkin olmuş ve yolaçtığı kuramsal tartışmalar yapısalcılık-sonrası-teori ile postmodern felsefenin oluşumunda belirleyici bir rol oynamıştır. Antropolog Lévi-Strauss, psikoanalitik kuramcı Lacan, göstergebilimci Barthes, marksist filozof Althusser bu oluşumun yakın tarihli mimarlarıdır.

Bilimcilik ve deneycilik gibi fikir akımlarına temel teşkil eden pozitivizm sadece 5 duyuya hitap eden, fiziksel, maddi dünyanın gerçeklerini TEK GERÇEK kabul eden bir dünya görüşüdür.

pozitivizm

Bilim olgulara dayanmalıdır.

ozitivizm ciddi bilimsel sorgunun, bir dış kaynaktan gelen nihai sebepleri aramayan ama direkt gözleme açık olan gerçekler arasındaki ilişkilerle sınırlı olmasını söyleyen görüştür.

Pozitivizm aynı zamanda hukuki pozitivizm adı verilen hukuk görüşünün de ismidir. Doğa yasalarına ters olarak hukuki sistemlerin evrimsel yollarla bağımsız olarak tanımlanabileceğini öne sürer. Hukuki pozitivizm, bazen kanunlara içeriği ne olursa olsun uyulmalıdır şeklinde de anlaşılmıştır. Carlos Nino bu iki anlayışın ilkine 'metodolojik' ikincisine ise 'ideolojik' ismini vererek ayırmış ve sadece ilkinin felsefi olarak savunulabilir olduğunu öne sürmüştür.

Felsefede olgularla desteklenen ya da olgularla ilgili verilere dayanan bilginin tek sağlam bilgi türü olduğu görüşü

Genel çizgileriyle Olguculuk, deney konusu edilebilecek olgularla ilgili, yani en geniş anlamıyla bilimsel bilginin sağlam bilgi olduğunu vurgular.

Comte, sebep ve sonuçları gözetlenmesi gerektiğini savunmuştur. Olguculuk tarihsel olarak, Avrupa'da Aydınlanma'nın ve yeniçağ bilimlerindeki önemli gelişme-

lerin bir sonucudur. A. Comte'un asıl amacı, toplum olaylarını bilimsel yönetmelerle inceleyerek topluma yeni bir şekil, yeni bir yön vermektir. Bunun için sosyolojiyi bilim olarak kurmuştur. Sosyolojiye fizik ve matematiğin yöntemlerini uygulamaya çalışmıştır. Bu bakımdan pozitivizm, deneyci felsefenin bir türüdür. Comte, fiziğin yöntemi ile olgular dünyasının doğru olarak bilmenin mümkün olduğuna inanır. Olguların bilgisi olayların özünü ve gerçek nedenini vermez. Ama olayları idare eden kanunları verir. Bu kanunlarla, gelecek hakkında öngörüde bulunuruz.

Olguculuğun çağımızdaki gelişimi yeni olguculuk genel adını taşır. Yeni olguculuk; mantıksal atomculuk, genel semantik, mantıksal pozitivizm akımlarında belirir. Bu akımlar genel olarak felsefe sorunlarını dil sorunlarına indirgerler.

Comte,"Tarihi Toplumsal Evre" anlayışını "Üç Hal Kanunu" ile açıklar. Teolojik evre: fenomenlerin tanrısal ya da manevi nedenlerle açıklandığı evre insanların her şeyi din ile açıkladığı bu dönem ortaçağa kadar uzanır. Metafizik evre: olayların oluşunun soyut kuvvetlerle açıklandığı dönem toplumsal olayların özgürlük eşitlik gibi soyut kavramlarla açıklanması 1789 a kadar sürmüştür. Pozitif evre: bu evrede insan sadece gözlemlenebilir olana yönelir.yalnızca olaylar arasındaki yasalar ya da değişmez bağlantılar incelenir. Ona göre bu evre insan düşüncesinin ve gelişiminin en yüksek basamağıdır. Comte bu süreci bir insanın çocukluktan yetişkinliğe geçiş aşamalarına benzetir.

pragmatizm

İnanması bizim için daha iyi olan şeye inanmalıyız.

İlk kez ortaya atıldığında iyi en fazla insana en fazla mutluluğu getiren şey olarak tanımlanmıştı. Ancak daha sonra Bentham iki farklı ve birbiri ile çelişme potansiyeli olan kavram içerdiğinden birinci kısmı atıp sadece "en büyük mutluluk prensibi" demiştir.

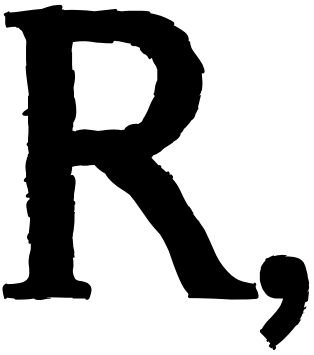
Hem Bentham'ın hem de Epikuros'un formülasyonu hedonistik nedenselliğin farklı tipleri olarak düşünülebilir çünkü hareketlerin doğruluğunu sebep oldukları mutluluğa göre ölçüyorlardı ve mutluluğu zevkle tanımlıyorlardı. Ancak Bentham'ın formülasyonu ferdi olmayan bir hedonizmdi. Epikuros'un kişiyi en mutlu eden şeyi yapmasını tavsiye etmesine karşılık Bentham herkesi en mutlu yapacak şeyi yapmayı uygun görüyordu.

John Stuart Mill "Utilitarianism" isminde ünlü bir kitap yazmıştır. Mill bir faydacı olmasına rağmen bütün zevklerin aynı değerde olmadığını ileri sürmüştür. "Mutsuz bir Sokrates olmak mutlu bir domuz olmaktan yeğdir," sözü bu görüşünü anlatır.

Faydacılığı eleştirenler bu görüşün birkaç problemi olduğunu söylemişlerdir. Bunlardan biri değişik insanların faydalarının karşılaştırılmasının zorluğudur. İlk faydacıların çoğu mutluluğun felisifik hesap (felisific calculus) ile sayısal olarak ölçülebilip karşılaştırılabileceğine inanıyorlardı ama pratikte bu hiçbir zaman yapılamadı. Değişik insanların mutluluğunun kıyaslanmasının sadece pratikte değil prensipte de mümkün olmayacağı ileri sürülmüştür. Faydacılığın savunucuları bu problemin iki kötü seçenek arasında karar vermek zorunda kalan herkesin karşılaşabileceği bir problem olduğunu söyleyerek karşılık vermişlerdir. Bir milyar insanın ölmesiyle bir kişinin ölmesinin

aynı derecede kötü olduğunu söyleyemiyorsanız bu problemi utilitaryanizmi reddetmek için kullanamazsınız demişlerdir.
Faydacılık sağduyu ile çeliştiği için de eleştirilmiştir. Örneğin kişi kendi çocuğunun hayatı ile iki yabancının hayatını kurtarmak arasında seçim yapmak zorunda kaldığında kendi çocuğunu kurtarmayı seçecektir. Ama faydacılar iki yabancıyı kurtarmanın gelecekte daha fazla potansiyel mutluluğa sebebiyet vereceğinden tersini tercih etmeyi destekleyeceklerdir.
Daniel Dennett kararlarımızı yönlendirmek için faydacılığın kullanmasının sınırlarını belirlemek için Three Mile adasını örnek olarak kullanır. Bu nükleer santraldeki kaza iyi mi yoksa kötü bir şey miydi? Bu kaza birçok kişi tarafından nükleer enerji politikasına yaptığı etkiler yüzünden yararlı olarak görülmekteydi.
Burada söz edilen sıkıntılardan kurtulmak için faydacılığın değişik çeşitleri ortaya atılmıştır. Faydacılığın geleneksel şekli en fazla fayda getiren hareket en iyi harekettir diyen hareket faydacılığıdır. Buna alternatif ise en iyi hareket en fazla faydayı sağlayacak kuralın emrettiği harekettir diyen kural faydacılığıdır.
Örneğin bir kişi yalan söylerse en fazla faydayı elde edeceği bir durumda olsun. Hareket faydacılığına göre en doğru hareket yalan söylemektir. Ama genel kural olarak doğruyu söylemek o kişiye daha fazla fayda sağlayacağını kabul edersek kural faydacılığı açısından doğruyu söylemek gerekmektedir.

Pragmatizm sağduyu ile çeliştiği için de eleştirilmiştir. Örneğin kişi kendi çocuğunun hayatı ile iki yabancının hayatını kurtarmak arasında seçim yapmak zorunda kaldığında kendi çocuğunu kurtarmayı seçecektir. Ama pragmatistler iki yabancıyı kurtarmanın gelecekte daha fazla potansiyel mutluluğa sebebiyet vereceğinden tersini tercih etmeyi destekleyeceklerdir.

Bilginin doğruluğunun duyum ve deneyimde değil, düşüncede ve zihinde temellendirilebileceğini öne süren felsefi görüş.

rasyonalizm

Aklın yolu bir bölü bir'dir.

Genellikle Yunan tasımlama akımına bağlanan bu zihinsel mekanizmanın kökleri derindir. Daha İsa'dan önce II. binlerde Çin ve Hindistan'da Mantık Okulları vardı.
İnsan gerçekliğe ulaşmak için o kadar olanağa sahiptir ki yapısındaki planlardan sadece bir tanesine mutlak öncelik vermek sezgi ve deneyim kapasitesini kemiren kendi içsel bozukluğunun ürününden başka bir şey olamaz. Bu, insan merkezli bir hareketle fizik ve metafizik doğadan uzaklaşmak anlamına gelir.

İnsan düşüncesinin üretken çizgileri dağıldı. Aquino'lu Thomas'ın karmaşık- ama aynı zamanda temiz yürekli-rasyonel tavrı, aklı dinin desteği olarak kullanmasıyla hız-

la insan anlayışının ötesinde bulunabilen belli unsurları sezmesiyle sonuçlandı.

İnsan insanın çözülmesini sağlamıştı.

Çoğu okur için bir "hatırlatma" özelliği taşıyan bu sentez, aşağıdaki soruyu sorma amacını taşımaktadır: Belli bir mekanik materyalizmin batılı insanın bilincine saldırarak, yürürlükte olan ama dengeli klasik bir dünyadan, acı, imansızlık, kibir, ve halkları insanlardan çok hayvanlara yakışan ateizm ve materyalizme sürükleyen ütopyalardan oluşan bir dünyaya geçiş yapmasını sağlayabilmesi için ne olmuş olmalıdır? Akıl ve mantıklı olan adına yozlaşmada kendini bulan kurnazlıklarla, deforme olmuş bir içgüdünün çılgınlığına nasıl düşülmüştür?

Rasyonalistlere göre duyu ve algılar insana geçici ve bulanık bilgiler getirir, asıl kesin bilgiler ise akılda doğuştan vardır ve bu kesin bilgiler dünyada yaşanan deneyimler sırasında yalnızca hatırlanır.

Akılcı eleştiriden çok, canlı hatta bilinçdışı yaratma adı verilen öncelikle dikkat çeken felsefi bir uyarlanışı dile getirir.

romantizm

En iyi kural, kuralsızlıktır

19. yüzyılda Alman düşünürler felsefeyi bir doğa felsefesi ve sanat felsefesi olarak tanımlamışlardır. Romantizm; akılcı eleştiriden çok, canlı hatta bilinçdışı yaratma adı verilen öncelikle dikkat çeken felsefi bir uyarlanışı dile getirir. Önemli ya da önemsiz birçok düşünür romantik olarak kabul edilebilir; ama felsefede romantik olguyu en yetkin biçimde Novalis ve Schelling dile getirmiştir; şair yanı daha ağır basan Novalis, eserlerini tamamlayamadan genç yaşta ölmüştür; Schelling ise metafizikçi ve sistematiktir.

Romantik düşünce aydınlanmacı ideallerin ve onların dayanağı olan kuramsal konumların ilk eleştirisini ortaya koyan düşünce biçimidir. Bu felsefe, büyük ölçüde Kant felsefesinden kaynaklanır.

Doğa ve doğallaşma romantik düşüncenin temel önermeleridir. Romantizm farklı yer-

THOMAS WARTON HİSTORY OF ENGLISH POETRY (1774) İSİMLİ ESERİNDE İLK KEZ ROMANTİZM KELİMESİNE İMALARDA BULUNUR.

lerde farklı konumlarda ortaya çıkar. İngiltere'de daha çok bir estetik teorisi ve pratiği, Fransa'da bir sosyal tepki ve yeni bir toplumsal sözleşme arayışı, Almanya'da bir felsefe ve düşünce hareketi olarak kendisine yer bulur.
İnsan kavrayışı noktasında aydınlamacıktan temel olarak ayrılır. İnsan her zaman belirli bir gelenek, bir kültür ve bir yaşama biçimi içine doğar; doğarken elbette tüm doğal varlıklar gibi çıplaktır, sonradan giyinir ve bu giyinme ile insanlaşır.

Romantik felsefe, yanlış ve ikinci dereceden bir güç olarak gördüğü akla şiddetle karşı çıkar, aklın yaptığı tüm ayırımların yapay olup, gerçekliği parçaladığını ve anlaşılmaz hale getirdiğini savunur. Başka bir deyişle, romantizmde rasyonel analiz ya da deneysel araştırmanın yerini sezgiye ve duyguya beslenen güven, bilimin yerini doğa felsefesi alır.

Din ve felsefede, insan varlığının maddi olmayan tarafı ya da özü olarak tanımlanır ve genellikle bireysellikle eşanlamlı olarak ele alınır.

RUH

Eşyanın zıddı olan düşünen şey.

Teolojide ruh kişinin ilahiliğe iştirak eden kısmı olarak tanımlanır ve genellikle bedenin ölümünden sonra kişinin varlığını sürdüren kısmı olarak ele alınır. Birçok kültür insan yaşamının ya da varlığının cismani olmayan kaynağını ruh ile özdeş tutmuş ve birçok kültür tüm canlıları ruhlara dayandırmıştır. Tarih-öncesi halklarda bile vücut ile onu canlı kılan arasında bir ayrım yapıldığı görülmektedir. Birçok dini ve felsefi akımda, her canlının bir unsuru olan, var olması için fiziksel maddeye ihtiyaç duymayan, maddedışı, algılanamaz, tezahürleriyle kendini gösteren, aşkın, yaşama yeteneğine sahip, değişen ve gelişen, maksatlı bir

KELİMENİN İLK KULLANILIŞI BİLİNMEMEKLE BİRLİKTE, MEZOPOTAMYALILARIN ÖLMÜŞLERİNİN MEZARLARINA YİYECEK VE ÇEŞİTLİ EŞYALAR BIRAKTIKLARI BİLİNMEKTEDİR.

prensip (kaynak) ya da bir kudret olarak tanımlanan ruh, birçok dini ve felsefi akımda da ebedi, yetenekler sahibi, insan davranışlarının motoru, hata ile sevap yapma iradesine sahip bir varlık ya da varlığın saklı yüzü olarak kabul edilir.

Ruhlar genellikle ölümsüz olarak kabul edilirler. Birçok inanışa göre ruh, enkarne olmadan (ete bürünme, doğma) önce de mevcuttu. Ölüm olayında bedenin hareket özelliklerini yitirmesi ruhun beden üzerindeki hâkimiyetini, yani bedeni etkilemeyi bırakması olarak açıklanır.

Platon'a göre önceden "idealar âlemi"nde ilahlarla birlikte bulunan ruh ya da can, yeryüzünde doğmakla o âlemden fiziksel âleme düşmüş bir yaratık konumundandır.

Günlük hayatın belirlediği görüş, düşünüş ve davranış şekillerinin bütünü.

sağduyu

"Sağduyu, onsekizine kadar edindiğimiz önyargılar toplamıdır." EINSTEIN

elsefe dilinde sağduyu deyiminin farklı ve daha az önemde bir anlamı vardır. Burada deyim kelime anlamıyla alınır ve "Herkeste ortak olan duyu" veya daha doğrusu "Bütün insanlarda ortak olan kanılar" veya "Karşı konulmaz anlaşmadan, uyumdan doğan kanaatlar" şeklinde kullanılır. Sözgelimi B. Russell; Aristoteles ve Descartes sistemlerinin büyük ölçüde bu anlamda bir sağduyuya da-yandığını ileri sürerek onları tenkit etmiştir. Aristoteles için Russell, Felsefe Tarihi'nde şöyle der: "Aristoteles sistemi, yan yana bir sağduyu sistemidir. Onun yargılan, ekseriyetle sudan bir takım ayrıntılar üstünde duran ve Öğretici bir hava içinde ileri sürü-len sağduyu ön yargılandır." Sağduyu kavramı, zaman zaman, bilimler için de kullanılmış ve L. Barncet, klasik fizikin herhangi bir cismin boyutlarının hep aynı kalacağı şeklindeki açıklamasını bir sağduyu varsayımı olarak nitelendirmişti. Halbuki klasik fizikle bir devrim sayılan izafiyet

THOMAS REİD. 1710-1796 YILLARI ARASINDA YAŞAMIŞ OLAN İSKOÇ FİLOZOFU. SAĞDUYU FELSEFESİNE ÇOK ÖNEMLİ KATKILAR YAPMIŞ OLAN REİD, SAĞDUYUNUN SAVUNUCULUĞUNU YAPMIŞ VE HER TÜR BİLGİYLE BİLİMİN, APAÇIK İLKELERE DAYANDIĞINI ÖNE SÜRMÜŞTÜR. SAĞDUYUSU OLAN TÜM İNSANLARIN AÇIK VE SEÇİK BİR BİÇİMDE ALGILADIĞINI ÖNE SÜRDÜĞÜ BU İLKELER ARASINDA, ONA GÖRE, MATEMATİĞİN ZORUNLU İLKELERİYLE, SAĞDUYUNUN ZİHİNDEN BAĞIMSIZ BİR DIŞ DÜNYANIN VAROLDUĞUNU DİLE GETİREN İLKELERİ VARDIR.

teorisinin sahibi Einstein ise, sağduyunun, on sekiz yaşından önce zihinde yerleşen önyargılardan başka bir şey olmadığını göstermek istemiştir. Ona göre, on sekiz yaşından sonra elde edilen her yeni düşünce, tartışılmadan kabul edilen daha önceki sağduyu önyargılarıyla savaşmalıdır. Einstein'ın işte bu titizliğidir ki, tabiatta olup bitenleri ispat etmeden kabul etmemiş ve onun tabiat olaylarını daha iyi ortaya koymasına sebep olmuştur.

Felsefeciler arasında nesilden nesle aktarılan bazı efsaneler vardır. Bunlardan biri 20. yüzyılın önemli düşünürlerinden G. E. Moore'un bir felsefe seminerinde, çağdaşı filozofları sağduyuya davet etmek için elini havaya kaldırarak "Bu bir eldir" dediği konuşmasıdır. Moore'un bu çıkışı, sağduyudan iyice uzaklaşan, varlıkbilim ve epistemolojiden sadece teknik terminolojiyle söz eden filozoflar için gerçekten de uyarıcı bir etki yaratmıştır. Konuşması boyunca arada sırada elini gösterip "bu hâlâ bir eldir" sözlerini yineleyerek, komik ama bir o kadar da etkin bir hava yaratan Moore, "A Defence of Common Sense" (Bir Sağduyu Savunması) adlı makalesinde, daha sonraları "Sağduyu Felsefesi" adıyla anılacak olan bilgi kuramını ortaya koyar. Moore'un felsefesi genel okur tarafından pek bilinmez ama felsefe öğrencileri için çok önemlidir. Hem çok sayıda düşünürü etkilemiş hem de çağdaşları gözünde çok saygın bir yere sahip olmuştur.

Yaratıcılığın ve hayalgücünün ifadesi.

SANAT

Felsefenin bittiği yerde sanat mı başlar?

Bugün için, sanatın ortaya çıkışına tam ve kesin bir cevap verebilecek durumda değiliz. İlk insandan günümüze kadar geçen zaman içinde insanoğlu, çeşitli amaçlarla maddeye biçim vermiş, maddeye hükmetmeye çalışmıştır. Bütün bu faaliyetler içerisinde, sanatın başlangıç noktasını kestirmek oldukça zordur. Sanatın başlangıcı sorununu aydınlatmak üzere, pek çok yazar, kitaplarının giriş bölümlerinde uzun sayfalar ayırmaktadırlar. Bütün bu çabalara rağmen, bu konunun pek az aydınlatılabildiğini söyleyebiliriz.

Sanatın başlangıcı olarak kabul edilen örnekleri "ilkel sanat" başlığı altında toplamak, alışkanlık halini almıştır. "İlkel sanat" terimi, ilk bakışta ve çabucak bazı şeyleri çağrıştırmakla birlikte; geniş anlamda kullanılan " ilkel" kelimesinin kapsamından dolayı, bazı anlam kaymalarına da yol açmaktadır. Bu yanlış anlamalara fırsat vermemek için, bizi

ilgilendiren " ilkel sanat ", tarihi kronolojinin başlangıcında yer alan ilkel sanattır.

Sanat felsefesinde,"sanatçı","sanat eseri","sanat eserini ortaya koyma etkinliği" ve "beğeni" gibi kavramlar göz önünde bulundurulmuştur. Sanatçı, sanat eserini yaratan kişidir; kendi alanına göre bazı maddeler kullanır; onlara biçim verir. Bu etkinlik sonucu bir ürün ortaya çıkar. Bu ürün beğeni taşıyorsa, sanat eseri olma özelliği kazanır.

Sanat felsefesi sadece sanattaki güzelle ilgilenir. Estetik hem doğadaki güzel ile hem de sanattaki güzel ile ilgilendiğinden sanat felsefesinden daha geniştir. İnsanda hoş duygular uyandıran, güneşin batışı, kıyıya vuran dalgalar estetiğin konusu olabildiği halde sanat felsefesinin konusuna girmez. Sanat değeri taşıyan bir tablo ise hem sanat felsefesinin hem de estetiğin konusuna girer. Sanat felsefesinin temel kavram ve problemleri, estetiğin de temel kavram ve problemleridir.

Sanat felsefesinde, "sanatçı", "sanat eseri", "sanat eserini ortaya koyma etkinliği" ve "beğeni" gibi kavramlar göz önünde bulundurulmuştur. Sanatçı, sanat eserini yaratan kişidir; kendi alanına göre bazı maddeler kullanır; onlara biçim verir. Bu etkinlik sonucu bir ürün ortaya çıkar. Bu ürün beğeni taşıyorsa, sanat eseri olma özelliği kazanır.

Çeşitli öğeleri bir araya getirme, bir bütün içinde birleştirme.

SENTEZ

İnsan düşünür, ne düşündüğünü düşündüğünde ise düşünmüş olduğunu düşünür.

entez, yine mantıkta ve onun bir bölümü veya yan çalışma dallarından biri olan metodolojide (yöntembilimde) analiz yolu ile elemanlarına ayrılmış bir bütünün yeniden birleştirilmesi ve oluşturulması anlamına gelmektedir. Gerçek bir sentezin hedefi, basit öğeleri bir araya getirerek yeni bir bütün yapmaktır. Ancak sentezin, gerçek bir bilimsel çalışmanın bütün aşamalarında, başarılı bir sonuç verebilmesi için analiz metodu ile ortak bir çalışmaya girmesi gerekir. Zira, bilinmeyen bir şeyi bulup çıkarmak gibi bir özelliğinin yanında metodolojinin bir önemli niteliği de bilinen bir şeyi başkalarına gösterip ispat etmek için fikirlerin iyi bir şekilde sınırlanması ve kullanılmasıdır. Bu ikinci amacın gerçekleşmesi ise ancak sentez yardımı ile mümkündür. Sentez metodu,

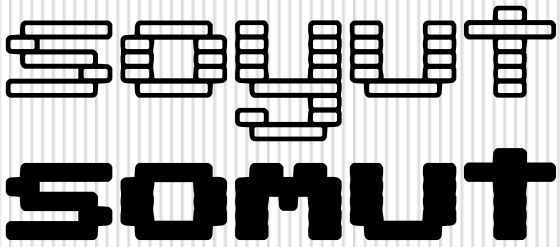
MUTLAK TİN DE ÜÇ ADIMLI BİR HAREKETLE GERÇEKLEŞİR. ONUN BİRİNCİ AŞAMASI SANAT (TEZ), İKİNCİ AŞAMASI İSE DİNDİR (ANTİTEZ). BUNA KARŞIN, ONUN ÜÇÜNCÜ AŞAMASI FELSEFEDİR (SENTEZ). FELSEFE, HEGEL'E GÖRE, HEM SANATIN HEM DE DİNİN AŞİILMASI VE ONLARIN İÇLERİNDE TAŞIDIKLARI HAKİKATİN DAHA ÜST BİR DÜZEYDE KAVRANMASIDIR. FELSEFE, GEİST'I, MUTLAK VARLIK OLARAK KAVRAR VE ONU HEM MADDİ OLMAYAN BİR DÜŞÜNCE, HEM DE ELLE TUTULUP GÖZLE GÖRÜLEBİLEN BÜTÜN VARLIKLARIN BİRLİĞİ OLARAK KAVRAR.

mevcut bütünün analiz yolu ile parçalarına ayrılması sonucu gerçekleştirilen ispatlamaların bütüncül bir sonuç, mantıki bir tutarlılık ile doğrulanmaları ve genel bir kuralın ve kanunun oluşturulması için de önemli bir işleve sahiptir.

Sentez, ele aldığı, analiz yolu ile çözümlenen ve ayrıştırılan parçalar ve bu parçalardan oluşan bütünün özelliğine ve cinsine göre ikiye ayrılır. Bunlar, deneysel sentez ve rasyonel sentez olarak adlandırılmaktadırlar.

Tez başlangıçtaki bir doğrulamadır, bu doğrulama zorunlu olarak kendi zıddını, kendi reddedeni yani antitezini yaratır bu antitez de senteze ulaşır. Sentez reddin reddidir, böylece tez ve antitez aşılmış olur. Bu hareket mantıksal çelişkileri aşarak kaldırmakta çözümlemektedir.

Soyut: Duyulur ve algılanır olandan sıyrılmış.
Somut: Elle tutulabilir, gözle görülebilir olan.

Soyut şiir olsa olsa daha yazılmamış bir şiirdir.
EDİP CANSEVER

İdealist felsefede duyularla kavranan'ı dile getirdiği ileri sürülen somut'a karşıt bir kavram olarak ve sadece düşünceyle kavrananı dile getirdiği ileri sürülen soyut, diyalektik felsefede 'sınırlı bilgi' anlamını verir. Daha açık bir deyişle idealist felsefede sadece düşüncede bulunan soyut, diyalektik felsefede bir bilgi biçimi olarak eksik olanın ya da eş deyişle parçanın nesnel gerçekliğini de yansıtır. Bilimsel bilgi sürecinde nesnenin somutluğundan somut bir bilgiye varabilmek (eşdeyişle nesnenin somutluğunu kavramlarda yansıtabilmek) için soyuttan somuta gidilir. Bu demektir ki nesnenin somutluğundan yola çıkılır, o nesne parçaların-

DİYALEKTİK MATERYALİST FELSEFEDE SOMUT, BÜTÜNÜN VE NESNEL GERÇEKLİĞİN BİLGİSİNİ; SOYUT, PARÇALARIN EKSİK BİLGİSİNİ DİLE GETİRİR. SOMUT, HEM DUYULARLA KAVRANAN BÜTÜNSEL GERÇEĞİ, HEM DE BU GERÇEĞİN İNSAN BİLİNCİNDE GERÇEKLEŞEN HAKİKATİNİ DİLE GETİREN BİR KAVRAMDIR. BİLİMSEL BİLGİ SÜRECİNDE NESNENİN SOMUTLUĞU'NDAN YOLA ÇIKILIP BİLGİNİN SOMUTLULUĞUNA VARILIR.

da ve parçaları arasındaki ilişkilerde de tanınır, nesnenin bütün yanlarını ve özelliklerini yansıtan kavramlar elde edilir, bu kavramlardan bir kavramlar sistemi meydana getirilir ve nesnel somutluk kavramsal somutluk olarak yeniden kurulur. Bu bilgi süreci somuttan soyuta gidilmesini de içerir, çünkü bütünün bilinmesi parçanın bilinmesini gerektirdiği gibi, parçanın bilinmesi de bütünün bilinmesini gerektirir. Bilimsel bilgi, nesnel gerçekliğin kavramlarda yansımasıdır. Ama bu kavramlar idealist felsefenin soyutlama anlayışında olduğu gibi nesnel gerçeklikten soyutlanmış kavramlar değil, nesnel gerçekliği yansıtan kavramlardır. Eytişimsel felsefede soyutun somutlanması demek, nesnenin kavramlaştırılması demektir. Bu da onun bilgi düzeyine yükseltilmesini dile getirir.

Soyut ya da somut olan hep kavramdır. Ancak kavramın, kavramla ilişkisinde soyut ya da somut olduğu düşünülebilir. Soyut-somut kavramların bir sıfatıdır.
Bir kavram, diğer bir kavramı açıklama amacıyla kullandığı müddetçe ve kavramı açıkladığı müddetçe somuttur.

Charles Darwin'in toplumbilim alanındaki fikirleri ve evrim teorisi gibi düşüncelerinin sosyolojik alandaki etkilerinden bahsedilirken kullanılan bir terimdir.

sosyal darwinizm

Büyük balık küçük balığı yer.

Sosyal Darwinizm, Darwin'in kuramının genişletilerek sosyal alanda uygulanmasıdır. Yani, bireysel organizmalar arasındaki rekabetin çevreye en uygun olanın idame etmesi yoluyla biyolojik evrimsel değişikliğe neden olması gibi; bireyler, gruplar veya uluslararasındaki rekabetin de insan topluluklarında sosyal evrime neden olduğu kuramıdır.

Sosyal Darwinizm terimi, genellikle belirttiği kavramı savunanlar değil, eleştirenler tarafından kullanılır. Darwin'in ırklar arasında hiyerarşi olduğunu öne süren şu sözleriyle ırkçılığa sözde bilimsel destek sağladığı iddia edilmiştir:

"Gelecekte, yüzyıllarla ölçülemeyecek kadar kısa bir zaman sonra, medeni ırklar neredeyse kesinlikle vahşi ırkları dünya çapında yok edecek ve onların yerine geçecektir. Prof. Schaaffhausen'in de belirttiği üzere, insan benzeri maymunların da soyu şüphesiz ki kurutulacaktır. Böylece aradaki fark açılacaktır, zira insan daha medeni bir duruma gelecek, umarız ki sadece beyaz ırk kalacak ve maymun bir babun

TERİM, İLK DEFA 1879'DA OSCAR SCMİDTH TARAFINDAN "POPÜLER BİLİM" DERGİSİNDEKİ BİR MAKALEDE KULLANILMIŞTIR.

kadar alçalacak, böylece şu anda bir zenci veya Avustralyalıyla goril arasında var olan yakınlık ortadan kalkacaktır."

"...doğal seçilim için yapılan mücadelenin uygarlığın gelişmesine katkısının sizin kabul ettiğinizden daha fazla olduğunu ve olmaya devam da ettiğini ispat edebilirim. Avrupa milletlerinin daha birkaç yüzyıl önce Türkler karşısında ne tehlikelere maruz kaldığını hatırlayın, oysa şimdi bunun fikri bile gülünç geliyor! Kafkas ırkı tabir edilen daha medeni ırklar, varoluş mücadelesinde Türkleri hezimete uğrattılar. Çok da uzak olmayan bir geleceğe baktığımızda, kim bilir daha hangi aşağı ırklar dünyanın dört bir yanında daha yüksek medeni ırklar tarafından yok edilecekler."

Faşizm ve nasyonal sosyalizm, insan ilişkilerinde sosyal Darwinist bir bakış açısı ile çalıştırılır. Sosyal Darwinizm'de amaç üstün bireyleri desteklemek ve zayıf bireyleri sistem dışına taşımaktır.

Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan sözcük ya da sözcük dizisi, lakırdı, kelam, kavil; yazılı ya da sözlü anlatım yolu...

SÖZ

In principio erat Verbum (başlangıçta söz vardı)

ogos yani söz sözcüğü Yunancada us ile kavrama anlamındadır ve duyguları kavrama anlamındaki pathos sözcüğü karşılığında kullanır.

Herakleitos'un varlık anlayışının temelinde yer alan ve başka bir dile çevrilemeyen logos sözcüğü söz, düşünme, akıl, oran, ölçü gibi çok anlamlı bir sözcüktür. MÖ 5. yüzyılda Herakleitos logos'u evreni düzenli bir bütün olarak kuran ve hareket ettiren ussal ilke biçiminde tanımlamıştır. Buna göre logos, hem oluşumların altında yatan ve onları biçimlendiren düzen ilkesi hem de evrenin böyle bir düzen olarak kavranmasında belirleyici olan bilgi ilkesiydi; evrenin kavranması belirli orantılara yani karşılıklı ilişki içindeki yas niteliğinde bağlantılara göre gerçekleşiyordu. Bu anlamıyla logos özellikle rastlantı ve gelişigüzelliğin karşıtıdır. Herakleitos'un verdiği anlam Anaksagoras'ın baş kavramı olan "nous"dan farklıdır. *Nous* bir düzenleyici olarak evrenden önce de vardır

FİLOZOFLAR BEŞİNCİ YÜZYILDAN İTİBAREN, DİL FELSEFESİNE VERİLEN ÖNEMLE BİRLİKTE, SÖZCÜKLERİN BÜYÜSÜNE KENDİLERİNİ KAPTIRMIŞLARDIR. PLATON SÖZCÜKLERİN ORİJİNİNİ İNCELERKEN BİR YANDAN DA SESLERİNİ İNCELEMİŞ, SES VE ANLAM ARASINDAKİ BAĞLANTIYI DİLE GETİRMİŞ, ZAMANLA KELİMELERİN DEĞİŞİMİ ÜZERİNDE DURMUŞTUR. JOHN LOCKE'A GÖRE SÖZCÜKLER, "DÜŞÜNCELERİ DİLE GETİREN MANTILIK İŞARETLERDİR." LOCKE DİLİN İNSAN İÇİN, KENDİ DOĞAL YAPISINA TANRI TARAFINDAN YERLEŞTİRİLMİŞ "BİRLİKTE YAŞAMA" GÜDÜSÜNÜN YÖNELTTİĞİ TOPLUMSALLAŞMA OLGUSUNU OLANAKLI KILAN TAMAMLAYICI BİR YETİ OLDUĞUNU DÜŞÜNÜR. ONA GÖRE, DÜŞÜNCELERİN İLETİŞİMİ OLMADAN TOPLUMSALLIĞIN KOLAYLIKLARI VE ÜSTÜNLÜKLERİ DE VARLIK KAZANAMAZ. DİL, TOPLUMSAL BAĞLARI OLANAKLI KILAN EN GÜÇLÜ ARAÇTIR; ONU VAR EDEN KONUŞMA ETKİNLİĞİNİ OLANAKLI KILAN DA İNSAN ORGANLARININ DOĞA TARAFINDAN 'SÖZCÜK' ADINI VERDİĞİMİZ "DÜZENLİ SESLER"İ ÇIKARABİLECEK BİÇİMDE YAPILANMIŞ OLMASIDIR. WİTTGENSTEİN DİLDEKİ ANLAM KAVRAMI ÜZERİNDE DURUR VE "BİR KELİMENİN ANLAMI, ONUN DİLDEKİ KULLANIMIDIR." DER.

ve evrene dışarıdan gelir, logos ise evrenle birliktedir ve evrensel oluşun içindedir.

Herakleitos her şey çıkar geçer der; evrende kalıcı olan hiçbir şey yoktur. Bu sürekli evrensel değişiklilik logos için düzenlenmiştir. Logos yasasına göre olup örtmektedir.

Platon'a göre bilgi, logosta temelleri idealar hem düşünceler hem de bu düşüncelerin ilkesiz sonsuz nesneleridir. Düşünce ile nesne arasındaki özdeşlik bu yüzdendir. Aristoteles'e göre Logos akıl, iletişim ve eylemin toplamıdır. Aklın açığa çıkarılması bu üçü sayesinde olur. Bunlar bir insanda yoksa onda akıl da yoktur. Şeylerin nasıl ve neden oldukları gibi oluştuğunu, şeylerin nasıl ve neden oldukları gibi kalmadıkları soruları Aristoteles için önemlidir ve bu soruların cevapları aklımızda vardır. Aklımızın olmasını da Logos sağlar. Aklı Logos yardımıyla açığa çıkarırız.

Logos eski Yunanca'daki legein sözcüğünden türetilmiş olup, Herakleitos'tan beri felsefede, gnostisizmde, ezoterizmde ve teozofide farklı anlamlarda kullanılmış bir terimdir. Farklı dönem ve çevrelerde farklı anlamlarda kullanılmış bir sözcüktür.

İş alanına geçmeyip sadece bilmek ve açıklamak amacını güden düşünce.

spekülasyon

Eylemsiz...

Pratikle ilgilenmeksizin sadece bilme ve açıklama amacını güden düşünce'yi dile getiren kurgu, insan düşüncesinin bilme ve açıklama için pratikten bağımsız olarak işleyebileceği idealist yanılgısını taşır. Bu bakımdan kurgul felsefe, deney ve gözlemlere başvurmadan yapılmaya çalışılan salt düşünsel felsefedir.

Felsefe, çağının bilimlerinden daha hızlı gelişmesi ve çağının bilimleriyle doğrulanma imkanından yoksun bulunması yüzünden, yüzyıllar boyunca spekülatif kalmıştır. Metafiziğin doğuşu bu yüzdendir. İlk materyalist düşüncelerin, karşıt idealist düşünceleri gerektirmesi de bu imkânsızlığın sonucudur. Nitekim, doğa bilimlerinin gelişmeye baş-

METAFİZİK VE ONUN ÇEŞİTLİ İDEALİST BİÇİMLERİ BÜTÜNÜYLE KURGUL FELSEFELERDİR. ÖZELLİKLE ALMAN İDEALİZMİNİN ÜNLÜ ÜÇLÜSÜ FİCHTE, SCHELLING, VE HEGEL'İN FELSEFELERİ BU ADLA ANILIR.

laması ve bilimlere karşı genel ilginin gün geçtikçe güçlenmesi metafiziği ve idealizmi çöktürme yoluna girmiştir. Felsefe elbette bir düşünce işidir, ancak sağlam felsefe bilimsel deney ve gözlemler üstünde düşünür ve onlarla doğrulanarak gelişir. Çağımız felsefesi tümüyle bilimselleşmiş bulunmaktadır. Felsefe, bilginin yolunu aramak ve onu elde etmek demek olduğuna göre, somut ve bilimsel sezgiden soyut düşünceye ve bundan da yeniden somut pratiğe geçilerek gerçekleştirilmektedir. Nesnel gerçeğin bilgisi ancak bu diyalektik yöntemle elde edilebilir.

Hegel'e göre felsefenin amacı, kendi kendisini kuran "hakikat"i, bilimsel ve spekülatif bir sistem çerçevesinde açıklamaktır. Hakikat, oluşan ve gerçekleşen bir sürece gönderme yapmakla birlikte
kendi kendisini de kurandır.

Evreni ve varlıkları araştıran, evren-insan arasındaki ahengi ve işleyen yasaları bulmaya, anlamaya ve uygulamaya çalışan bir bilgi sistemi ve gerçeği araştırma yöntemidir.

spiritüalizm

Ruh, perispri ve beden.

Spiritüalizmin sadece kesin sınırları ve temel anlayışı diğer manevi düşünce alanlarından farklıdır. Fakat çoğu sözcüklerde (özellikle İngilizce sözcüklerde) anlayış olarak birbirlerinden farklı olmalarına rağmen dindarlık ve spiritüalizm (tinselcilik) eşanlamlı olarak verilir.

Spiritüalizm anlamı bazı yerlerde ruhçuluk, ruhaniyet, ruhani oluş olarak geçer. Materyalizm'in (maddecilik) karşıt anlamı olarak verildiği yerler de vardır.

Spiritüalizm büyük dinlerde de yer yer geçmektedir. Bu bağlamda tinselcilik; takva tanrıya giden bir yol olarak da ele alınabilir.

Kimi psikologlar spiritüalizm'i, varoluşun en önemli ayrıcalıklarını bilmek, özellikle kişinin kendi varlığının kendi gücünün farkındalığını yaşamak olarak tanımlar.

Yani kısaca spiritüalizm, bir insanın, dinsel öğeleri manevi biçimde yaşaması demek değildir. İnsan materyalizmden kopuk yaşamaya da bilir. Spiritüalizm kişinin benliğini aşan sanal gerçeklik ve maksimum derecede önemliliği savunur. Kimi kitaplarda da spiritüalizm, maddesel olmayan, madde ötesi ruhsal, fakat anlaşılır gerçekliktir. Tanrı varlık en büyük güç ya da uyanış, anlayış tanıma gibi konuları ele alır. Bu inanışta sorgulayıcı tutum, inanarak kabul etme, bilinçli olarak edimlerde bulunma savunulmaktadır.

ÇAĞIMIZDA İDEALİZMLE DE ANLAMDAŞ OLARAK KULLANILAN TİNSELCİLİK, VARLIĞIN BEDENDEN BAĞIMSIZ RUHSAL BİR YAPI OLDUĞU İNANCINA DAYANAN METAFİZİK BİR GÖRÜŞÜ DİLE GETİRİR. GİZLİ VE DOLAYLI YA DA AÇIK VE DOLAYSIZ RUHÇULUK GÜDEN ŞU ÖĞRETİLER TİNSELCİ ÖĞRETİLERDİR: İDEALİZM (PLATON), ÖZNEL İDEALİZM, (FİCHTE), NESNEL İDEALİZM (SCHELLİNG), SALTIK İDEALİZM (HEGEL), DENEYÜSTÜ İDEALİZM (KANT), İMMATERYALİZM (ÖZDEKSİZCİLİK) (BERKELEY), FENOMENOLOJİK İDEALİZM (HUSSERL), MANTIKÇI İDEALİZM (H. COHEN, P. NATORP), POZİTİVİZM ADI ALTINDA ÖZNEL İDEALİZM (AUGUSTE COMTE), ELEA OKULU (KSENOFANES), BİREŞİMSEL İDEALİZM (HAMELİN), GÖRECİ İDEALİZM (RENOUVİER), ELEŞTİRİCİ İDEALİZM (BRUNSCHWEİG), ENTÜVİSYONİZM (BERGSON), ÖZNELCİ VAROLUŞÇULUK (KIRKEGAARD), HIRİSTİYAN VAROLUŞÇULUK (GABRIEL MARCEL).

Spiritüalizm aşağıdaki 7 maddeyle açıklanabilir:

Dua, tanrıya inanma, anlama
Tanıma, bilme, anlama
Maneviyat, inanç
Hissetme, geniş düşünme, hoşgörü
Dünyayı ve kendini bilerek dış çevreyi doğru algılama
Derin saygı ve düşünceli olma
Soğukkanlılık ve meditasyon

Birçok felsefeci yukarıdaki özelliklere sahip olunarak insanın kendi hayatının önemini, mantığını kavrayabilir. Hangi tanrıya (Allah, Tao, Brahman, Praina) inanılırsa inanılsın eğer bir kişi bu özelliklere sahipse içindeki maneviyatı yakalayacağına inanılır. Spiritüalizm, aracı olmadan belli bir gruba dahil olunmadan etnik olan yaşam tarzını sürdürülebilir olduğunu savunur.

Deneysel Spiritüalizm: Reenkarnasyon'un bir yasa olduğunu kabul eden ve çok eski zamanlardan beri ortaya atılan spiritüalist teorileri bilimsel ve deneysel bir zemine oturtan ruhçuluk. Deneysel spiritüalizmi, Dr.Bedri Ruhselman şöyle tanımlamaktadır: "Sübtil doğa olaylarının ve insan ruhunun şimdiye kadar dokunulmamış taraflarını kurcalayan ve dünya kuruldu kurulalı insanlara ilham, aydınlatma ve açıklama yollarıyla gelmiş bir sürü ilahi (tebligatı) açık bir şekilde ve bugünkü insan zekâsının ve bilimsel anlayışının kavrayıp kabullenebileceği tarzda objektif ve sübjektif yollardan ve deney yolu ile anlamlandıran ve değerlendiren müspet bir bilim, felsefe ve ahlak yoludur." Deneysel spiritüalizm etkinlikleri ise şöyle tanımlanmaktadır: Deneysel spiritüalizm, ruhsal fenomeni deneysel olarak ve sorgulayarak inceleyen, sınıflandıran, ruhlarla iletişimin var olduğu gerçeğini deneysel olarak gösteren ruhçuluk olup, ruhların bildirdiği hakikatler ışığında varlık, evren ve Tanrı hakkında bilgilendirici açıklamada bulunur. Deneysel spiritüalizm, diğer bütün doğa bilimlerini kapsamı içine alır.

Olguların ya da olayların, belli bir taslağa uygun ve belli bir sonuca varacak biçimde düzenlenmesi, art arda sıralanması.

süreç

Gerçeğin son anlamındaki her birimi, bir hücre kompleksidir. WHITEHEAD

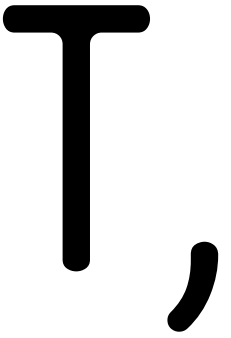
erçeklik denilen şey aktüel bireylerin birbirleriyle olan ilişkilerinin toplamını oluşturan bir süreçtir. Burada süreci oluşturduğunu söylediğimiz bireyler, sadece insan teklerinin deneyimlerini değil aynı zamanda cansız varlıkların yapıtaşları olan atom ve molekülleri de kapsar. Whitehead'de gerçeklik ilişkiselliğe bağlı olmakla beraber zamansal süreç, bir aktüel bireyden diğerine geçişle olur. Yani zamansal süreci meydana getiren aktüel bireyler bir oluş, hareket ve süreci içermektedirler. Whitehead, bu sürece "somutlaşma" adını verir.

Düşünce deneyimindeki her kökensel değişiklik, deneyim kavramının kendisine ilişkin değişiklik anlamına gelir. Kapalı bir düzenek gibi algılanan evreni, düzenin işleyişinden

ALFRED NORTH WHITEHEAD, (1861 –1947) İNGİLİZ BİR MATEMATİKÇİ VE FİLOZOFTUR. MANTIKSAL POZİTİVİZM OLARAK BİLİNEN FELSEFİ AKIMIN VE VİYANA ÇEVRESİ OLARAK ADLANDIRILAN FİLOZOFLAR GRUBUNUN İÇİNDE YER ALAN ÖNEMLİ İSİMLERDEN BİRDİR. RAMSGATE, KENT, BİRLEŞİK KRALLIK'TA DOĞDU, CAMBRİDGE, MASSACHUSETTS, ABD'DE ÖLDÜ. 1880–1910 ARASINDA MATEMATİK ÜZERİNDE ÇALIŞTI. 1910–24 ARASINDA FİZİK, BİLİM FELSEFESİ, EĞİTİM PRATİK VE TEORİĞİ ÜZERİNE ÇALIŞMALARDA BULUNDU.

bağımsız ve kendinden ayrıcalıklı kuru bir bilinç ile yine kuru bir tasarıma dönüştüren bu deneyim kavramı acaba dünyanın temel deneyimini karşılıyor mu sorusunun cevaplanması gerekir. Whitehead, metafizik dizgesinde çağdaş düşünce deneyiminde egemen olan deneyimin bütüncül nitelikte olduğu ya da tüm evrenin deneyimsel bir bütünlük sergilediği yönündeki yaklaşımına benzer bir yaklaşımı temel ilke olarak ele almaktadır.

Whitehead felsefesinde evrende süreç hakimdir ve bu sürecin temeli de aktüel varlıklardır. O süreç felsefesinde, dünyadaki her şeyin sürekli bir oluş halinde olduğunu hareket, oluş ve dinamizm kavramlarıyla açıklar. Potansiyel hale gelen bir ilişkide aktüel varlıklara düşen rol kavrayıştır. Whitehead, potansiyelliği genel potansiyellik ve gerçek potansiyellik olarak ikiye ayırır. Whitehead'e göre gerçek olan bütündür ve bununla aktüel varlıklar kastedilmektedir. Aktüel varlıkların ötesinde başka gerçek bir şey yoktur. Bunların dışındaki her şey deneyimlerimiz için türetilenler veya aktüel varlıkların soyut ürünleridir.

t

TABULA RASA

Ben felsefe yapmıyorum, sadece felsefenin üzerindeki tozları temizliyorum. LOCKE

Deneyci ve duyumcu öğretilerin, her türlü deneyden önce ruhun durumunu göstermek için kullandığı kavram.

Bu öğretiler, bilen öznede doğuştan kavramlar ve önsel bilgiler olmadığını, her bilginin yalnızca dıştan gelen duyu izlenimlerinden oluştuğunu savunur.

Usçuluğa ya da doğuştancılığa karşı geliştirilen deneyci ve duyumcu felsefe geleneklerinin başat kavramlarından biri olan tabula rasa, İngiliz deneyciliğinin öncüsü Locke'un şu ünlü deyişinde somut ifadesini bulur. "Zihinde daha önce duyularla bulunmamış hiçbir şey yoktur".

(nihil in intellectu nisi prius in sensu).

17. YÜZYIL FİLOZOFLARINDAN LİBERALİZMİN BABASI SAYILAN JOHN LOCKE'A AİTTİR.

Locke'un savunduğu öğretiye, onun bilgi anlayışına göre, insan ya da "bilen özne" ne doğuştan kavramlara ne de önsel (a priori) bilgilere sahiptir. İnsanın tüm bilgisi yalnızca ve yalnızca dıştan gelen, sonradan edindiği duyu izlenimle sinden oluşur.

Aslında tabula rasa'nın içerdiği anlamın izlerini ilkçağ Yunan felsefesinde Stoacılık'ta ya da sonraları ortaçağ felsefesinde Thomas Aquinas ve diğerlerinde sürmek de mümkündür. Ancak felsefenin vazgeçilmez kavramlarından biri oluşunu İngiliz deneyci felsefe öğretisinin kurucusu John Locke'a borçludur.

İnsan aklı doğduğunda boş bir levha (tabula rasa) idi ve deneyimler onun üzerine izler bırakıyordu. Locke görüldüğü gibi rasyonalist filozoflardan farklı olarak bilginin kaynağını duyu organları vasıtası ile kavradığı deneyimlerde görüyordu.

tarih

Tarih cinayetlerin ve felaketlerin bir tutanağıdır.
VOLTAIRE

Tıpkı ruhun kılavuzu Merkür gibi, İdea, gerçekliğin içindedir, insanların ve dünyanın lideridir. Bu kılavuzun mantıklı ve gerekli iradesi olan Tin, dünya tarihindeki olayları yönlendirmiş olup hâlâ da yönlendirmektedir. Şimdi amacımız, Ruh'un bahsi geçen rehberlik göreviyle tanışmaktır. (…)

Felsefenin tarih tefekkürüne kattığı tek düşünce, yalın bir Mantık kavramı; Mantık'ın "Dünyanın Hâkimi" olduğu ve dolayısıyla, dünya tarihinin mantıklı bir süreç olduğudur. Bu inanç ve sezgi, bu haliyle tarih alanında bir hipotezden ibarettir. Felsefede ise hipotez değildir. Felsefede, spekülatif bilişin kanıtladığı şekliyle Mantık -ki burada bu terimi kullanmak bize Evrenle ilahi bir varlık arasında kurulan bağı araştırmaksızın yeterli olacaktır-

BAZI FİLOZOFLAR, ESKİDEN BERİ BU KONUDA İKİ LATİNCE DEYİMLE BİR TARİH AYRIMI YAPAGELMİŞLERDİR. GEÇMİŞTE KALAN İNSANİ-TOPLUMSAL OLAYLAR OLARAK TARİHE **RESGESTAE**; BU OLAYLARI KONU ALAN DİSİPLİNE YA DA BİLİME DE **HİSTORİA RERUM GESTARUM** DEMİŞLERDİR. AMA FİLOZOFLARIN BİR ÇOĞU DA, HEM YAŞANMIŞ GEÇMİŞİ ADLANDIRMAKTA, HEM DE BU GEÇMİŞİ KONU OLARAK ALAN DİSİPLİNİ ANMADA SADECE HİSTORİA (TARİH) SÖZCÜĞÜNÜ KULLANMIŞLARDIR. BİZ BUGÜN DE SÖZCÜĞÜ, BU ÇİFTE ANLAMLILIĞI İÇİNDE KULLANMAYA DEVAM EDERİZ.

Eğer Evrensel Tarih çalışmasına başlamak üzereyken Mantık fikri zihinlerimizde hâlâ netlik kazanmamışsa, en azından kesin ve sarsılmaz bir şekilde, Mantık'ın var olduğu, us ve bilinçli istem Dünyası'nın şansa terk edilmediği ve özfarkındalığa sahip İdea'nın ışığında kendini göstermek zorunda olduğu inancına sahip olmamız gerekir.

Tarih'in doğal bölünmesi hakkında bilgilendirir ve bize nasıl tartışılması gerektiğine dair fikir verir.

Tarih Felsefesi Üzerine Dersler - GEORG W. F. HEGEL

Bazı filozoflar, tarihte tam bir ilerleme olduğunu söylerler bazıları ise, tarihte belli dönemlerde adına ilerleme diyebileceğimiz bir gelişme olsa bile tarihin tümüyle ilerleyen bir süreç olduğunu söyleyemeyeceğimizi anlatırlar.

Sözcük anlamı olarak tanrıbilim demektir. Dinbilim anlamında da kullanılır.

teoloji

Bir 'Hıristiyan felsefesi', bir yuvarlak karedir ve bir yanlış anlaşılmadır. HEIDEGGER

Batı üniversitelerinde teoloji felsefenin bir uzantısı ya da ikincil bir dal olarak kabul edilir ve teoloji ile ilgilenenlere teolog ya da ülkemizde olduğu gibi ilahiyatçı denir. Tanrıbilim ve Dinbilim olarak da ifade edilen teoloji, aslında yüzyıllar boyunca Avrupa ve Ortadoğu coğrafyasında kurulan neredeyse tüm üniversitelerin temel konusu olmuştur. Özellikle Orta Çağ yıllarında Avrupa'da üniversite demek, teoloji üzerine eğitim veren okullar demektir. İslam hâkimiyetinin söz konusu olduğu Ortadoğu da ise daha çeşitli okulların olduğundan söz etmek mümkündür. Avrupa tarihini ilgilendirdiği kadar medeniyet tarihi açısından da çok önemli olan Rönesans, Reform ve Aydınlanma hareketi gibi süreçler Avrupa'dan başlayarak tüm dünyada üniversitelerin teolojiyi esas alan eğitim anlayışının değişmesine neden

MODERN DÖNEM ÖNCESİ KURULAN PEK ÇOK ÜNİVERSİTE, KİLİSE OKULLARINDAN VE MANASTIR KURUMLARINDAN DÖNÜŞTÜRÜLMÜŞTÜR.

olmuştur. Günümüzde hâlâ İslam ve Hıristiyan inancına göre çok önemli olan teoloji, toplumumuzda büyük çoğunlukla "din felsefesi" ile karıştırılmaktadır. Din felsefesi de tıpkı teoloji gibi Tanrı ve din gibi kavramlarla ilgilense de, bu konuda farklı bir yaklaşım benimsemiştir. Zira teoloji Tanrı, ahiret, günah, sevap ve genel hatlarıyla din gibi kavramları incelerken kutsal kitapları ve peygamberlerin hadislerini esas alırken, din felsefesi bu tarz bilgileri bir kaynak olarak görmez ve temeline düşünceyi koyar.

Ortaçağ'da teoloji, üniversitelerin temel araştırma alanlarının en ön sıralarında gelmekte ve teolojiye "Bilimlerin Kraliçesi" (The Queen of the Sciences) adı verilmekteydi.

Birtakım fizik ötesi kurucularının, gerçeği ve evreni açıklamak için her şeyin özü, temeli veya yapıcısı olarak benimsedikleri madde dışı varlık.

tin

Tin kendini öylesine yoksul gösterir ki, çölde salt bir yudum su ardındaki gezgin gibi, dirilmek için genelde tanrısaldan bir damla duygunun özlemini çekiyor gibi görünür. HEGEL

Doğa usun açınımının sonlu bir evresi olarak Tin tarafından izlenir. Tin Doğanın karşıtı olarak Doğa ile birdir, baştan sona onu içerir. Her tinsel belirlenim mantıksal olarak Doğayı kapsar. Bilinç ancak ve ancak özdeksel insan bedeni ile, beyin ile bağıntı içinde düşünülebilir ve var olur. Tinsel Ruh özdeksel Beden olmaksızın salt bir soyutlama, bir kavramdır. İnsan usunun kendisi yine bedensel özdeksel varlık ile ayrılmaz birlik içindedir.

Tin sözcüğü İnsan ile saltık olarak bağlıdır, öyle ki insansal olan her şey tinsel olandır ve Kavramın insansal olandan ayrılması olanaklı değildir. "İnsan" Kavramı Doğa ve Tinin birliğini anlatır ("İnsan"

ÖZNENİN DUYUSAL YANIYLA DÜŞÜNSEL YANINI BİRBİRİNDEN AYIRMA EĞİLİMİ, ANTİKÇAĞ YUNAN DÜŞÜNCESİNDE BAŞLAR. ARİSTOTELES'İN İLK DÜŞÜNÜR SAYDIĞI HOMEROS, CAN-RUH DÜŞÜNCE-RUH'U BİRBİRİNDEN AYIRIYORDU. MİLET'LİLERDEN ANAKSİMENES HER NE KADAR BUNLARI BİRBİRİNE KARIŞTIRDIYSA DA ANAKSAGORAS'IN DÜZEN İLKESİ (YU. NOUS) VE HERAKLEİSTOS'UN US İLKESİ (YU. LOGOS) KAVRAMLARI, YU. PSYKHE KAVRAMINDAN ÇOK FARKLIYDI. PLATON, RUHUN USLU YANI'YLA RUHUN USSUZ YANI'NI BİRBİRİNDEN AYIRMIŞTI.

düşündüğü, duygu ve duyu yetilerini taşıdığı ölçüde, beden ve ruh birliğinden daha yüksek bir kavramsal birliktir).Tin kendinde bütündür. Afrikalısından Asyalısına, vb. Tinin bölünmüşlüğü gelişme sürecinde içinden zorunlu olarak geçmekte olduğu türlülüğe bağlıdır. Homo sapiens ister bir isterse birçok odakta ortaya çıkmış olsun, dışsal nedenlerden ötürü gizliliğini açındırması eşitsizlik ya da türlülük kapsayacaktır. Devletler, dinler, ekinler, töreler, tüm bu belirlenimler Tinin gelişiminde onu kendi içinde bölen etmenlerdir. Tinin bölünmüşlüğü ereğine götüren yolda zorunludur.

Hegel dış dünyanın gerçekliğini kabul eder. Dış dünya sadece bir yanılsama değildir. Ancak dış dünya da zihnin bir eseri olmalıdır. Bu zihin sınırlı-sonlu insan zihni olamaz. O halde dış dünya-evren mutlak bir öznenin,mutlak bir zihnin Hegel'in Tin dediği türden zihnin bir eseri olmalıdır.Bu tanrıdan başka bir şey değildir.

Sosyolojinin bir bilim olarak ortaya çıkmasından önce, toplumların yapısını anlamak, sorunlarını çözmek ve ona istikrarlı bir yapı kazandırmak maksadına yönelik düşünce biçimlerine verilen ad.

toplum

İnsan sosyal bir hayvandır.

İlk insanlarından itibaren toplumu teşkil edenler, sosyal münasebetlerinin düzenli ve karşılıklı hak ve menfaatları dikkate alır tarzda olmasını sağlamak, bunun için müesseseler kurmak, kanunlar tanzim etmek gibi hususlarda, içinde yaşadıkları dönem ve toplumun değer hükümlerine veya onun dışında fakat maksada uygun izahlar ve yorumlar yapmışlar, değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Bir diğer ifadeyle, insanlık toplum sorunları hakkında değerlendirme yapmak için Auguste Comte'u, Durkheim'ı beklememiştir. Tarihi seyir içinde insanların bir arada olma hadisesi etrafında fikir yürütmüşlerdir. Bir vatan parçası üzerinde nasıl bir arada yaşanabilir, sorusunun cevabını aramışlardır.

Sosyolojik düşünceye katkıları ne olursa olsun, toplumsal meseleler hakkında düşünenlere sosyolog denmemiştir. Zaten bu niteleme 19. yüzyıl damgasını taşır. Kaynaklar herhangi bir vasıflandırma yapılmamış kimselerden de söz eder. Fakat bunlara, genelde, meşgul olduğu alana göre, günümüzde "toplum filozofu","siyasal filozof" veya "toplum felsefecileri" gibi isimlendirmeler yapılmıştır. Tarihte yer yer filozof diye adlandırılanların yanında hiç felsefeyle ilişkisi olmayan, fakat siyasi ve hayati tecrübelerine

TOPLUM FELSEFESİNİN İLK ÇAĞDAKİ MÜMESSİLLERİ PLATON VE ARİSTOTELES'TİR. TOPLUM FELSEFESİYLE İLGİLİ GÖRÜŞ-LERİNİ CUMHURİYET VE YASALAR İSİMLİ ESERLE-RİNDE ANLATAN PLATON (M.Ö. 429-347), BİRTA-KIM AKIL YÜRÜTMELERE DAYANARAK ESKİ YUNAN Sİ-TELERİNİN GELİŞİMİNİ GÖZLEMETEÇALIŞIR. ANCAK SİTELERİ OLDUĞU GİBİ TOPLUMSAL GERÇEKLİKLERİ İÇİNDE DEĞİL, OLMALARI GEREKTİĞİ TARZDA DÜŞÜNÜR VE YENİ DÜZENLEMELER TEKLİF EDER.

istinaden siyasi, ahlaki ve dini açıdan toplumsal meselelere eğilenler de vardır. Büyük bir bölümünün filozof diye tanınmalarında, evvelce felsefenin mantık, psikoloji, sosyoloji, tıp, ahlak, siyaset gibi pek çok bilim alanını kapsamında bulundurmasının büyük rolü vardır. Toplumsal hadiselerle ilgili olarak yapılan değerlendirmeler de, yine aynı sebeble toplum felsefesi diye nitelendirilmiştir,

Aristo, bir bakıma hem sosyoloji, hem ekonomi, hem de siyasi bilim el kitabı niteliğindeki Politika adlı eserinde görüşlerini İşlemektedir. Yaygın ve çeşitli müşahhas araştırmalara dayanarak yaptığı toplumsal gözleminde, incelediği olaylardan toplumsal hayatın tabi olduğu kanunları çıkarmaya gayret etmektedir. Lakin metafizik yaklaşımı toplumsal değerlendirmelerine temel teşkil ettiğinden genelde nazari bir çalışma yapmıştır, denilebilir.

Bireyler bir yandan toplumun ürünüdürler, öte yandan onun yaratıcısı ve yeniden inşasını sağlayan becerikli aktörler konumundadırlar.

Mantıki biçimi nedeniyle her zaman doğru olan bir ifade.

totoloji

Malumun ilanıdır.

Totoloji, bir bileşik önermenin kendini oluşturan önermelerin her değili için daima doğru sonuç vermesi durumu. Bir şeyi kendi kaplamıyla tanımlayan tanımlardır. Bu tür tanımlar yeni bir bilgi vermez. Örneğin, 'Ev evdir.', 'adam gibi adam', 'totoloji gibi totoloji' gibi tanımlar kendi başlarına yeni bilgi vermez.

Totolojiler ancak belirli bir bağlam dahilinde öznenin görüşü hakkında bilgi verir. Örneğin Ahmet Haşim Sofokles'teki trajik bilinç; trajik bilinç gibi trajik bilinç derken bu totolojiyle Sofokles'i trajik bilinç'i en iyi karşılayan yazar olarak tanımlamaktadır. aynı şeyleri çeşitli şekillerde tekrarlamak olan bu davranış şekline de totoloji denir. Şu biçimlerde ortaya çıkar: **a.** Açıklamak ya da kanıtlamak üzere verilmiş bir önermenin, gerçekte, söylenmiş olanı özdeş ya da eşdeğerde terimlerle yinelemesi, **b.** Tasımda, tanıtlanması gerekenin

"TOTOLOJİ KELİMESİ ANTİK YUNAN'DA TEKRAR EDEN ÖNERMEYİ TARİF ETMEDE KULLANILIRDI. RETORİK TOTOLOJİLERDE AŞAĞILAMA MAKSADIYLA DA KULLANILIRDI. 1800 İLE 1940 ARASINDA SÖZCÜK MANTIKTA YENİ BİR ANLAM KAZANDI. HALEN SEMBOLİK MANTIKTA, AŞAĞILAMA ANLAMI OLMADAN, ÖZGÜNLÜĞÜNÜ KORUYARAK, BELİRLİ BİR TİP ÖNERMEYİ FORMÜLE ETMEDE KULLANILIR."

tanıtlama sırasında kullanılması, bk. kısır döngü. **c.** Bir önermede konu ile yüklemin aynı kavramı dile getirmesi, yüklemin konu kavramının dışına çıkmaması.

Totoloji, bazı şeylerin öyle olması bilimidir. Bu bilimin verdiği bilgiler dosdoğrudur. Lafı hiç dolandırmaz. Nettir. Örneklerle giderek anlamı pekiştirmek gerekirse, bir önceki kışın sonunda dolabınıza kaldırdığınız en sevdiğiniz berenizi bulamadığınızı anne kişisine sorduğunuzda aldığınız cevap gayet totolojiktir: "Koyduğun yerdedir". Anneler bu konuda oldukça ilerdedir. Hatta totoloji annelerin ayakları altındadır. Totoloji, malumun ilanıdır. Söylenmesine gerek olmayan şeyleri açık yüreklilikle, kimseye eyvallah etmeden söyler. Dünyada ne kadar insan varsa, o kadar insanın bilebileceği şeyler, tam da bu bilimin konusudur.

dereotundannefretederim.blogspot.com

Değişen yüklemlere desteklik eden değişmez gerçeklik; kendi kendisiyle, kendi kendisinde var olan anlamındaki felsefe kavramı.

töz

Varoluşu için başka bir şeye gereksinme duymayan şey. SPINOZA

İnsan düşüncesinde nitelikleri sürekli değişebilmek ile birlikte kendisi ve özü hiç değişmeyen, niteliklerin taşıyıcısı olan, değişen yüklemlere desteklik eden değişmez gerçeklik.

Bilim, doğada değişmeyen bir nesne bulunmadığını tanıtlamıştır. Her şey sürekli olarak değişmektedir. Bu bakımdan ve bu anlamdaki töz, eski felsefenin bir kurgusundan başka bir şey değildir. Diyalektik felsefede töz, özdek demektir. Çağdaş fizik onu özdeğin biçimlerinden biri olarak tanımlar ve durağan kütlesi olan kesikli yapılar (atomlar, moleküller ve bunların bileşimleri) olarak niteler. Özdeğin bir başka biçimi olan alan ise durağan kütlesi olmayan sürekli yapılar (elektromanyetik, çe-

DEĞİŞENLERİN ÖZÜ OLARAK DEĞİŞMEDEN KALDIĞI VARSAYILAN İDEALİST KAVRAM. İNGİLİZ DÜŞÜNÜR JOHN LOCKE (1632-1704) ŞÖYLE DER: "NİTELİKLERİN YALNIZ BAŞLARINA VAR OLMAKTA DEVAM ETMELERİNİ KAVRAYAMIYORUZ. ZORUNLU OLARAK BUNLARA DESTEK OLAN BAŞKA BİRŞEYİN VAR OLMASI GEREKTİĞİNİ DÜŞÜNÜYORUZ. DESTEK OLAN BU ŞEYİN DE BİRÇOK NESNEDE BULUNDUĞUNU VARSAYIYORUZ. İŞTE BU ORTAK DESTEĞE TÖZ ADINI VERİYORUZ."

kimsel ve çekirdeksel alanlar) olarak tanımlanır ve nitelenir. Fizik dilinde töz ve alan, hem dalga (süreklilik), hem de parçacık (kesiklilik) nitelikleriyle mikrokozmosun birbirine sıkıca bağlı yanlarıdır. Nitekim atom altı temel parçacıklar düzeyinde aralarındaki farklar görelileşir, kaybolur.

Leibniz'in töz kavramı bütün bir eşyayı kapsamakta, yaratılmış olan her şeyi kuşatmaktadır. Hayvanlarda tanrının sanatı olması hasebiyle birer töz sayılırlar. Fakat tinlerin tözlerden farkı, tözlerin ne olduklarını, ne yaptıklarını bilemeyen, mülahaza yürütemeyen varlıklar olmasıdır.

TUTKU

Saplantıdan önce son çıkış.

Tutkuyu her şeyden önce coşkudan ve delilikten ayırt etmek gerekir. Çünkü tutku, 'bu ikisinin arasındaki yolun tam ortasındadır. Coşkuyla tutku arasındaki ayrım, bir nitelik ayrımı değil. Çünkü tutkunun çıktığı kaynak coşkudur. Bir nicelik aynım da değil. Çünkü sakin coşkular ve yeğin (şiddetli) tutkular olduğu gibi bunların tersi de vardır. Üçüncü bir ayırt etme yolu kalıyor: Süre.
Tutku süreklidir, coşku duygusal yaşamının nasıl aşırı bir durumuysa tutku da süreğen bir durumudur; coşkuda şiddet ve tutkuda uzunluk vardır. Zihinsel yaşamda saplantı (sabit fikir) neyse duygusal yaşamda da tutku odur. Yıldırım gibi doğan tutkular olduğu gibi azar azar beliren tutkular da vardır. Birinciler duygusal yaşamın, ikinciler zihinsel yaşamın ürünüdür.

ARİSTOTELES İÇİN TUTKULAR İSTEKLER OLMAKTAN ÇOK ALGIDIRLAR. ÇÜNKÜ TUTKULAR ÖNCE ALGIDA OLUŞUR. AYRICA İSTEKLER ALGIDAN DAHA AKTİFTİR. PASİF OLAN TUTKULAR BU NEDENLE ANCAK ALGININ BİR ÖZELLİĞİ OLARAK GÖRÜLEBİLİR.

Tutkularla ilgili olarak geniş bir sınıflama da yapan Aquinas onların dört ana tutkudan türediğini iddia eder ve dört ana tutkuyu zevk, acı, ümit ve korku olarak belirler. Zevk ve acı tüm tutkuların en son noktasıdır, tüm tutkular bu son noktada birinden ya da ötekinden kaynaklanır. Öte yandan ümit ve korku ise eğilimlerin son noktasıdır, tüm eğilimler son noktada birinden ya da ötekinden kaynaklanır. Bu da göstermektedir ki, Aquinas'a göre eğilimler ve tutkular birbirleri ile ilişkilidir. Ve tutkular hem duyumsal eğilimlerimizi hem de entelektüel eğilimlerimizi etkilemektedirler.

Karar vermede entelektüel unsurlar ile tutkuların etkisi konusunda ilkçağ düşüncesinden sonra iki eğilim göze çarpmaktadır. Bunlardan ilki Aristotelesçi ikincisi ise Stoacı eğilimdir. Aristoteles (M.Ö. 384-322) karar vermede tutkuların tamamen yatıştırılmasından ziyade akıl ile dengelenmesini kabul ederken Stoalılar tutkuların tamamıyla alt edilmesini ve aklın tek güç olduğunu düşünürler.

Öncül, önceden kabul edilen, deney ya da tecrübeye dayanmayan. **Tümevarım:** Düşüncenin özelden genele, parçadan bütüne doğru gelişen bir yöntemle oluşturulmasıdır. **Tümdengelim:** Düşüncenin genelden özele, bütünden parçaya doğru gelişen bir yöntemle oluşturulmasıdır.

tümevarım-tümdengelim

Tümevarım, ilk 99 sayıyı görüp, bütün sayıların 100'den küçük olduğunu sanma yanlışlığını verir. Tümdengelim, istisnaların kuralı bozmadığını sanma yanılgısını verir.

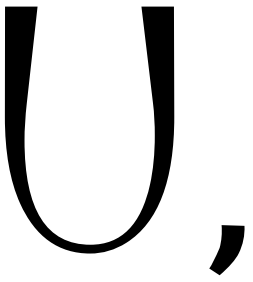
Tekil ve tikelden tümeli, özelden geneli çıkaran uslamlama yöntemi... Francis Bacon, bilimsel araştırma yönteminin felsefesel içeriğini saptayarak tümevarımı şöyle tanımlamıştır: "bilmek için sınamak, gözlemlemek, olayları çözümlemek ve sonra ayrı olaylardan genellemeler yapmak ve sonuçlar çıkarma yöntemi" . tümevarım yöntemi, bilimsel önemini 17. ve 18. yüzyıllarda kazanmış ve Francis Bacon, Galile, Newton ve John Stuart Mill'in katkılarıyla bir hayli gelişmiştir. Bugün iki türlü tümevarım ayırt edilmektedir: Bir sınıfa giren bütün öğelerin incelenmesi sonucu olan tam tümevarım, bütün öğelerin incelenemeyeceği durumlarda zorunlu olarak başvurulan ve çok sayıda öğenin incelenmesiyle yetinen eksik tümevarım. Eksik tümevarımlarda varılan sonuç belkili bir sonuçtur. Örneğin birçok kedinin

DİYALEKTİK MATERYALİZM, TÜMEVARIMLA TÜMDENGELİMİ, BİLGİ SÜRECİNİN, BİRBİRLERİNİ BELİRLEYEN VE KOPMAZ BİR BAĞIMLILIK İÇİNDE BULUNAN YANLARI OLARAK GÖRÜR; AYRI AYRI YETERLİ BULMAZ VE BUNLARDAN BİRİNİN SALTIKLAŞTIRILMASINA KARŞIDIR. TÜMEVARIMLA TÜMDENGELİMİN BAĞIMLILIĞI, KURAMLA KILGININ BAĞIMLILIĞI GİBİDİR.

kuyruklu olduğuna bakarak bütün kedilerin kuyruklu olduğu yolunda tümevarımsal bir sonuç çıkarırız, ne var ki Man adalarında yaşayan kediler kuyruksuzdur. Bu yüzden "bütün kediler kuyrukludur" dememiz daha doğru olurdu.

Deneysel bilimler, olaylardan yasalara götüren bir yöntem olan tümevarım yöntemini kullanırlar, tümdengelimi kullanırlar, örneğin bir buz parçasının ateş üstünde eridiğini birçok kez görsek "ateş buzu eritir" tümevarımını uslamlarız. Bilim, şöyle bir tasımlama yaparak bunu yasalaştırır: birinci öncüle nedensellik ilkesini koyar ve " aynı nedenler aynı koşullarda aynı sonuçlar verir" der. İkinci öncüle deneylerimizin sonuçlarını yerleştirir ve "ateş buzu eritir" der. Sonra bu sonucu tümelleyip bilimsel bir yasa haline getirir ve "ısı her zaman buzu suya dönüştürür" der. Bu yasayı bilimsel olarak ortaya koyan, görüldüğü gibi, nedensellik ilkesidir, sadece gözlemlerimiz ve deneylerimiz değildir.

Bilimsel araştırma sürecinde tümevarım ve tümdengelim yöntemleri birbirlerini tamamlar niteliktedir. Tek tek olgulardan genel ilkelere ulaşılır (tümevarım). Genel ilkelerden yola çıkılarak varsayımlarda bulunulur (tümdengelim). Varsayımların doğruluğunu sınamak için deneyler ve incelemeler yapılır. Bu incelemelerin sonucunda genel ilkelere ulaşılır (tümevarım).

U

Bir nesnenin uzayda kapladığı yer.

UZAM

Titanic neden bu kadar çok hatırlanıyor?

Uzam kavramı uzayda yer kaplayan cisimlerin niteliğini gösterir. Uzay daha genel ifadeyle bütün cisimlerin içerildiği yerdir. Descartes'da olduğu gibi uzam'la uzay'ın özdeş kullanıldığı da olur. Felsefede uzam üzerine görüşlerin üretilmesi Aristoteles'le başlar. Aristoteles'den önce özellikle İonia okulunun temsilcileri olan Thales, Anaksimandros ve Anaksimenes dünyanın konumuyla ilgili belirlemelerde bulunmuşlardır. Bu bağlamda dolaylı olarak uzam konusuna girilmiştir. Bu ilk gözlemci filozoflar yine de o zamanın koşullarında görüşlerini kendi uslamlamalarıyla temellendirmeye çalışmışlardır.

Thales Yer'i Okeanos'da yüzen düz bir tepsi biçiminde düşünmüştür. Anaksimandros'a göre Yer bire üç oranında silindir biçiminde bir sütun gibidir. Anaksimandros Thales'ten ayrı olarak Yer'i boşlukta tutar. Thales her şeyin kaynağı anlamında ilk ilke olarak suyu belirlerken ardılı Anaksimandros Apeiron'u yani sonsuzu belirler. Bu anlamda Yer'in konumunu belirlemede bu ilkelerin seçimi de etkili

FELSEFEDE UZAM ÜZERİNE GÖRÜŞLERİN ÜRETİLMESİ ARİSTOTELES'LE BAŞLAR. ARİSTOTELES'TEN ÖNCE ÖZELLİKLE İONİA OKULUNUN TEMSİLCİLERİ OLAN THALES, ANAKSİMANDROS VE ANAKSİMENES DÜNYANIN KONUMUYLA İLGİLİ BELİRLEMELERDE BULUNMUŞLARDIR.

olmuş olmalıdır. Ayrıca Anaksimandros'a göre Yer öbür gök cisimlerinden eşit uzaklıkta bulunur ve en üstte yer alır. Bundan başka Yer'in çevresinde dönen gök vardır. Havayı ilk ilke olarak belirleyen Anaksimenes'e göre de Yer havada yüzen bir tepsi biçimindedir. Yer'i çevreleyen yıldızlardan bazıları devingen bazıları devinimsizdir.

Onun sayesinde Yer'in de öbür gezegenlerle birlikte güneşin etrafında döndüğü ortaya konmuştur.

Aslında genel olarak uzaya, özellikle boş uzaya fiziksel olgusallık yüklemek zorlu bir istemdir. Felsefeciler en eski zamanlardan bu yana böyle bir isteme her zaman karşı çıkmışlardır. Descartes aşağı yukarı şöyle bir uslamlama getirmiştir: Uzay uzam ile türdeştir. Ama uzam cisme bağlıdır. Öyleyse hiçbir uzay cisimsiz değildir, hiçbir boş uzay yoktur. Bu uslamlama yolunun zayıflığı ilk olarak şunda yatar: Uzam kavramının ortaya çıkışını katı cisimleri yerleştirme (dokundurma) deneyimini yapmış olmamıza borçlu olduğu hiç kuşkusuz doğrudur. Ama bundan uzam kavramının bu kavramın oluşumuna fırsat vermemiş olan durumlarda aklanamaz olduğu sonucu çıkarılamaz. Kavramların böyle genişletilmesi görgül bulguların kavranması için değerleri yoluyla dolaylı olarak aklanabilir. Uzamın cisme bağlı olduğu önesürümü buna göre hiç kuşkusuz kendinde temelsizdir. Ama daha sonra göreceğiz ki genel görelilik kuramı DESCARTES'ın anlayışını arkadan dolanarak doğrular. DESCARTES'ı dikkate değer ölçüde çekici anlayışına getiren şey hiç kuşkusuz uzay gibi doğrudan algılanabilir olmayan bir şeye önemli bir zorunluluk olmadıkça hiçbir olgusallık yüklememek gerektiği duygusuydu.

Aslında olmayan, tasarlanmış olan ideal toplum şekli anlamı taşır.

ütopya

Kafatasınızın içindeki birkaç santimetreküp dışında, hiçbir şey sizin değildi.
1984, GEORGE ORWELL

Ütopya, aslında olmayan, tasarlanmış olan ideal toplum şekli anlamı taşır. Köken olarak Yunanca "yok/olmayan" anlamındaki ou,"mükemmel olan" anlamındaki eu ve "yer/toprak/ülke" anlamındaki topos sözcüklerinden türemiştir. Kullanımı Thomas More'un 1516'da yazdığı De Optimo Reipublicae Statu deque Nova Insula Utopia veya kısaca Utopia isimli kitabıyla yaygınlaşmıştır.

Ütopyalar, bugün gerçekleşmesi imkânsız toplum tasarımlarıdır. Ütopyalar üzerine görüşler iki biçimde ortaya çıkmıştır. Bir kısmı özendirici, istenen nitelikte, diğer bir kısmı ise korkutucu, ürkütücü ütopyalardır.

Distopya olumsuz ütopyadır totaliter ve baskıcı toplumları ifade eder. Örnekler;: Jack London'nın The Iron Heel'i, George Orwell'in 1984'i; Aldous Huxley'in Brave New World'u; Anthony Burgess's A Clockwork Orange; Alan Moore's V for Vendetta; Margaret Atwood's

PLATON, "DEVLET" ADLI ESERİNDE İDEAL DEVLETİN NASIL OLACAĞINI BELİRTMİŞTİR. BU DEVLETTE İNSANLAR ÜÇ SINIFA BÖLÜNMÜŞTÜR; ÇALIŞANLAR (ÇİFTÇİLER, ZANAATKÂRLAR), BEKÇİLER (ASKERLER) VE YÖNETİCİLER (BİLGİNLER ÖZELLİKLE FİLOZOFLAR). İŞÇİ SINIFI ÇALIŞIP ÜRETİMDE BULUNARAK DEVLETİN MADDİ İHTİYAÇLARINI KARŞILAR. BEKÇİLER SINIFI TOPLUM İÇİNDE GÜVENLİĞİ VE DIŞARIYA KARŞI DEVLETİN VARLIĞINI SAVUNUR. YÖNETİCİLER SINIFI İSE DEVLETİ YÖNETİR.

The Handmaid'ın Tale; Evgenii Zamiatin'nın We'si; Ayn Rand'nin Anthem'i; Lois Lowry'in The Giver'ı; Samuel Butler'ın Erewhon'ı; Chuck Palahniuk'un Rant'ı; and Cormac McCarthy'ın The Road'ı;Fatih Kerim'in Fetih'i; Suzanne Collins'in Panem'i gibi örnekler yer almaktadır.

Eutopya olumlu ütopyadır. Mükemmel ama kurgusal değildir.

More'un ütopyası birçok açıdan Platon'un Devlet'ine dayanır. Sefiller ve fakirler toplumdan ayıklanır. Çok az yasa vardır ve avukat yoktur, çok az savaş vardır. Toplum bütün dinlere hoşgörülüdür. Bazı okuyucular bu hayali topluma sıcak bakmazken bazıları millet için gerçekçi bir plan olarak gördü. Bazıları da More'un ütopyasını bir ideal toplum arayışından çok İngiliz toplumu için bir taşlama olarak algıladı.

Dünyanın ve toplumun geleceği konusunda iyimser bir bakış açısıyla kaleme alınmış yukarıdaki ütopyaların yanı sıra kötümser bir bakış açısıyla yazılmış ütopyalar da vardır. Bunlar gelecek için karamsardırlar. İnsanlığın geleceğinin özellikle kontrolsüz teknolojik gelişmeler yüzünden kötü olacağına ilişkin bir karamsarlık içermektedirler.

V.

V

Bireysel deneyimlerle birlikte var olabileceğini savunan felsefe akımı.

varoluşçuluk

"Varoluş özden önce gelir."

Nedir öyleyse varoluşçuluk?
Bu sözcüğü kullananların çoğundan anlamını açıklamalarını istediğimizde akılları karışacaktır. Çünkü bu sözcük moda olduğundan beri herkes neşeyle şu müzisyen ya da bu ressam "varoluşçu" diyor. Clartés'teki bir köşe yazarı kendisini "varoluşçu" adıyla tanıtıyor ve aslında bu sözcük düşünülmeden o kadar çok şey için kullanılıyor ki, artık neredeyse hiçbir anlamı kalmadı. Çünkü sürrealizmde olduğu gibi, yeni herhangi bir doktrin eksikliğinde, gündemdeki en son skandal ya da harekete katılma hevesindeki herkes, bu felsefeyi benimsiyor, ancak burada kendi amaçlarına hizmet edecek hiçbir şey bulamıyor lar. Çünkü varoluşçuluk, bütün öğretiler içinde en skandalsız ve en katı olanıdır: ustalar ve filozoflar içindir. Aslında kolaylıkla da tanımlanabilir. (…)
Varoluşçuların birleştikleri ortak nokta "varoluş"un,"öz"den (cevher) önce gelmesine veya "kişisel" olandan başlamamız gerektiğine inanmalarıdır.[1] Peki, bununla ne demek istiyoruz?
İmal edilmiş bir ürün düşünelim, örneğin bir kitap veya kâğıt bıçağı. İnsan bu ürünün, ürüne dair bir anlayışı/kavrayışı olan bir zanaatkâr tarafından yapılmış olduğunu; aynı şekilde, zanaatkârın kâğıt bıçağı kavramına ve bu kavramın bir

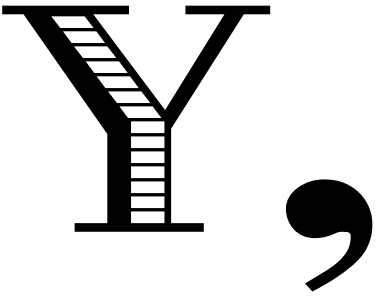
VAROLUŞÇULUK YİRMİNCİ YÜZYILIN İLK YARISININ SONLARINA DOĞRU FRANSA'DA ORTAYA ÇIKTI. EN ÖNEMLİ TEMSİLCİLERİ MARTİN HEIDEGGER, KARL JASPERS, JEAN-PAUL SARTRE, GABRIEL MARCEL VE MAURİCE MERLEAU-PONTY OLMUŞTUR. FELSEFİ BAKIMDAN TEMELLERİ İSE BUNLARDAN ÖNCE NİETZSCHE VE SÖREN KIERKEGAARD GİBİ DÜŞÜNÜRLER TARAFINDAN ATILMIŞTIR.

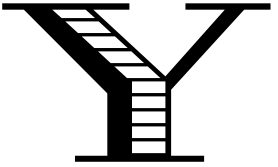
parçası olan üretim tekniğine -yani, temel formüle- dikkat ettiğini görecektir. Böylece, kâğıt bıçağı, hem belirli bir şekilde üretilebilen bir nesnedir, hem de bir amaca hizmet eder, çünkü kimseden ne amaca hizmet edeceğini bilmeden bir kâğıt bıçağı üretmesi beklenemez.

Tanrıyı yaratıcı olarak düşündüğümüzde, onu çoğunlukla semavi bir zanaatkâr olarak görürüz. Hangi doktrini düşünürsek düşünelim, Descartes'ın ya da Leibnitz'in doktrinleri de olsa, iradenin anlayışı/kavrayışı izlemese de ona eşlik ettiğini her zaman ima ederiz; yani, Tanrı yaratırken, ne yarattığını tam olarak bilmektedir. Tanrının zihnindeki insan anlayışı, zanaatkârın zihnindeki kâğıt makası anlayışı gibidir: Tanrı insanı, aynen zanaatkârın kâğıt makasını yaparken bir tanım ve formülü izlemesi gibi bir süreç ve anlayış uyarınca yapar. Böylece her birey, ilahi kavrayışta belli bir anlayışın gerçekleştirilmesidir.

JEAN-PAUL SARTRE

Varoluşçu Jaspers'e göre, ''felsefe yapmak, ölmesini öğrenmektir''. Varoluşçuluğun sorumluluk duygusu olarak göstermek istediği bunalım, gerçekte bu ölüm korkusunun sonucudur. Bu korkuysa insanı, ancak kişisel çıkarlarının ve yaşamının eylemine itebilir, başkaca hiçbir olumlu toplumsal ya da bilimsel eyleme itemez.

Bireylerin birbirlerinden ya da içinde bulunduğu ortam veya zamandan uzaklaşmalarını ifade eden toplum bilimi teorisi.

yabancılaşma

Ne olursa olsun, her şeyin anlamsız olduğu, her şeyden umut kesmek gerektiği düşüncesiyle nasıl kalır insan?..

Latince'de başkası, yabancı manasına gelen Alienus kökünden türeyerek batı dillerine **alienation** şeklinde geçen yabancılaşma kavramı, hukuki kullanımıyla, bir mülkiyetin, satış veya hediye gibi herhangi bir yolla bir kişiden başka bir kişiye intikali, mülkiyetin benzer yollarla el değiştirmesi anlamına gelmektedir. Psikiyatride yabancılaşma, genellikle normalden uzaklaşma, normalden bir sapış olarak görülmektedir ki, bu patolojik bir durum, bir akıl hastalığı veya delilik olarak değerlendirilmektedir. Yabancılaşma kavramının düşünce kaynaklarını Aydınlanmacılar'dan Rousseau, Schiller ve Goethe'de bulmakla birlikte, felsefi anlam ve yorumunu ilk olarak Hegel'de kazandığı bilinmektedir. Ancak bazı düşünürler, Hıristiyan Öğretinin ilk günah inancı ile tekfir (redemption) kavramının, Hegel'in yabancılaşma teorisinin bir ilk kopyası, örneği veya başlatıcısı olduğunu iddia etmektedirler. Bu düşünürlere göre yabancılaşma kavramı, Batı düşünce tarihindeki ilk ifadesini, Eski Ahit'teki putperestlik kavramında bulmaktadır. Ayrıca bazı Hegel yorum-

YABANCILAŞMA KAVRAMI, MARX'IN TEORİSİNİN ÖZELLİKLE BAŞLANGIÇ EVRESİNDE BELİRGİN BİR ÖNCELİĞE VE ÖNEME SAHİPTİR. MARX'IN ERKEN YAZILARINDA BU ÖNCELİĞİ VE YABANCILAŞMA KAVRAMININ ÇEŞİTLİ AÇILIMLARINI GÖRMEK MÜMKÜNDÜR. **1844 ELYAZMALARI** VE **ALMAN İDEOLOJİSİ** BU NOKTADA ANILMAYA DEĞER. İKİ TÜR YABANCILAŞMADAN SÖZEDİLEBİLİR MARX'IN BU ÇALIŞMALARINDA. BUNLARDAN İLKİ, DOĞADAN KOPUŞ ANLAMINDAKİ YABANCILAŞMADIR. İNSAN, DOĞADAN KOPARAK KÜLTÜREL-TOPLUMSAL ALANDA KENDİNE İKİNCİ BİR DOĞA KURMAK ANLAMINDA, DOĞAYA YABANCILAŞIR. BU İNSAN OLUŞU AÇIKLAYAN NİTELİĞİYLE OLUMLU KARŞILANAN YABANCILAŞMADIR, ZORUNLU BİR SÜREÇ OLARAK ANLAŞILIR. İKİNCİ YABANCILAŞMA İSE, BİZZAT KAPİTALİST PAZARIN VE KAPİTALİST TOPLUMSAL SİSTEMİN YARATTIĞI YABANCILAŞMADIR.

culari ve düşünürler de Hegel'deki mutlak zihnin kendisiyle yabancılaşması fikrinin köklerini, Platon'un ideaların yüce dünyasının eksik ve kusurlu bir kopyası olan tabiat âlemi düşüncesine bağlamaktadırlar.

YABANCI, Albert Camus

Kişi yaşadığı dünyaya ve eylemlerine yabancılaşmıştır. Bu 'yabancı'laşmanın, Camus için Marksist bir yabancılaşma öğretisi ile bir ilişkisi olmadığını vurgulamak gerekiyor. Buradaki yabancılaşma Camus'nün ünlü 'absürd' (saçma) felsefi kategorisinden çıkar. Yine kahramanına söylettiği 'herkes bilir ki, hayat yaşamak zahmetine değmeyen bir şeydir, aslında 30 ya da 70 yaşında ölmenin önemli olmadığını bilmez değildim, çünkü her iki halde de gayet tabii olarak başka erkekler ve kadınlar yine yaşayacaklar ve bu binlerce yıl devam edecektir (...) İnsan mademki ölecektir, bunun nasıl ve nezaman olacağının önemi yoktur' sözleri, çağdaş nihilizmin "saçma" kavramı altında irdelenmesidir.

Z,

Kavramlar ve algılar yardımıyla soyut ya da somut nesneler arasındaki ilişkiyi kavrayabilme, soyut düşünme, muhakeme etme ve bu zihinsel işlevleri uyumlu şekilde bir amaca yönelik olarak kullanabilme yetenekleri zekâ olarak adlandırılmaktadır.

zekâ

"Zekâ dünyayı yerinden oynatmaya yarayan maniveladır." BALZAC

En geniş anlamıyla, genel zihin gücü olarak da tanımlanabilir. Zihnin algılama, bellek, düşünme, uslamlama, öğrenme gibi birçok işlevini içerir. Sözcük çok geniş anlamda kullanılsa da psikologlar tarafından yaratıcılık, kişilik, bilgi ve akıl gibi değişik kategorilere ayrılmıştır.

Zekâ araştırmacılarının asıl alanı insanlardır, fakat hayvanların da öğrenme, anlama vs. yetenekleri üzerinde çalışmalar yapılmaktadır.

Zekâ sözcüğü Türkçeye Arapçadan geçmiştir Arapçada "parıltı","zihin parıltısı" gibi anlamlara gelmekte; "ateşin harlanması" gibi bir anlamda da kullanılmaktadır.

Anlak ise öz Türkçe bir sözcük olup, anlamak (anla-) eylem kökünden türemiştir ve basit anlamıyla, anlama, algılama yeteneği demektir.

Bir kişinin zekâsını belirleyen üç temel etken vardır. Temelde zekâ doğuştan gelir ve büyük ölçüde kalıtımın etkisiyle belirlenir. Yapılan çalışmalarda çocuğun zekâsı ile ana-babanın zekâsı arasında yüksek düzeyde ilişki olduğu saptanmıştır. Çocuğun zekâ gücü anasıyla babasının zekâ gücü ortalamasına ya-

ZEKÂ İLE BEYİN ARASINDA ÇOK YAKIN BİR İLİŞKİ VARDIR. ZEKÂNIN BEYİNDE YER ALDIĞI KABUL EDİLİR. BİR İNSAN BEYNİNDE 10 MİLYARDAN FAZLA SİNİR HÜCRESİ BULUNMAKTA, HER BİR HÜCRE ORTALAMA 10.000 HÜCRE İLE BAĞLANTI İÇERİSİNDE ÇALIŞMAKTADIR. NÖRON ADI VERİLEN BU SİNİR HÜCRELERİNDE SİNYALLER ÇOK KARMAŞIK ELEKTRO-KİMYASAL OLAYLAR ZİNCİRİYLE OLUŞAN VE SAYISI SANİYEDE 1000 TANEYE KADAR ÇIKABİLEN TİTREŞİMLER HALİNDE İLETİLMEKTEDİR.
BEYNİN NE BİÇİMDE ÇALIŞTIĞI HENÜZ ÇÖZÜMLENEBİLMİŞ DEĞİLDİR. BELLEĞİN İŞLEYİŞ MEKANİZMASI, BEYİN ALGILAMA YAPARKEN GÖSTERDİĞİ ESNEKLİK YETENEĞİ GİBİ KONULAR BİLİM ADAMLARINI YILLARCA UĞRAŞTIRMIŞ HÂİÂ DA UĞRAŞTIRMAKTADIR.

kındır. Biraz altında ya da üstünde olabilir. Ana ve babanın gen adı verilen ve kalıtımı belirleyen özellikler rastlantısal bir yolla çocuğa geçerler.

Zekâ testleri çocukların yapabilecekleri işlere, becerilerine, yanıtlayabilecekleri sorulara, yaşlarına uygun sayı, söz bilgisine ve biçim ilişkisine dayandırılarak hazırlanır. Zekâ standardize edilmiş bu zekâ testleri ile ölçülür. Bu testlerdeki sorular her yaşa göre özel olarak hazırlanır.

Batıda kullanılan ilk zekâ testini Fransız psikolog Alfred Binet ve Dr. Theodor Simon üretmiştir. 1905'te yayımlanan bu testin adı "Binet-Simon Testi"dir. Bu test, Paris ilkokullarında başarısız öğrencilere uygulanmış ve zekâsı geri olduğu için başarısız olanlarla; zekâsı geri olmayıp, olumsuz çevre etkenleri yüzünden başarısız olanları ayırt etmek amacıyla kullanılmıştır.

Zekâ; güçlük, karmaşıklık, soyutluk, ekonomi, bir amaca adapte olma, toplumsal değerler ve kökenin ortaya çıkması gibi özellikleri olan bazı etkinlikleri yüklenebilme ile bu etkinlikleri enerji yoğunlaştırma ve duyusal güçlere karşı direnebilme isteyen koşullarda yürütebilme yeteneğidir.

zihin

Zihin fukara olunca, akıl ukala olur.

Zihin konusu ruh ve beden ilişkisi konusuna dayanır. Platon'un hakikati duyuların değil de, düşünülenlerin dünyasında görmesinin nedeni nedir? İde = tümel = kanun İnsanın doğanın zorunluluğu dışında bir yanının olduğunu fark ettiği için. Zihnin kendisi değil işlevi önemlidir felsefe için. İdeler tek tek şeylerin dışındadır. (düşünülenler ve görünenler ayrımı yapmaya yarar.) başka bir deyişle: düşünülenler ve görünenler diye bir ayrıma gidilmesinin nedeni idelerin şeylerin dışında olmasıdır. Düşünülenler kısmındaki işlevselliği icra eden yere zihin denir. İdeler şeylerden bağımsızdır. (ideler şeylerden bağımsız ise eğer, öyleyse bu yer beden gibi ölümlü, sonlu olmamalıdır.) Maddi olmayan ideler maddi olan bedenle nasıl ilişki kurar? Bu ancak ve ancak insanın maddi olmayan bir yönünün olması ile mümkündür. Yani ancak ruh ile mümkündür. Zihin, ruhun bir yeteneğidir. Platon'da düşünülenler ve görünenler ayrımının zorunluluğu, ruh ve beden gibi iki ayrı tözün kabulüne kadar gidiyor. Zihnimiz ideleri

FELSEFE TARİHİ BOYUNCA ZİHNİN NELİĞİNE YÖNELİK SÜRDÜRÜLEN SORUŞTURMALAR SONUCUNDA, KİMİ ÖĞRETİLER ZİHNİ TÜM BİLİNÇ İÇERİKLERİNİN TOPLAMIYLA BİR TUTARKEN, KİMİLERİ DE ZİHNİ BAŞLI BAŞINA BİR TÖZ OLARAK ELE ALIP DEĞERLENDİRMİŞTİR.

idrak ediyorsa, onunda ideler gibi ölümsüz olması gerekir. (eğer bir yanımız idrak edebiliyorsa ideleri onunda ideler gibi ölümsüz olması gerekir.) Descartes, Düşünüyorum... Var olmasam düşünebilir miyim? Düşünemezdim... Düşünüyorum öyleyse varım demek ki... Düşünmek varlığın nedeni değildir, varlığı tespit etmenin bir yoludur. Zihnin yapısıyla ilgili keşifler, doğal yani bilimsel keşiflerden daha kesindirler. Çünkü doğada bulunan bilimselliğin keşfine karar veren de yine zihnin kendisidir. İnsan zihnine dayanan bilginin kendisi, zihnin bizatihi kendisi kadar kesin değildir. Platon'dan önceki doğa filozoflarının tartışmaları neden üzerinedir. Zihin konusu ile ilk izlenimlere biz Platon'da rastlamaktayız.

Gerek dildeki, özellikle de gündelik dildeki kullanımında her yere sızmışlığıyla, gerek çokanlamlılığın sınırlarını zorlayan geniş anlam yelpazesiyle, gerekse felsefedeki hemen her dizgede başka başka adamlar yüklenip farklı farklı tanımlanmasıyla ve de us, tin, anlık gibi felsefenin diğer başat terimlerinin yerine kullanılmasıyla felsefe tarihinin en çetrefil terimlerinden biri olan zihin, felsefedeki en genel anlamıyla bilmem düşünsel işlevlerini yerine getiren bölümüne; insandaki anlama, kavrama, düşünme ve algılama yerlerini barındıran ana veriye karşılık gelmektedir.

KÜÇÜK İNDEKS SÖZLÜĞÜ

a posteriori sonsal (deneyimden türetilen, görgül)
a priori önsel (deneyimden türetilmeyen, kuramsal, kurgul)
agnostisizm bilinemezcilik
aleteia (Yun.) gerçeklik
anima mundi dünya ruhu
apeiros (Yun.) sınırsız
apoloji savunma
arkaik *archaic* (Yun. 'arkhe'den) baş, başlangıç, ilk, ilke, ön
arketip *archetype* kökensel model, ilk örnek; arke ilk, ilke; esk
ataraxia ansal dinginlik
ateist tanrıtanımaz
ateizm tanrıtanımazlık
aura Epilepside nöbeti hemen önceleyen ve sesler ya da ışık çakmaları ile beliren atak; görülmez yayılım, örneğin bir koku gibi
avant-garde Uygulayım ve düşünceleri belirgin olarak deneysel ya da genel olarak kabul edilenlerin ilerisinde olan sanatçılar.

bohem *bohème* Uylaşımsal olmayan bir yaşam sürdüren bir kişi, özellikle yazar ya da sanatçı

cogitata (Lat.) Husserl'de: düşünülenler (nesneler)
cogito (Lat.) düşünmek
conditio sine qua non (Lat.) olmazsa olmaz koşulu
contradictio in adjecto yüklemde çelişki, çelişkili yüklem

de facto (Lat.) gerçekte; olguda; bir olgu olarak (haklı ya da haksız olmasına bakılmaksızın; yasal vb. olup olmadığına bakılmaksızın)
deizm Tanrının varlığını kutsal yazılar değil ama doğal us yoluyla doğrulama tutumu
demonoloji cinlere tapınma

deus ex machina (Lat.) Eski Yunan tiyatrosunda konuyu çözüme getirmek için oyuna katılan bir tanrı (Yun. 'theos ek mekhanes' = makineden tanrı)

ego ben
eidolon (Yun.) imge, benzerlik, düşlem
eidos (Yun.) biçim, tür
eikasia (Yun.) benzerlik; tahmin
empati *empathy* bir başka insanın duygularını anlama ve imgesel olarak onlara katılma yeteneği; duyguya öykünme
epigram nükteli deyiş, şiir, yazı
epistemoloji bilgikuramı
epoke epoché askıya alma
erojenik erogenous eşeysel uyarıya duyarlı
eskatoloji eschatological Dünyanın sonu ile ilgilenen tanrıbilim dalı
ethos (Yun.) töre, alışkanlık) bir topluluğun vb. ayırdedici karakteri, tini, tutumu

fenomen görüngü/ appearance
fenomenoloji görüngübilim
fragman fragment parça
frenoloji ''kafatasıbilimi.'' Beyinde işlevlerin yerinin saptanmasıyla ilgilenirdi.

gnosis çeşitli dinsel tasarımların sezgisel bilgisi
grotesk *grotesque* tuhaf ya da inanılmayacak bir yolda çarpık, uyumsuz, yersiz.

hedonizm hazcılık
helenik İskender öncesi Yunan kültürü ile ilgili
helenistik İskender sonrası eski Dünya kültürü ile ilgili
heretik (Hırist.) yerleşik Kilise inaklarına karşı gelen, yerleşik dinsel görüşlerle çatışan

hermetik hermetizmden; gizli kapalı ulaşılmaz.

ikonografik, **ikonografi**: Simgelere uylaşımsal anlamlar yüklemek
ikonoklazm ikon deviricilik.

kalon (Yun.) güzellik
kanonlaşma canonization kanunlaşma; kutsama
katharsis boşalma (Aristoteles'te) Acıma ve korku duygularının uyandırılmasıyla heyecanların boşaltılması.

libido [Lat. istek] eşey dürtüsü; 'id'den doğan erke; eşeysel istek
limbo cehennemin kıyısındaki sınır; hapishane; unutulmuşluk koşulu
logistikos (Yun). ussal
Logos (Yun.) us; söz

magnum opus başyapıt
metafizik fizik-ötesi, metaphysics
mimesis (Yun: mimeisthai) öykünme
monograf tek bir konu ile ilgilenen yazı, deneme
momentum devinirlik

nec plus ultra daha ötesi yok.
noesis (Yun.) arı us, kuramsal bilme yetisi; Platon'da İdeaları bilen yeti
nomos (Yun.) yasa
nous us, anlık
nous-theos anlık-tanrı
numen görüngü karşıtı: 'duyulur' değil ama 'anlaşılır' varlık; (Henry More'da) bir yeri ya da bir şeyi gözeten bir tanrı, tin

okkült gizli
okkültizm büyücülük, falcılık vb.
orata (Yun.) duyulurlar (görülürler)

oximoron çelişkili/uyumsuz terimlerin birlikte kullanılmasıyla yaratılan bir etki, ''güzel tiran,'' ''acımasız bir incelik,'' ''korkunç güzel'' gibi. (Yun. 'oxus': keskin; 'moros': aptalca)

panteizm kamutanrıcılık
paradigma örnek, model
paralaks parallax bir gök cisminin yeryüzünün yörünge çapına doğru yaptığı açı
parodi birçok sanat dalında iğneleyici, alaycı öykünme uygulayımı
pathos Yun.: duygudaşlık, acıma, üzüntü duygusu uyandırma niteliği.
polis (Yun.) kent, devlet
post-mortem ölüm sonrası
pozitivist olgucu
pragmatizm kuramdan, ilkeden çok dolaysız gerekleri ve sonuçları dikkate alma tutumu

rapsodi yapıca özgür ve aşırı duygusal beste ya da epik şiir
romans aşk öyküsü

sapiens bilge (Lat.); Homo sapiens bilen, düşünen insan; (Lat. homo=insan).
sine qua non (Lat.) olmazsa olmaz
sinkretizm, karıştırmacılık syncretism değişik dinlerin, öğretilerin belli ilkelerini, uygulamalarını birleştirme girişimi
sinoptik özetleyici

statüko status quo

tabula rasa silinmiş tablet; Locke'a göre anlığın kökensel durumu
teistik tanrıtanırcı
telos erek
tasımlama: Bir konuyu, nesneyi zihinde biçimlendirme, tasmim.

telos (Yun.) erek
teokrasi theocracy Dinadamları tarafından yönetim.
teosofi theosophy tanrısal doğaya sezgisel bilgi ile **totaliter** bütüncülcü
unitarianizm Tanrının tek-kişiliğini ileri süren, Üçlülüğü (tek bir Tanrısallıkta Baba, Oğul ve Kutsal Tin) ve İsa'nın tanrısallığını yadsıyan, ve us, duyunç ve ve karekteri inanç ve kılgı ölçünleri olarak alan Hıristiyan inanç dizgesi

zoa (Yun.) duyusal varlık (hayvan)

KAYNAKLAR

Çağdaş Felsefe, Bedia Akarsu
Düşünce Tarihi, Orhan Hançerlioğlu,
Felsefe Ansiklopedisi, Orhan Hançerlioğlu
Felsefe Sözlüğü, A.Baki Güçlü-E. Uzun-Serkan Uzun-Ü.Hüsrev Yoksal
Felsefe Sözlüğü, Ahmet Cevizci
Felsefe Terimleri Sözlüğü, Bedia Akarsu
Felsefeye Giriş Kitabı, Ahmet Arslan
Sanat ve Estetik Kuramları, Nejat Bozkurt

felsefe.gen.tr
toplumdusmani.net
felsefeekibi.com/
tr.wikipedia.org
eksisozluk.com
turkcebilgi.com